

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI**

**İÇ GÖÇ SÜRECİNDE GÖÇMENLERİN DİNİ
HAYATINDA DEĞİŞİM -KONYA ÖRNEĞİ-**

**Hazırlayan
Engin Aşır İNCE**

**Danışman
Prof. Dr. Celalettin ÇELİK**

Yüksek Lisans Tezi

**Ağustos 2019
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI**

**İÇ GÖÇ SÜRECİNDE GÖÇMENLERİN DİNİ
HAYATINDA DEĞİŞİM -KONYA ÖRNEĞİ-**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Engin Aşır İNCE**

**Danışman
Prof. Dr. Celalettin ÇELİK**

**Ağustos 2019
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Engin Aşır İNCE

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Başlığı: **İÇ GÖÇ SÜRECİNDE GÖÇMENLERİN DİNİ HAYATINDA DEĞİŞİM -KONYA ÖRNEĞİ-**

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ... sayfalık kısmına ilişkin .../.../2019 tarihinde *Turnitin* intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı: % ... dır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Giriş dahil
- 2- Ana Bölümler dahil
- 3- Sonuç dahil
- 4- Alıntılar dahil/hariç
- 5- Kapak hariç
- 6- Önsöz ve Teşekkür hariç
- 7- İçindekiler hariç
- 8- Kaynakça hariç
- 9- Özet hariç
- 10- Yedi (7) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. .../.../2019

Adı Soyadı : Engin Aşır İNCE

Öğrenci No :

Anabilim Dalı: FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ

Bilim Dalı : DİN SOSYOLOJİSİ

Program Adı : Yüksek Lisans

Danışman: Adı/İmza
Prof. Dr. Celalettin ÇELİK

Öğrenci Adı/İmza
Engin Aşır İNCE

YÖNERGEYE UYGUNLUK

“İç Göç Sürecinde Göçmenlerin Dini Hayatında Değişim -Konya Örneği-” adlı dönem projesi Erciyes Üniversitesi lisanüstü tez önerisi ve tez yazma yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Engin Aşır İNCE

Danışman

Prof. Dr. Celalettin ÇELİK

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı

.....

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Celaledin ÇELİK danışmanlığında Engin Aşır İNCE tarafından hazırlanan “İç Göç Sürecinde Göçmenlerin Dini Hayatında Değişim -Konya Örneği-” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

...../...../.....

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Celaledin ÇELİK

Üye : Prof. Dr. Dr. Abdulvahap TAŞTAN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ümit Harun AKKAYA

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun ...26.08.19..... ve ...35..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Kenan GÜLLÜ

ÖNSÖZ

Anadolu toprakları kadim medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve farklı milletleri bünyesinde tutmuş müstesna bir coğrafyadır. Bu topraklarda doğan ve büyüyen medeniyetlerin birbiriyle olan ilişkilerinin gelişmesinde ve burada yaşayan milletlerin oluşturmuş olduğu sosyal kurumlarda meydana gelen etkileşim ve dönüşümlerde, göçlerin büyük etkisi olmuştur. Göçler aynı zamanda toplumların dini hayatında da önemli değişimler meydana getirmiştir. Nitekim yapılan bu çalışmada; Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Konya'ya göç eden göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişim, din sosyolojisinin metodolojisi doğrultusunda incelenmiştir.

Çalışmanın ilk bölümü kavramsal ve kuramsal çerçeveden oluşmaktadır. Kavramsal çerçevede göç, din ve kültür kavramları, araştırma konusu ekseninde ele alınmıştır. Bu bağlamda ilk olarak göç kavramı üzerinde durulmuştur. Göçün tanımıyla ilgili tespitler neden-sonuç zemininde incelenmiş ve akabinde göçün, göç veren ve göç alan yerler üzerindeki etkileri birbiriyle ilişkileri bağlamında tartışılmıştır. İkinci olarak; göç kavramının tamamlayıcısı olan din kavramı üzerinde durulmuştur. Dinin tanımıyla ilgili tartışmalar, araştırma konusunun öznesi olan göçmen toplumun mensup olduğu İslam diniyle sınırlı tutulmuştur. Bununla birlikte dinin sosyal hayata izdüşümü olan toplumsal işlevi tartışmaya açılmıştır. Son olarak; bahsi geçen iki kavramla ilişkili olarak kültür kavramına değinilmiş ve beraberinde kültür-din ilişkileri incelenmiştir. Bunun yanı sıra sosyal öğrenme ve kültür transferi, kültürel farklılıklar ve benzerlikler, kültürdeki değişim gibi başlıklar tartışmış olduğumuz konu ekseninde ele alınmıştır.

Kuramsal çerçevede de, araştırma konusu ekseni tartışmalara devam edilmiştir. Bu bölümde göç sonrası göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişime yön veren faktörler, göç-din etkileşimi başlığı altında ele alınmıştır. Bu bağlamda öncelikli olarak göç-din etkileşimi üzerinde durulmuş ve göçün toplumların dinî hayatında meydana gelen değişimdeki belirleyici yönü ile din faktörünün göçün seyrindeki belirleyici yönü bütün olarak incelenmiştir. Son olarak göç-din etkileşiminde, göç sürecinde göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişime etki eden diğer faktörler üzerinde durulmuştur. Yapılan bu tartışmalarda teorik düzeyde, göçmen

toplumun dini hayatında meydana gelen değişimin parametrelerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir.

Çalışmanın İkinci bölümde ise, ilk bölümde teorik düzeyde tartışmaya açılan, göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim, saha çalışmaları neticesinde elde edilen bulgularla test edilmiştir. İlk bölümde kavramlar üzerinden tartışılmış olan bahsi geçen değişim ile ilgili problem bu bölümde, anket verilerinden yola çıkarak oluşturulan tablolar ve bu tabloların analizleri ile çözümlenmiştir.

Bu bağlamda, Sosyal yapıya ait kurumlarda meydana gelen değişimlerde, karşılıklı etkileşim dikkate alınarak hazırlanan tablolar, göçmenlerin dini hayatında meydana gelen değişim merkeze alınarak analiz edilmiştir. Bu analizler neticesinde göçmen toplumun göç sonrası dini hayatında meydana gelen değişimin parametreleri tespit edilmiştir.

Bu uzun soluklu çalışma sürecinde göstermiş olduğu sabır ve anlayış için hayat arkadaşım Mute Nur İNCE'ye; incelemiş olduğumuz konunun gerek belirlenme aşamasında gerekse bilimsel bir çalışma haline gelme sürecinde değerli tavsiyelerini esirgemeyen ve konu ile ilgili kaynaklara ulaşma noktasında her türlü desteğiyle yanımda olan başta danışman hocam Prof. Dr. Celaleddin ÇELİK'e; yine ilmi tecrübelerini benimle paylaşmaktan çekinmeyen hocam Prof. Dr. Abdulvahap TAŞTAN, arkadaşım Dr. Aykut KÜÇÜKPARMAK ve Dr. Yılmaz MUTLU'ya kız kardeşim Ar. Gör. Yasemin İNCE ve yüksek lisans öğrencisi arkadaşım İsmail KURT'a; çalışmanın bulgular ve tartışmalar bölümünde hazırlamış olduğumuz anketleri örneklem gruba uygulama sürecinde desteklerini esirgemeyen başta Keramettin BULBU ve Bayram ÖZDEMİR olmak üzere diğer saha çalışma arkadaşlarıma ve öğrencilerime; örneklem gruba uygulamış olduğumuz anket verilerini SPSS programına yükleme sürecinden tablo analizleri yapma sürecinin tüm aşamalarında sabır ve hoşgörü ile her türlü desteğiyle yanımda olan arkadaşlarım Mehmet KOCA, Furkan GÜNDÜZ, Emre ÖZDEMİR ve Ramazan ARI'ya ve burada ismini saymadığım çalışmada emeği geçen tüm arkadaş ve dostlarıma ayrı ayrı teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmak bizden tevfiğ Allah'tandır.

İÇ GÖÇ SÜRECİNDE GÖÇMENLERİN DİNİ HAYATINDA DEĞİŞİM - KONYA ÖRNEĞİ-

Engin Aşır İNCE

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2019
Danışman: Prof. Dr. Celaleddin ÇELİK

ÖZET

Göç, sosyal kurumlarda birbiriyle ilişkili değişim ve dönüşümlere zemin olan toplumsal bir harekettir. İnsanlık tarihi bir yönüyle de göçlerin tarihidir. İnsana verilen hareket etme yeteneği, yapı taşları insan olan topluma dinamizm katmıştır. Bu durum, en kadim dönemlerden günümüze, birbirinden farklı birçok nedenden dolayı, toplumlarının göç etmesini netice vermiştir. İnsanlık tarihi açısından kimi göçler her ne kadar kısa süreliğine ve sınırlı ölçekte etki bırakmış olsa da, kimi göçler dünyanın geniş coğrafyalarını etkileyecek ve etkisi uzun yıllar devam edecek toplumsal değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. Göçlerin neden olduğu toplumsal değişim ve dönüşümlerin boyutu ise göçmen toplumlara yönelik yapılan saha çalışmalarıyla tespit edilebilir. Nitekim araştırma konusu kapsamında, göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim, nicel yaklaşım esas alınarak incelenmiş ve bu inceleme sürecinde yapılan saha çalışmaları neticesinde, göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimin parametreleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada amaç, ülkemizin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden özellikle 1980 sonrasında Konya'ya göç eden göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim ve bu değişimin göçmen topluma ait diğer sosyal kurumlara yansımaları ele almaktır. Bu amaç doğrultusunda mevcut çalışma, saha araştırması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alan katılımcı grup Konya merkez ilçelerinde ikamet eden göçmenlerin yoğunlukları dikkate alınarak, göçmen topluluk içerisinde rastlantısal olarak seçilmişlerdir. Veri toplama aracı olarak ilgili alan yazın ekseninde geliştirilen bir anket formu kullanılmıştır. Anket formları üzerinden elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiş olup tablo ve grafiklerle desteklenerek açıklanmıştır. Çalışma kapsamında, iç göç sürecinde göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim çeşitli değişkenler açısından tartışmaya açılarak, ilgili alana katkı sağlanması düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Göç, Din, Değişim, İnsan, Toplum, Kültür, Anadolu.

**THE CHANGE IN THE RELIGIOUS LIFE OF IMMIGRANTS IN THE
PROCESS OF DOMESTIC MIGRATION: KONYA SAMPLE**

Engin Aşır İNCE

Erciyes University, Institute of Social Sciences

Master's Thesis, July 2019

Supervisor: Prof. Dr. Celaleddin ÇELİK

ABSTRACT

Migration is a social movement which forms basis for change and transformation in social institutions. The history of humankind is also history of migration. The given ability to move to the mankind has provided dynamism to the societies. Since old ages, societies has migrated because of various reasons. In terms of history of humanity, some migrations has left short and limited impression. However, some migrations have caused social changes and transformations which would effect huge geographies and live for long periods of time. The extent of social changes and transformations caused by migrations can be determined through field studies on immigrant societies. As a matter of fact, the change in the religious life of the immigrant society has been examined on the basis of the quantitative approach and the parameters of the change in the religious life of the immigrant society have been tried to be determined as a result of the field studies conducted during this study.

The aim of the study examines the change in the religious life of the immigrant society which migrated from East Anatolia and Southeast Anatolia region to Konya in 1980s. Besides, this change is analysed in relation with the other changes in the social institutions of this society. For this aim, the present study was carried out by field research method. The participant group in the study was chosen as random by considering their density in Konya central districts. As a data collection tool, a questionnaire form was used. The data obtained from the questionnaires were analyzed descriptively and explained with the support of tables and graphs. Within the scope of the study, the changes in the religious life of the immigrant society during the internal migration were discussed in terms of various variables and contributed to the related field.

Key words: Migration, Religion, Change, Human, Social, Anatolia.

İÇİNDEKİLER

İÇ GÖÇ SÜRECİNDE GÖÇMENLERİN DİNİ HAYATINDA DEĞİŞİM - KONYA ÖRNEĞİ-

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
İNTİHAL FORMU	ii
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	iii
KABUL VE ONAY	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu ve Problemi	1
2. Araştırmanın Amaç ve Önemi.....	2
3. Araştırmanın Sınır ve Kapsamı	3
4. Araştırmanın Yöntemi	4
5. Araştırmanın Hipotezleri.....	5
6. İlgili Literatür	8

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kavramsal Çerçeve.....	12
1.1.1. Göç	12
1.1.1.1. Neden-Sonuç Bağlamında Göç Tanımları.....	13
1.1.2. Göçün Etkileri.....	16
1.1.2.1. Göçün Göç Veren ve Göç Alan Yer Üzerindeki Etkileri	16
1.1.3. Din.....	19
1.1.3.1. Çalışmada Kullanılan Operasyonel Din Tanımı.....	20

1.1.3.2. Dinin Sosyal İşlevleri	21
1.1.4. Kültür	23
1.1.4.1. Kültürel Unsurların Dinî Hayat Üzerine Etkileri.....	24
1.1.4.2. Dinin Kültürel Unsurlara Etkileri	24
1.1.4.3. Sosyal Öğrenme ve Kültür Transferi.....	25
1.1.4.4. Kültürel Farklılıklar ve Benzerlikler	26
1.1.4.5. Kültürdeki Değişim	27
1.1.4.6. Kültürel Etkileşim ve Çok Kültürlülük.....	28
1.2. Kuramsal Çerçeve	28
1.2.1. Göç-Din Etkileşimi	29
1.2.1.1. Göç Sürecini Etkileyen Faktör Olarak Din: Olumlu/Olumsuz Etki .	29
1.2.1.2. Toplumların Dinî Hayatında Meydana Gelen Değişim Sürecini Etkileyen Bir Faktör Olarak Göç: Olumlu/Olumsuz Etki	31
1.2.1.3. Göç-Din Etkileşiminde Dinî Hayattaki Değişimi Etkileyen Diğer Faktörler	33
1.2.1.3.1. Etnisite	34
1.2.1.3.2. Dil	35
1.2.1.3.3. Şehirleşme.....	35

2. BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMALAR

2.1. Araştırma Süreci.....	37
2.1.1. Anket Hazırlık Aşaması	37
2.1.2. Alan Araştırması İçin Yapılan Ön Hazırlık ve Alan Araştırmasının Yapıldığı Ortam.....	38
2.1.3. Alan Araştırmasındaki Katılımcılar ve Yaşadıkları Şartlar.....	38
2.2. Araştırmanın Bulguları ve Bulguların Değerlendirilmesi	39
2.2.1. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Demografik Özellikleri.....	39
2.2.2. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç Nedenleri.....	44
2.2.3. Göç Açısından Konya ve Göçmen Memnuniyeti.....	48
2.2.4. Göç Sonrası Göçmenlerin Sosyoekonomik Durumu.....	59

2.2.5. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Yeni Sosyal Ortamdaki Yaşantıları.....	63
2.2.6. Göç Sürecinde Değişim ve Gelenek İlişkisi	67
2.2.7. Göç İle Dini Tutumlardaki Değişim Arasındaki İlişi.....	69
2.2.8. Göç Sonrasında Çocukların Dini Eğitimi	74
2.2.9. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç Sonrasında Dini Hayatlarındaki Değişimi Etkileyen Diğer Faktörler.....	76
2.2.10. Genel Olarak Tablo Analizleri ve Veri.....	89
SONUÇ VE DEğERLENDİRME	103
KAYNAKÇA	115
EKLER.....	119
ÖZGEÇMİŞ.....	126

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Cinsiyete Göre Dağılımı	39
Tablo 2.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Eğitim Durumları ve Cinsiyete Göre Dağılımı.	40
Tablo 3.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Meslek ve Cinsiyete Göre Dağılımı.	42
Tablo 4.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun Konya’da Kalma Sürelerine Göre Dağılımı.....	43
Tablo 5.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Konya’ya Göç Etmesinin En Önemli Nedeni ve Konya’da Kalma Sürelerine Göre Dağılımı.....	44
Tablo 6.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç Etmesinin En Önemli Nedeni ve Konya’ya Göç Etmeden Önce Yaşanılan Bölgeye Göre Dağılımı	46
Tablo 7.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Konya’nın Yerli Halkıyla İlişki Düzeyine Göre dağılımı.....	48
Tablo 8.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Yerli Halkla Paylaşmış Olduğu Öncelikli Değer Bakımından Dağılımı.	49
Tablo 9.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Kimliklerini Ne İle İfade Ettikleri ve Yerli Halkla İlişkilerinin Gelişmesinde Etkili Olan Değer Bakımından Dağılımı.	50
Tablo 10.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç İçin Konya’yı Tercih Etme Nedeni ve Konya’ya Göç Etmeden Önce Yaşamış Olduğu Bölge Bakımından Dağılımı.	52
Tablo 11.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç İçin Konya’yı Tercih Etme Nedeni ve Konya’ya Geldiğinde En Çok Zorlandığı Konu Bakımından Dağılımı.....	54
Tablo 12.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun Konya’nın Yerli Halkıyla İlişki Düzeyi İle Konya’da En Çok Zorlandığı Konu Bakımından Dağılımı.	56
Tablo 13.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Oturduğu Meskenin Kime Ait Olduğu ve Mesken Tipi Bakımından Dağılımı.	59

Tablo 14.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Aynı Evde Yaşayan Kişi Sayısı ve Oturduğu Mesken Tipi Bakımından Dağılımı.	60
Tablo 15.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Maddi Durumunun Değişimi İle Birikimlerini Nasıl Değerlendirdiği Bakımından Dağılımı	61
Tablo 16.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Yerli Halkla İlişki Düzeyi ve Etnik Kimliklerinden Dolayı Yaşamış Olduğu Sorun Türü Bakımından Dağılımı	63
Tablo 17.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç Sonrası Yeni Sosyal Ortama Uyum Sürecinde, Türkçe Bilip Bilmemenin Sürece Etkileri Bakımından Dağılımı.....	66
Tablo 18.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç Sonrası Geleneklerinin Değişim Durumları Bakımından Dağılımı.	67
Tablo 19.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Yeni Sosyokültürel Yapıya İntibak Süreci ve Geleneklerindeki Değişim Durumları Bakımından Dağılımı.	67
Tablo 20.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç Sonrası Namaz İbadetindeki Değişim Durumlarıyla Genel Olarak İbadetlerindeki Değişim Durumlarının Dağılımı.	69
Tablo 21.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Mezhep Farklılığının Yerli Halkla İlişkilere Yansıması İle Göç Sonrası Cami Alışkanlıklarında Değişim Durumları Bakımından Dağılımı.	71
Tablo 22.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Namaz İbadetindeki Değişim Durumlarıyla Mezheplerindeki Değişim Durumlarının Birlikte İncelenmesi.	72
Tablo 23.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Ailelerinin Dini Tutumunda Değişim Durumlarına Göre Dağılımı	73
Tablo 24.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Çocuklarının Dini Eğitimi Nereden Aldıkları ve Göç Sonrasında Dini Eğitim Durumları Bakımından Dağılımı	74

Tablo 25.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun İbadetlerindeki Değişim Durumları İle Konya'da Kalma Süreleri Bakımından Dağılımı.....	76
Tablo 26.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun İbadetlerindeki Değişim Durumlarıyla Göç Etmelerindeki En Önemli Neden Bakımından Dağılımı	77
Tablo 27.	Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun İbadetlerindeki Değişim Durumlarıyla Göç İçin Konya'yı Seçme Nedeni Bakımından Dağılımı.	79
Tablo 28.	Araştırmaya katılan örneklem grubun ibadetlerinin değişim durumlarıyla Konya'nın yerli halkıyla ilişki düzeyi bakımından dağılımı.	81
Tablo 29.	Araştırmaya katılan örneklem grubun göç sonrası namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla etnik kimliğinden dolayı herhangi bir sorunla karşılaşma durumları bakımından dağılımı.	82
Tablo 30.	Araştırmaya katılan örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla Konya'ya geldiğinde en çok zorlandığı konu bakımından dağılımı.	84
Tablo 31.	Araştırmaya katılan örneklem grubun ibadetlerindeki değişimi durumları ile kimliğini ifade biçimi bakımından dağılımı.....	85
Tablo 32.	Araştırmaya katılan örneklem grubun ibadetlerindeki değişimi durumları ile oy vermiş olduğu partinin savunmasını istediği öncelikli değer bakımından dağılımı.	87
Tablo 33.	Araştırmaya katılan örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumları ile ailelerinin dini tutumundaki değişim durumları bakımından dağılımı.	88
Tablo 34.	Örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dini tutumundaki değişim durumları arasındaki ilişki - Korelasyon	89
Tablo 34.2.	Regresyon	90
Tablo 34.3.	Anova.....	90
Tablo 34.4.	Coefficients ^a	91
Tablo 35.	Örneklem grubun çocuklarının dini eğitim durumları ile çocuklarının dini eğitimi aldıkları kurum arasındaki ilişki - Korelasyon.....	91

Tablo 35.2. Regresyon	92
Tablo 35.3. Anova.....	92
Tablo 35.4. Coefficients	93
Tablo 36. Örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla ibadetlerindeki değişim durumları arasındaki ilişki - Korelasyon.....	93
Tablo 36.2. Regresyon	94
Tablo 36.3. Anova.....	94
Tablo 36.4. Coefficients	95
Tablo 37. Örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dini tutumundaki değişim durumları arasındaki ilişki - Korelasyonlar.....	95
Tablo 37.2. Regresyon	96
Tablo 37.3. Anova ^a	96
Tablo 37.4. Coefficients	97
Tablo 38. Örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla kimliklerini ifade biçimleri arasındaki ilişki.....	97
Tablo 39. Örneklem grubun eğitimde önceliği ile göç sonrası çocukların dini eğitim durumları arasındaki ilişki.	98
Tablo 40. Örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim ile mezhep farklılığının yerli halkla ilişkilere yansımaları arasındaki ilişki.	98

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Din-toplum ilişkilerini çalışmalarının merkezine koyan ve bu ilişkiler bağlamında çok boyutlu etkileşimleri kendine has metodoloji ve multidisipliner yaklaşımla ele alan din sosyolojisi modern ve sistematik bir toplum bilimidir. Din sosyolojisi, din konusunu sosyolojik perspektifle çoklu metodoloji kapsamında incelemeyi kendisine amaç edinmiş genç bir ilmî disiplindir (Günay, 2008, s. 11). Bununla birlikte, din olaylarını toplumsal bir olay olarak inceleme durumunda olan din sosyolojisi, bu incelemeler esnasında dini tecrübenin doğasından kaynaklı bir takım sorunlarla karşılaşmak durumundadır. Nitekim din sosyolojisi bir yandan objektif ve sistematik bir yaklaşımla din olaylarını incelemeye çalışırken diğer yandan da interdisipliner bir yaklaşımla din bilimcileriyle işbirliği kurarak bahsi geçen sorunları çözüme kavuşturur (Günay, 1999, s. 27-28).

Din Sosyolojisi tarihî seyri içinde erken dönemlerde, ilkel ve arkaik toplumların dinlerinin yapısını inceleyerek başlamış olduğu çalışmalara süreç içinde din ile ilgili çalışma sahalarını genişleterek küresel ölçekte beşerî ve ilahî tüm dinleri araştırma kapsamına dâhil etmiştir. Bu süreçle birlikte, birçok konunun tartışılması da gündeme gelmiştir. Tartışılan konular arasında, hiç şüphesiz en önemlilerinden birisi de sosyal değişme ve din ilişkilerinin incelemesidir. (Günay, 2008, s. 360).

Bu bağlamda toplumsal değişimin en önemli nedenlerinden biri olan göç olgusunun dinin yapısı ve işlevleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi ve göç neticesinde göçmen toplumların dini hayatında meydana gelen değişimin parametrelerinin belirlenmesi, ayrıca önem arz eden bir meseledir. Araştırma konusu bağlamında, din sosyolojisi açısından önemli olduğunu düşündüğümüz göç-din ilişkileri ele alınmış ve göç sürecinde göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişim, din sosyolojisinin metodolojisi doğrultusunda tartışılmıştır.

Araştırma konusu kapsamında, teorik düzeyde; göç sürecinde sosyal kurumlarda meydana gelen değişimler birbiriyle etkileşimi bağlamında tartışılırken, bu etkileşimlerden yola çıkarak göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişimin parametreleri tespit edilmiştir. Pratik düzeyde ise; Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden özellikle 1980 sonrası Konya'ya göç eden toplumun dinî hayatında meydana gelen değişim, din sosyolojisi çalışmalarında sıklıkla başvurulan nicel yaklaşıma ait tekniklerden faydalanılarak incelenmiştir. Nitekim yapılan saha çalışması kapsamında araştırmaya katılan örneklem gruba uygulanan anketlerin analizleri neticesinde teorik çerçevede değişime dair yapılan tartışmalar ve ortaya atılan iddialar bulgularla test edilme imkânı bulunmuştur.

Burada şunu da ifade etmemizde fayda vardır; din sosyolojisini nakilci bilimlerden ayıran ve bu yönüyle de bu bilime farklı bir hususiyet kazandıran en önemli özelliklerinden birisi de, incelemiş olduğu toplumu adeta bir laboratuvar gibi işlevsel olarak kullanabilmesi ve toplumla ilgili çalışmalarını yine toplumdan almış olduğu verilerle test edebilecek güçlü bir metodolojiye sahip olmasıdır. Bu durum din-toplum ilişkilerini çözümlenmeye çalışan din sosyolojisine önemli bir imkân ve açılım sağlamıştır.

2. Araştırmanın Amaç ve Önemi

Yukarıda da vurguladığımız gibi toplumsal değişim olgusu, gerek sosyoloji gerekse din sosyolojisi açısından önemli bir konudur. Özellikle bu değişimlerin, toplumların dini hayatında meydana gelmesi muhtemel değişime yansımaları, din-toplum ilişkilerini kendine has metodoloji kapsamında inceleyen din sosyolojisi açısından apayrı bir öneme haizdir. Bu bağlamda araştırma konusu kapsamında, göç-din ilişkileri, göç sonrası toplumsal kurumlarda meydana gelen değişimler zemininde incelenmiştir. Gerek nedenleri, gerekse sonuçları itibarıyla çok bilinmeyenli denklemi anımsatan göç olgusundan hareketle göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimin parametreleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Göçü konu alan çalışmalar incelendiğinde, toplumların sosyokültürel ve sosyoekonomik yapısındaki değişimlere yönelik çalışmaların ön plana çıktığını gözlemlemek mümkündür. Hiç şüphesiz göç üzerine yapılan araştırmalar arasında toplumların dinî

hayatındaki değişimi inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Fakat bu çalışmaların bir kısmında, dinî hayatın, sosyokültürel yapının bir parçası şeklinde görünüm arz etmesi ve toplumların dini hayatında meydana gelen değişimin sosyokültürel yapıda meydana gelen değişimlerin bir parçası olarak yorumlanmaya çalışılması, göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimi inceleyen çalışmalar açısından bir eksiklikler.

Yapılan bu çalışmada, sosyal gerçeklik olan dinî yapı, olabildiğince toplumun öteki kurumlarından bağımsız olarak ele alınmış ve göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimle ilgili incelemeler, bu zeminde tartışılmıştır. Bununla birlikte kurumsal yapılardaki değişimler birbiriyle ilişkileri bağlamında incelemek kaydıyla meseleye bütüncül bir nazarla bakılmıştır. Bu araştırmanın, göç-din ilişkilerinin özömlenmesine katkı sağlayan, bu alanda yapılmış nitelikli bir çalışma olmasını temenni ediyoruz.

3. Araştırmanın Sınır ve Kapsamı

Bilimsel çalışmalarda, konunun belirlenmesi kadar sınırlarının iyi tayin edilmesi de önem arz eden bir meseledir. Araştırılacak olan konu üzerine yapılan çalışmaların daha nitelikli ve derinlemesine olması ve bu konu bağlamında yapılacak tartışmaların daha verimli olması bir yönüyle de buna bağlıdır.(Taştan, 1993:5) İncelemiş olduğumuz konu kapsamında, özellikle 1980 sonrası ölkemizde gerçekleşmiş iç göçler neticesinde Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Konya'ya göç eden göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim ele alınmıştır.

Araştırma evrenini ise Konya'nın merkez ilçeleri ile sınırlı tutulmuştur. Bu bağlamda Karatay, Selçuklu ve Meram ilçelerinde yaşamakta olan göçmen kitleye ulaşılmış ve bu ilçelerde ikamet eden göçmenlerden tercih edilmiş örneklem gruba anketler uygulanmış. Saha araştırmaları sırasında göçmen toplumun Konya'nın belirli mahallelerinde daha yoğun olarak ikamet ettiğini gözlemlenmiştir. Nitekim bu durum, yapılan anket çalışmalarında mahalle tercihlerinde belirleyici bir etken olmuştur. Bunun yanı sıra anket çalışmalarında nispeten yerli halkın yoğunlukta bulunduğu mahallelerde yaşayan göçmenlere de ulaşılmıştır. Böylelikle anket çalışmaları açısından geçerlilik ve güvenilirlik kriterlerinin dikkate alınması hedeflenmiştir.

4. Araştırmanın Yöntemi

Din sosyolojisi kapsamında yapılan çalışmalarda takip edilen metotlar göz önünde bulundurulduğunda bu metotların iki temel dayanağından bahsetmek mümkündür. Esasında bu durum din sosyolojisinin incelemiş olduğu meseleleri sosyoloji ve ilahiyatla paylaşmasıyla ilgilidir. Zira din sosyolojisinin metotla ilgili bir kısım meseleleri toplumun incelenmesi ile ilişkilidir. Nitekim din sosyolojisi bunları genel sosyoloji ile paylaşmakta ve sosyolojinin metodları doğrultusunda problemlerini çözmek durumundadır. Din sosyolojisinin diğer bir kısım meseleleri ise dini hayatın tabiatı ve dini tecrübe ile ilgili olup bunları da ilahiyatla paylaşmakta ve din ilimlerine dair metodolojiden yardım almaktadır. Başka bir ifade ile, din sosyolojisi din-toplum ilişkilerine dair problemleri çözüm aşamasında disiplinler arası çalışmak ve çoklu metodoloji bağlamında çalışmalarını yürütmek durumundadır.(Günay, 2008, s. 69)

Nitekim yapmış olduğumuz çalışmada tek bir yöntemden ziyade farklı yöntemlerin uygulanması hususunda çaba harcanılmıştır. Öncelikle konuyla ilgili çeşitli kaynaklara ulaşılmış ve ilgili literatür taraması yapılmıştır. Araştırma konusunun en önemli kısmını, konuyla ilgili tartışmaların somut hale geldiği, saha araştırmaları kapsamında katılımcılara anketlerin uygulandığı ikinci bölüm oluşturmaktadır. Nicel yaklaşım esas alınarak çalışmaların yürütüldüğü bu bölümde, araştırma evreni olarak belirlemiş olduğumuz Konya'nın merkez ilçelerinden seçilen katılımcılara anketler uygulanmıştır. Uygulanan anketlerin sonucunda elde edilen veriler SPSS programına işlenmiş ve bu programda yapılan işlemler sonucunda göçmen toplumun dini hayatında değişimle ilgili olduğunu düşündüğümüz tablolar elde edilmiştir. Elde edilen tablo verilerinden yola çıkılarak, bahsi geçen değişimle ilişkileri bağlamında tablo analizleri yapılmıştır. Bu analizler neticesinde, teorik bölümde, göçmenlerin dini hayatında meydana gelen değişime dair olan tartışmalar somut veriler ile test edilme imkânı bulunmuştur.

Anketleri uygulama aşamasında, katılımcıların anket sorularını cevaplaması sırasında kendilerine yöneltilen sorulara farklı tepkiler verdikleri gözlemlenmiştir. Nitekim bazı katılımcılar anket sorularını cevaplama hususunda kararsız kalmışlar, bazıları da ankete katılmak istememişlerdir. Ayrıca katılımcıların bir kısmının sorulara karşı temkinli yaklaşması ve sorulara cevap verirken sıkılması bir kısmının da soruları gelişi güzel cevaplamaya kalkması, karşılaştığımız diğer olumsuzluklar olarak ifade

edilebilir. Öte yandan araştırma konusunun göç ve din olması ve bu iki kelimenin zihinlerde yapmış olduğu çağrışımlar, bazı katılımcılarda şüphe ve korkulara neden olmuştur.

Anketlerin uygulanma sürecinde bahsi geçen sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla, özellikle mahalle sakinlerinin güven duyduğu kişilere ulaşılmış ve onların yardımıyla anketlerin uygulanması temin edilmiştir. Bu bağlamda görevli olduğum okulda ve arkadaşlarımla görevli olduğum okullarda okuyan göçmen öğrencilere ve ailelerine ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra daha önce tanıdığımız ve halen üniversite de okuyan göçmen gençlerden yardım alınmıştır. Ayrıca mahallelerde yapmış olduğumuz saha çalışmalarında mahalle bakkalı olan arkadaşların bize yardımcı olmaları, anketleri uygulamak için daha geniş kitlelere ulaşmamızı temin etmiştir. Yukarıda ifade edilmiş olan olumsuzluklar, bahsi geçen önlemler ile aşılmaya çalışılmıştır. Alınan bu önlemler neticesinde saha çalışmalarında epey yol kat etme imkânı bulunmuş ve 556 kişilik örneklem gruba anketler uygulanmıştır.

5. Araştırmanın Hipotezleri

Varsayımlar, aralarında mantıksal ilişkiler olan önermelerdir (Lewins, 2011, s. 76). Bu önermeler tespit edilen problemin çözümü için bize öneriler sunan sayıltılardır. Bilimsel araştırmalarda problemin iyi tanımlanması kadar onun çözümüne yönelik tahminlerde bulunabilmek de önemlidir. Araştırma konusu kapsamında, göç sonrası göçmen toplumun dini hayatında değişim olduğu temel varsayımından hareketle tespit edilen hipotezleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

Göç, göçmenlere ait sosyal kurumların tamamında değişime neden olan sosyal bir harekettir.

Göç, göçmenlerin dini hayatının bütününde değişimi netice veren bir sosyal harekettir.

Göçmenlerin göç etme nedenleri ile göç sürecinde dini hayatında meydana gelen değişim arasında ilişki olduğu düşünülmektedir. (neden-sonuç ilişkisi)

Göçlerin nedenleriyle sonuçları arasında karşılıklı etkileşimden söz etmek mümkündür.(Neden-sonuç sarmalı)

Göçün yapılma gerekçesi, göçün yapılacağı mekân tercihinde belirleyici bir faktör olmakla birlikte; göç sonrası sosyal çevrenin belirlenme süreçlerinde de etkili olabilmektedir.

Göçmen toplumda dine dair olan hassasiyet, göç sonrası yaşanan değişim süreçlerinde belirleyici olabilmektedir.

Kırsaldan şehre göçler neticesinde farklı sosyal evrenler arasında etkileşimler meydana gelmektedir.

Göç sonrasında şehre yerleşen göçmenlerde, şehir kültürü ile kırsal kültür arasında geçiş kültürü meydana gelebilmektedir.

Göç sürecinde; göçmen toplumdaki dil, mezhep ve kültürden kaynaklı farklılıkların şehirlerde gettolaşmaya neden olabileceği düşünülmektedir.

Göç sürecinde yaşanan gettolaşmanın şehrin maddî kültür unsuru olan mimarisi üzerinde belirleyici bir faktör olduğu tahmin edilmektedir.

Göç sürecinde farklı sosyokültürel yapılar arasında meydana gelen etkileşimler; kültürel farklılaşma, kültürel bütünleşme ve kültürel çatışma gibi durumları netice verebilmektedir.

Göç sürecinde yaşanan sorunlar karşısında göçmenler dini tutumlar noktasında farklı tavırlar geliştirebilmektedir.

Göç sürecinde meydana gelen değişimlerin göçmen toplum kadar göçmen toplumların sonraki kuşakları üzerinde de etkileri olduğu düşünülmektedir.

Kültürün manevi bir unsuru olan dilin, göç sürecinde göçmen toplum ile yerli halk arasında ilişkilerin gelişmesinde önemli bir iletişim aracı olduğu tahmin edilmektedir.

Kültürel farklılıklar, göçmen toplum ile yerli halk arasında zaman zaman çatışma nedeni olabilmektedir.

Ortak kültürel kodların göç sürecinde göçmen toplum ile yerli halk arasındaki ilişkilerin gelişmesinde önemli bir etken olduğu düşünülmektedir.

Göçmen toplum ile yerli halk arasında ortak değer olan din olgusunun toplumları bütünleştirici işleve sahip olduğu düşünülmektedir.

Mezhep farklılığı göçmen toplum ile yerli halk arasındaki ilişkileri etkileyebilmekte ve ilişkilerde çatışma nedeni olabilmektedir.

Göçmenlerin göç sürecinde mezhep farklılığından kaynaklı yaşamış olduğu sorunların dini tutumlar üzerinde de etkisi olduğu düşünülmektedir.

Kültürün manevi bir unsuru olan etnisiteden kaynaklı farklılıklar, göçmen toplum ile yerli halk arasındaki ilişkilerde çatışma nedeni olabilmektedir.

Maddeler halinde sıralamış olduğumuz hipotezlerdeki yargıları ankette sormuş olduğumuz sorularla ölçülmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda;

1. hipotezdeki yargı, 21, 22, 27, 28, 31 ve 34. sorularla test edilmiştir.
2. hipotezdeki yargı, 27, 28, 29, 30 ve 31. sorularla test edilmiştir.
3. hipotezdeki yargı, 8, 9, 27, 28 ve 32. sorularla test edilmiştir.
4. hipotezdeki yargı, 8, 9, 10 ve 13. sorularla test edilmiştir.
5. hipotezdeki yargı, 8, 9, 10. sorularla test edilmiştir.
6. hipotezdeki yargı, 9, 38, 39 ve 40 sorularla test edilmiştir.
- 7 ve 8. hipotezdeki yargılar, 4, 5, 6, 13, 14, 21 ve 22. sorularla test edilmiştir.
- 9 ve 10. hipotezdeki yargılar, 8, 9, 10 ve 13. sorularla test edilmiştir.
11. hipotezdeki yargı, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 23. sorularla test edilmiştir.
12. hipotezdeki yargı, 16,17, 18, 27 ve 28. sorularla test edilmiştir.
13. hipotezdeki yargı, 27, 32, 38, 39 ve 40. sorularla test edilmiştir.
14. hipotezdeki yargı, 18 ve 19. sorularla test edilmiştir.

15. hipotezdeki yargı, 15, 17, 18, 19 ve 20. sorularla test edilmiştir.

16. hipotezdeki yargı, 15, 20, 23 ve 25. sorularla test edilmiştir.

17. hipotezdeki yargı, 18,23, 24 ve 25. sorularla test edilmiştir.

18 ve 19. hipotezdeki yargı, 18, 29 ve 31. sorularla test edilmiştir.

20. hipotezdeki yargı, 15, 16, 17 ve 18. sorular ile test edilmiştir.

6. İlgili Literatür

Sosyal bilimlerde önemli çalışma alanlarından birisi olan göç olgusu, sosyolojinin araştırma konuları arasında da yer almakta ve araştırmacıların ilgisini çekmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 20).

Özellikle göç sonrası göçmen toplumların dini hayatında meydana gelen değişimin incelenmesi, din konusunu sosyolojik yöntemlerle inceleyen din sosyolojisi açısından ayrıca önem arz etmektedir. Nitekim ilgili literatüre bakıldığında, din sosyolojisi alanında göç sürecinde toplumların dini hayatında meydana gelen değişimi inceleyen çalışmalara rahatlıkla ulaşılabileceğini ifade etmek mümkündür. Bu başlıkta, bu konuyla ilgili yapılmış çalışmalardan bazıları paylaşılmak suretiyle, ilgili literatür hakkında bilgilendirme yapılması hedeflenmiştir.

1- Göç sürecinde göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim ile ilgili yapılmış çalışmalara bakıldığında; "Sosyo-Kültürel Değişme ve Kimlik Sorunu Çerçevesinde Kayseri'nin Ömerhacılı Köyünden Yurtdışına İşçi Göçü Olayının Göçmen İşçilerin Dini Yaşayışlarına Etkileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma" isimli eser, ülkemizde din sosyolojisi kapsamında yapılan çalışmalar arasında ilklerden sayılabilir. Bu eser, Abdulvahap Taştan tarafından 1993 tarihinde doktora çalışması olarak yapılmış, 1996 yılında basılarak literatürde ilk olma özelliğini de elde etmiştir.(Bolat, 2013:7)

Bu çalışma ekseninde yapılan araştırmalar neticesinde elde edilen bulgular göz önünde bulundurulduğunda; göç sürecinde göçmen toplumun dini hayatında, hem ilgi düzeyinde hem de pratik düzeyde bir artışın söz konusu olduğunu ifade etmek

mümkündür. Bununla birlikte kimlikle özdeşleşmiş olan din ile ilgili algı noktasında farklılaşma ve bütünleşme noktasında diyalektik bir ilişkiden söz edilebilir. Bunun yanı sıra göçmen toplumda göç sürecinde aile yapısında da bir farklılaşmanın olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda Taştan göç sürecinde göçmen toplumda çekirdek aile yapısının benimsendiğinden söz etmekte ve baba otoritesinin giderek zayıfladığına, kadının ailedeki konumuyla ilgili değişimin meydana geldiğine, çocuğa verilen değer arttığına dikkat çekmektedir. Ayrıca taştan çalışmasında; göçmenlerde sosyal yaşam biçimlerinde de değişimlerin meydana geldiğini de tespit etmektedir (Taştan, 1993:158-160).

2- Bu alanda yapılmış bir diğer araştırma da İsveç'te yaşayan Kulu'lu göçmenlerin dini hayatında meydana gelen değişimin incelendiği, Arif Korkmaz tarafından kaleme alınan "Göç ve din" adlı doktora çalışmasıdır. Araştırmanın kavramsal çerçevesinde göç, din ve değişim kavramları analiz edilmiş, kuramsal çerçevede ise göç-din etkileşimi bağlamında, göç sürecinde göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişime ait parametreler karşılıklı etkileşim esasına göre incelenmiştir. (Korkmaz, 2011, s.7).

Göç sonrası göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimin, İsveç'te yaşayan Kulu'lar ile Konya'da yaşayan Kulu'luların dini hayatları karşılaştırmalı olarak incelendiği bir araştırma stratejisi takip edilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan anket, mülakat ve gözlemler sonucu elde edilen bulgular neticesinde farklı değişkenlere bağlı olarak, göç sürecinin İsveç'te yaşayan Kulu'luların dini hayatını olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir (Korkmaz, 2011, s. 397-398).

3- Ünal Yeşiloğlu tarafından yapılan çalışmada ise, Ankara'nın Keçiören ilçesine bağlı Esertepe semtine, Erzincan ve Erzurum'dan göç eden göçmenlerin dini ve sosyal hayatında meydana gelen değişim birlikte incelenmiştir. Araştırma konusu nicel yaklaşım esas alınarak tartışmaya açılmış ve bu bağlamda anket, mülakat ve gözlem tekniklerine başvurulmuştur (Yeşiloğlu, 2006:9-10).

Yapılan bu çalışmanın sonuç ve değerlendirme bölümüne bakıldığında; göçmen toplumun şehre göç etme sürecinde kırsal kültürün izlerini taşıyan sosyal ve dini hayatta bir takım değişimlerin meydana geldiğini ve şehir kültürü içinde yeniden yorumlandığını ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda şehir hayatının beraberinde

getirmiş olduğu yeni şartlar göçmen toplumun ibadetlerini etkilemekte ve ibadetlere katılım oranı azalmaktadır. Bununla birlikte kırsaldan şehre göç eden göçmen toplum, değişen şartlara uyum sağlamaya gayret etmekte ve şehrin imkânlarından faydalanmaya çalışmaktadırlar. Şehir kültürü, sosyal ve dini hayatı etkilediği gibi geleneksel aile yapısını ve komşuluk ilişkilerini de etkilemektedir. Bu durumun bir yansıması olarak, kız çocuklarının okula devamı hususunda bir artışın olması, kadının sosyal hayatta daha aktif görev alması gibi geleneksel aile yapısında bir takım değişimler meydana gelmektedir (Yeşiloğlu, 2006:97-100).

4- "Göç ve Din" isimli Servet Örneğin yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Antalya il merkezine yerleşmiş olan göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim incelenmiştir.

Örnek: göç üzerine yapılan çalışmalarda, göçün sosyokültürel ve sosyoekonomik yapılarda meydana getirdiği değişimle ilgili incelemelerin daha ön planda olduğuna dikkat çekmiştir. Nitekim göçmen toplumların dini hayatında meydana gelen değişimle ilgili incelemelerin bahsi geçen sosyal kurumlarda meydana gelen değişimle ilgili incelemelerin gölgesinde kaldığı tespitinde bulunmuştur. Bu tarz yaklaşımların, göç sürecinde göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimle ilgili derinlemesine çalışmalara olan ihtiyacı netice verdiğine dikkat çekmiştir (Örnek. 2011:1).

Yapılan çalışmada göç sürecinde göçmen topluma ait sosyal kurumlarda meydana gelen değişim bir bütün olarak incelenmiştir. Bu bağlamda göç sürecinde göçmen toplumun dini tutumlarında meydana gelen değişimin düşük düzeyde olduğu tespitine yer verilmiştir. Çalışmanın sonuç ve öneriler bölümünde göçmen toplumun dini tutumlarında meydana gelen değişimle ilgili tespitlerin yanı sıra göçmen topluma ait sosyokültürel ve sosyoekonomik yapılarda meydana gelen değişimle ilgili tespitlere de yer verilmiştir (Örnek. 2011:73).

5- Bu alanda yapılmış bir diğer çalışma da, "Sosyal Hareketlilik ve Dini Hayatta Farklılaşma -Gerdibi Köylüleri Örneği- isimli Abdullah Özbek'in kaleme almış olduğu doktora çalışmasıdır.

Çalışma iki bölümdür. Birinci bölüm kavramsal ve kuramsal çerçeveden oluşmaktadır. Kavramsal çerçevede, araştırma konusu ile ilgili kavramlar teorik düzeyde ele alınmıştır. Bu bağlamda, sosyal tabakalaşma, tabakalaşma sistemleri, statü, sosyal hareketlilik, sosyal kapanma, sınıf hiyerarşisi, habitus kavramları üzerinde durulmuştur. Çalışmanın kuramsal çerçevesinde ise, "Statü Elde Etmede Sosyalleşme Modeli, Eğitimin Hareketliliğe Yansıması, Dindarlığın Farklılaşması" başlıkları kuramsal boyutta tartışmaya açılmıştır. Bunun yanı sıra Sosyal Hareketlilik, Tabakalaşma ve Dindarlık gibi başlıklarla ilgili kuramsal yaklaşımlara yer verilmiştir.

İkinci bölüm "Bulgular ve Yorumlar" başlığı altında incelenmiş ve din ve dindarlık olgusunda meydana gelen farklılaşmalar bulgular üzerinden tartışmaya açılmıştır. Bu bölümde, din ve dindarlık olgusunun hangi değişkenlere bağlı olarak değişime uğradığı araştırılmış, coğrafi hareketlilik ve eğitim yoluyla hareketlilik sürecinin dindarlık üzerinde ne tür farklılaşmalar meydana getirdiği incelenmiştir (Bolat, 2013:9).

Çalışmada sosyal hareketlilik türleri olan coğrafi hareketlilik ve eğitim yoluyla hareketlilik sürecinin dindarlığın inanç, pratik ve toplumsal etki boyutlarında meydana getirdiği farklılaşma, Gerdibi köylülerinden tesadüfi yöntemle belirlenen örneklem grup üzerinden incelenmiştir. İnceleme neticesinde bahsi geçen hareketlilik sürecinin, Gerdibi köylüleri örneğinde dindarlıkta farklılaşmaya neden olduğu görülmüştür (Özbolat, 2011: 204).

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kavramsal Çerçeve

Çalışmanın bu bölümünde göç, din ve kültür kavramları, araştırma konusu bağlamında tartışılmıştır. İlk olarak; araştırma konusunun temel kavramı olan göçün, tanımına yönelik tespitler neden-sonuç zemininde incelenmiş ve ardından göçün göç veren ve göç alan yer üzerindeki etkileri karşılıklı ilişkileri bağlamında ele alınmıştır. İkinci olarak; göç kavramının tamamlayıcısı niteliğinde olan din kavramı üzerinde durulmuştur. Dinin tarifine yönelik yapılan tartışmalar araştırma konusunun öznesi olan göçmen toplumun mensup olduğu İslam dini bağlamında incelendikten sonra dinin toplumsal hayata iz düşümü olan sosyal işlevleri üzerinden yapılan tespitlere yer verilmiştir. Son olarak ta bahsi geçen iki kavramla ilişkili olarak kültür kavramı ele alınmış ve bu bağlamda kültür-din ilişkileri incelenip sosyal yapıya ait bu iki kurum arasındaki etkileşim tartışılmaya açılmıştır. Akabinde sosyal öğrenme ve kültür transferi, kültürel farklılıklar ve benzerlikler, kültürdeki değişim başlıkları, araştırma konusu ekseninde incelenmiştir.

1.1.1. Göç

Görünüş itibariyle basit bir mekân değişimi ile başlayan; fakat beraberinde birçok değişimin eklemlendiği göç olgusunu, sıradan bir yer değiştirme hareketine indirgeyerek yorumlamaya çalışmak, araştırma konusu açısından sağlıklı bir yaklaşım olmayacaktır. Bundan dolayıdır ki, böylesi girift ilişkiler ile cereyan eden göç olgusunu incelerken, indirgemeci yaklaşımlardan uzak durulmuştur. Bu bağlamda, göç sonrası toplumsal kurumlarda meydana gelen değişimler, birbiriyle ilişkileri bağlamında, bütüncül bir yaklaşımla tartışılmıştır. (Bağlı ve Binici, 2005, s. 88). Ayrıca teorik

bölümde göç sonrası göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim ile ilişkili olduğunu düşündüğümüz bileşenler bağlamında ortaya atılmış olan iddialar, anket çalışmaları neticesinde elde edilen verilerin analizi ile test edilmiştir.

1.1.1.1. Neden-Sonuç Bağlamında Göç Tanımları

Göç olgusunun, gerek oraya çıkışı, gerekse sonuçları itibariyle, beraberinde meydana gelen değişimler birçok disiplinin ilgi alanına girmiştir. Bu yönüyle de göç, sadece sosyoloji ve özelden din sosyolojisinin değil, başta antropoloji, psikoloji, tarih, siyasal bilimler olmak üzere birçok disiplinin ilgisini çekmiştir. Hangi bilim açısından bakılırsa bakılsın toplumların iradesi dâhilinde veya haricinde, mekân-zaman bağlamında gerçekleşen bu yer değiştirme hareketi, toplumların sosyokültürel, sosyoekonomik ve sosyopsikolojik yapısı kadar dini hayatları üzerinde de derin etkiler bırakmıştır.(Çakır, 2011, s. 131-132) Bu çalışmada bahsi geçen değişimler birbiriyle ilişkileri bağlamında ve neden-sonuç zemininde incelenmiştir. Zira toplumların dini hayatında meydana gelen değişimin sağlıklı bir şekilde tahlil edilmesi bu değişimin parametrelerini bütüncül olarak ele alınması ile mümkündür.

Göç, insanlık tarihi ile eş sayılabilecek kadim bir olgudur. İnsan toplumlarının yaşamış olduğu en kadim dönemlerden günümüze kadar, toplumlar hayatta kalabilmek, birlik ve beraberliklerini muhafaza edebilmek ve değişen şartlara çözüm bulabilmek gibi nedenler başta olmak üzere tespit edilebilen birçok nedenden dolayı göç etmek zorunda kalmıştır. İnsanlık tarihi boyunca muhtemelen sınırlı sayıdaki insan toplulukları asırlar boyunca özgün yaşam alanlarında kalabilmiştir (Şahin, 2008: 15). Bu yönüyle de göç, insanlık tarihinin her döneminde az veya çok, farklı nedenlere bağlı olarak; dünyanın her yerinde, birey ya da toplumların karşılaşmış olduğu evrensel bir fenomendir. Başka bir ifadeyle göç, insanoğlunun varoluşu ile başlayan ve muhtemelen de insanoğlu var oldukça devam edecek olan bir olgudur. Esasında bu durum göçün mahiyetinin ve varoluşsal nedeninin tecrübî bir sonucudur.

Göçün bir sosyal hareket olduğuna dikkat çeken ve bu hareketin meydana gelmesindeki temel nedenleri tespit eden, sonucunda da toplumda meydana gelebilecek muhtemel değişimlerden biri olan sosyokültürel değişime odaklanan diğer bir tanımda da göç şu şekilde ifade edilmektedir: “Göç, belli bir zaman ve mekândaki insanların gönüllü,

gönülsüz, sosyal ve siyasi şartlardan ötürü bir mekân değişikliği olup; bu değişikliğin sonucunda sosyokültürel değişimlerin meydana geldiği bir sosyal hareketliliktir” (Heyet, 1998, s. 3). Bu tanımda göçün zaman-mekân bağlamında ele alınması ve hem nedenlerine hem de sonuçlarına vurgu yapılması dikkatimizi çeken diğer bir noktadır. Tanımda dikkatimizi çeken bir başka nokta ise göçlerin gönüllü olarak gerçekleşebileceği gibi birey ya da toplumların hür iradesine rağmen de gerçekleşebilecek olmasıdır. Nitekim yapmış olduğumuz çalışma bağlamında, ülkemizin Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nden Konya'ya göç eden göçmen toplum içinde, bu bölgelerde yaşanan terör hadiseleri neticesinde zorunlu göçe maruz kalan bir kitlenin varlığından söz edilebilir. Yapmış olduğumuz anketler neticesinde ortaya çıkacak veri analizleri neticesinde bahsi geçen kitleye dair daha somut verilere ulaşılmış olacağız ve bu gerekçe ile göç eden kitlenin dinî hayatındaki değişimi, göçmen toplumun göç etme nedenlerine dair sorular ile dinî hayattaki değişimi test eden sorularla ilgili çapraz tablo veri analizleri ile daha da somut olarak görme imkânımızın olacağını söylemek mümkündür. Nitekim göçmen toplumun göç etme nedenleriyle göç sonrası dinî hayatında meydana gelebilecek değişimler arasında birtakım ilişkilerin bulunduğunu tahmin edilmektedir. Bu ilişkilerin keyfiyetinin ilgili anket sorularına dair verilerin analizleri ile daha da netlik kazanacağı beklenilmektedir.

Toplumlarda göçlerin ortaya çıkmasında belirleyici etkenlerden birisi de sosyoekonomik şartlardaki dönüşümlerdir. Nitekim göçlerin önemli bir kısmında değişen ekonomik şartlar toplumları göçe zorlamaktadır. Bu yönüyle göç bir sonuç olmakla birlikte, göçün sonucu olarak sosyoekonomik dönüşümler de meydana gelebilmektedir (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 250). Yapmış olduğumuz saha çalışmalarında ekonomik şartlardan ötürü göç etmek durumunda kaldığını ifade eden göçmenlerle karşılaşmıştır. Araştırmaya katılan örneklem gruba uygulanan anketlerle ilgili veri analizleri neticesinde ekonomik şartlardan dolayı geç edenlerin mahiyeti hakkında daha da somut veriler elde edilebileceğini söylemek mümkündür.

Öte yandan insanların dinî inançlarını daha hür ve nitelikli bir şekilde yaşama arzusu, insanları göçe sevk eden diğer bir nedendir. Nitekim İslam tarihinde hicret olarak şöhret bulan, müslümanların Mekke'den Medine'ye yapmış oldukları göç, inanç eksenli göçe verilebilecek önemli bir örnektir. (Fichter, 2009, s. 182). Her ne kadar ülkemizde, insanların inançlarını yaşama hususunda karşılaşmış olduğu engellerden dolayı

gerçekleşmiş iç göçlerden bahsetmek mümkün gözükme de, Konya muhafazakâr yapısıyla, insanların inanca dair meseleleri daha nitelikli yaşaması noktasında ya da din eğitimi hizmetlerinden daha fazla yararlanmaları hususunda cazibe merkezi olmuştur. Nihayetinde bu amaçla, bireylerin şehre göç edebileceği tahmin edilmektedir. Nitekim Konya şehri kendisiyle özdeşleşmiş geleneksel-muhafazakâr kimliği ile çoğu zaman dikkatleri üstüne çekmeyi başarmıştır. Konya'nın muhafazakâr yapısı, bu şehre göç edenlerin kenti sevmesi için önemli bir neden olduğu söylenebilir. Konya'ya gerçekleşen göçler ile ilgili yapılan araştırmalarda bu tespiti destekleyen verilere ulaşmak mümkündür (Koyuncu, 2011, s. 142-143).

Göçün, sıklıkla karşımıza çıkabilecek nedenlerinden bahseden diğer bir tarif de şudur: *“Göç; ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir”* (Yalçın, 2004, s. 13). Bu tarifte ekolojik ve bireysel nedenlere yapılan vurgu dikkat çekmektedir. Ülkemizde özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan şehirlerde başta depremler olmak üzere, ekolojik neden olarak ifade edilebilecek çevresel şartlara bağlı olarak, geçmişten günümüze farklı zaman dilimlerinde göçler gerçekleşmiştir (Özdemir, 2019, s. 99). Bu nedenle Konya'ya göç eden bir kitlenin varlığından söz etmek mümkündür. Nitekim yapmış olduğumuz anketler sonucunda elde edilen verilerin analizi neticesinde, bu nedenle göç eden kitleye dair daha somut verilere ulaşılabileceği tahmin edilmektedir.

Bu tanımda dikkat çeken diğer bir husus ta, göçün niteliğine dair yapılan tespit ile ilgilidir. Toplumların ya da bireylerin göç ederken farklı coğrafyalarla ve kültürlerle karşılaşması ve kendi kültürel yapılarını bu toplumlara taşıması, kültürler arası etkileşim açısından önemlidir. Göçlerle şekillenen Anadolu topraklarındaki kültürel zenginliğin belki de en önemli nedenlerinden birisi de farklı sosyokültürel yapılara ait toplumların göçler neticesinde birlikte yaşama imkânı bulmalarıdır. Nitekim araştırma evrenimiz olan Konya'nın sosyokültürel dokusunun şekillenmesinde göçlerin de etken faktör olduğunu yapılan saha çalışmalarına istinaden rahatlıkla ifade edebiliriz. Göçlerin Konya şehri açısından belki en önemli sonuçlarından birisi de birlikte yaşama kültürünün gelişmesine olan katkılarıdır. Dinin bu süreçteki rol ve konumu ikinci bölümde, uygulamış olduğumuz anketlere dair veri analizleri neticesinde daha da somut olarak anlaşılacaktır. Öyle tahmin ediyoruz ki göçmen toplum ile yerli halk arasında

ortak değer olan din, iki toplum arasında sosyal ilişkilerin gelişmesi bakımından kilit rol üstlenmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki, göçün farklı nedenleriyle muhtemel sonuçları birlikte tartışılmış ve bu tartışmalar göçmen toplumun göç nedenleri ile sınırlı tutulmaya çalışılmıştır.

1.1.2. Göçün Etkileri

Bu başlıkta, göçün, hem göç veren hem de göç alan yer üzerindeki etkileri birlikte incelenmiştir. Göç neticesinde meydana gelen çok boyutlu etkileşim ve değişimler, kuramsal çerçevede müstakil olarak ele alınmıştır. Böyle bir ayrıma gitmekle, hem göçün etkilerinin müstakil olarak tartışılması temin edilmiş, hem de kuramsal çerçevede göç-din etkileşimi başlığında, daha geniş ölçekli ve göçmenlerin dini hayatında meydana gelen değişme etki eden diğer faktörlerin birlikte incelenilmesi hedeflenmiştir.

1.1.2.1. Göçün Göç Veren ve Göç Alan Yer Üzerindeki Etkileri

Göçe ilişkin çalışmalara bakıldığında, göç eden nüfus içinde, genç ve risk alma cesareti yüksek olan kesim dikkat çekmektedir. Topluma dinamizm katan bu kesimin göç ediyor olması, hem göç alan, hem de göç veren yer açısından bir takım değişimlere zemin hazırlamaktadır. Nitekim toplumlar için iş gücünü temin eden genç kuşakların göç etmesi göç veren toplumlar için önemli bir kayıptır (Tekeli, 2008, s. 179). Araştırma evrenimiz olan Konya'ya gerçekleşen göçlerde de bahsi geçen süreçlerden söz etmek mümkündür. Nitekim kırsalın kısıtlı imkânları, bireyleri göçe zorlamakta ve bu durum süreç içinde kitlesel göçlere dönüşebilmektedir. Gerçekleşen bu yoğun göç dalgaları, zamanla şehrin varoşlarında göçmenlerin bir arada yaşadığı gecekondu mahallelerinin oluşmasını netice vermektedir. Özellikle Karatay ilçesinin başta Saraçoğlu ve Tatlıcak Mahallesi olmak üzere, farklı mahallelerinde yapılan saha çalışmaları esnasında bu durum somut olarak gözlenebilmektedir.

Öte yandan kırsaldan şehre göçler neticesinde, şehirlerin gerek alt yapısında, gerekse sosyoekonomik ve sosyokültürel yapılarında değişimler meydana gelebilmektedir. Yoğun göç dalgaları karşısında şehirlerin emebilme kapasitesinin yetersiz kalması

sonucunda, göçmen kitleler şehrin kurumlarından eşit miktarda hizmet alamamakta, bu ve benzeri durumların neticesinde de şehirlerde kargaşa ve çatışmalar meydana gelebilmektedir (Erjem, 2009, s. 11). Şehre uyum, başka bir ifade ile şehrin sosyokültürel yapısını benimseme ya da şehirleşme süreci, bazen birkaç nesli kapsayan uzun vadeli süreçlere yayılabilmektedir. Bu süreç şehrin kültürel dokusunda dönüşümlere neden olmakta ve şehirlerde kırsal kültür ile şehir kültürü arasında geçiş kültürü meydana gelmektedir. Bugün şehirlerde meydana gelen gecekondu mahalleleri geçiş kültürünün somut tezahürleridir (Tekeli, 2008, s. 181). Araştırma konusu kapsamında Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Konya'ya gerçekleşen göçlerde de kırsal kültürün hâkim olduğu göçmen toplumun şehir kültürüyle etkileşime girdiğini söylemek mümkündür. Göçle birlikte göçmen toplumun sosyokültürel yapısında meydana gelen değişimin keyfiyeti, uyguladığımız anketlere dair veri analizleri neticesinde daha da netlik kazanacağını ifade etmek mümkündür. Bununla birlikte göçmen toplumun sosyokültürel yapısında meydana gelen değişim ile dini hayatında meydana gelen değişim arasındaki ilişkilerin, ilgili tablolara dair veri analizi neticesinde daha da somut hale geleceği tahmin edilmektedir.

Göçün, göç veren yer açısından olumsuz etkilerinin yanı sıra olumlu etkilerinden bahsetmek mümkündür. Göçmen toplumlar, göç sonrası elde etmiş oldukları tecrübe ve birikimleri memleketlerine taşıyabilmektedir. Bu süreçlerde, toplumlarda meydana gelen kültür transferi neticesinde kültürlerarası etkileşim gerçekleşebilmektedir. Kapalı toplum özelliğine sahip göç veren toplumlar kendisine nispeten gelişmiş görünüm arz eden, göç alan toplumlar ile entegre olma fırsatı bulabilmektedir (Kaygalak, 2009, s. 19). Bahsi geçen süreçler olumsuz bir şekilde de cereyan edip tersine bir okuma da gündeme gelebilmektedir. Başka bir ifadeyle kültürel farklılıkların göç veren yere taşınma süreci kültür transferinden daha çok kültürel çatışmaya da zemin olabilmektedir.

Tarihî seyrine bakıldığında, göçün en önemli sonuçlarından birisi de göç ile birlikte sosyokültürel yapının göç alan yerlere taşınabilme durumudur. Göç sürecinde davranış biçimleri, bireyler ya da toplumlar arasında transfer edilebilmekte ve neticesinde de göç alan birimlerde kültürel çeşitlilik meydana gelebilmektedir. Bunun bir sonucu olarak ta farklılıklara saygı, birlikte yaşama bilinci gibi toplumsal sorumluluklar göçle birlikte sosyal ilişkiler vasıtasıyla tecrübe edilebilmektedir. Göç sonrası farklı toplumların birbirleriyle temasları her zaman barışçıl süreçlere dönüşmeyebilir. Nitekim göçler

neticesinde şehirlerde kalabalık nüfus yığınları oluşabilmekte ve dengesiz ve kontrolsüz yığılmalar şehir hayatında kaosa, kargaşaya ve çatışmaya da zemin olabilmektedir (Fichter, 2009, s. 182). Bilhassa kırsal kesimde yaşayan ve şehrin sosyokültürel yapısından izole hayat göçmen toplumlar, sayıları milyonları bulan metropollere geldikleri zaman, karşılaşmış olduğu devasa kalabalık karşısında ne yapacaklarını bilememekte ve bu durum şehir kültürüne entegrasyondan daha çok şehirden izole bir sosyal yaşamı netice verebilmektedir. Şehrin kenarında kurulmuş gecekonduarda kendi köyünden ya da memleketinden göç etmiş hemşerileriyle geliştirmiş oldukları ilişki ağları ve yaşam biçimleri şehre uyum sürecini ciddi anlamda etkileyebilmektedir. “Şehirde kaybolma“ hissini engelleyen bu dayanışma süreci ve gettolaşma tek boyutlu kültür anlayışını pekiştirdiği gibi zaman zaman da yerli halk ile sosyal çatışmalara da zemin hazırlayabilmektedir (Altan, 2010, s. 47). Araştırma evrenimiz olan Konya’da göçmen toplumun Konya’nın belli mahallelerinde daha yoğun bir şekilde yaşam alanları oluşturması ve bu durumun şehrin bütününde homojen bir görünüm ihtiva etmemesi, esasında bu tespiti destekler niteliktedir. Oluşan bu yaşam alanlarında ikamet eden göçmen toplumun dini hayatıyla ilgili değişimin mahiyeti, bulgular üzerinden yapılacak tartışmalar neticesinde daha anlamlı hale geleceği düşünülmektedir.

Göçün neticesinde, göçmenlerin sosyal yapılarını etkileyen en önemli etkenlerden birisi de göç edilen yeni mekân olan şehirdir. Her ne kadar yukarıda şehre göçün bazı sonuçları tartışılmış olsa da, burada incelemiş olduğumuz konuya dair değişimle ilgili olarak, Konya özelinde meselenin başka bir boyutu ele alınmıştır. Göç neticesinde göçmen toplum kırsal yaşam alanından çıkıp yepyeni bir dünya olan şehirle karşılaşır. Bir şehir olarak Konya’nın dikkat çeken bir özelliği de, maneviyat ile bütünleşmiş geleneksel bir yapıya sahip olmasıdır. Nitekim bu geleneksel yapı şehir hayatı içinde yeniden yorumlanarak günümüze kadar gelebilmiştir. Konya’nın dinsel-geleneksel yapısı, esasında onun tarihsel tecrübî birikimidir. Konya her dönemde tarihsel belleğini, değişen şartlar karşısında yeniden güncellemiş ve muhafazakâr yönünü bu süreçlerde koruyabilmiştir. Bu yönüyle de Konya, şehir kimliğini besleyen manevi yönünü hem geleneksel, hem de modern dönemde birbiriyle çatışmayan yaşam tarzına dönüştürebilmeyi başarmıştır (Koyuncu, 2013, s. 173). Esasında çalışmamızın çıkış noktası olan göçmenlerin dinî hayatında meydana gelen değişimin önemli bir parametresi olarak, şehir kültürünün bu bağlamda ifade edilmesinde fayda vardır.

Sonuç olarak denilebilir ki: Göç, hem göç veren hem de göç alan toplumların gerek sosyokültürel ve sosyoekonomik yapıları gerekse dini inanç ve değer yapıları başta olmak üzere toplumsal yapıya ait kurumlarda çok boyutlu etkileri olan ve değişimler öngören evrensel bir fenomendir. Ve bu etkiler her ne kadar bir birbirinden bağımsız gibi gözükse de neticeleri itibariyle meydana gelen değişimler birbiriyle çok yönlü ilişkiler içermektedir. Toplumsal yapıya ait kurumlarda meydana gelecek olası değişimlerin birbiriyle olan ilişkileri bulgularla ilgili tartışmaların yapılacağı ikinci bölümde daha da netlik kazanacağı tahmin edilmektedir.

1.1.3. Din

Araştırma konusu kapsamında üzerinde durulması gereken bir diğer kavram da din kavramıdır. Nitekim bu kavram çalışmamız açısından göç kavramının tamamlayıcısı niteliğindedir. Bu durum bu kavramla ilgili sınırları iyi tayin edilmiş işlevsel bir tartışmayı gerekli kılmaktadır.

Sosyologların din tanımlarında bir uzlaşıdan söz etmek mümkün gözükmemektedir. Zira din nedir? Sorusuna verilecek cevabın, kadim zamanlardan günümüze kadar yaşamış toplumların, mensup oldukları dinlerin tamamını kuşatması oldukça zor gözükmemektedir (Yüksel, 1999, s. 82). Bununla birlikte Sosyologların kavramlarla ilgili yapmış oldukları tanımlama çalışmalarında dikkat ettiği hususlardan biri de; tanımın, bilimsel problemin geliştirilmesi aşamasında fonksiyonel olmasıdır. İyi bir tanım, incelemeye çalışılan konuyu çepeçevre kuşatıp, bu konuyu daha da bilindik hale getirmesi nispetinde keşfedici özellik kazanmaktadır (Furseth ve Repstad 2011, s. 44). Bu yüzden ki; din kavramının tanımına yönelik yapılan tartışmalarda, araştırma konusu odaklı sınırlamalar zaruri gözükmemektedir. Nitekim burada cereyan eden tartışmalar sırasında, yukarıda bahsi geçen tespitler dikkate alınmış ve tartışmalar İslam dini özelinde yürütülmüştür. Zira araştırma konusunun öznesi olan göçmen toplumun neredeyse tamamının İslâm dinine mensup olması, bu kavram ile ilgili tartışmalar açısından böyle bir sınırlandırmayı gerekli kılmıştır.

1.1.3.1. Çalışmada Kullanılan Operasyonel Din Tanımı

Din sosyolojisi literatürüne bakıldığında, din tanımlarının "*substantiyel*" ve "*fonksiyonel*" olmak üzere ikili tasnifle ele alınmaktadır. Substantif tanımlarda daha çok dinin özünü merkeze alarak dini anlama çabası vardır. Dinin mahiyetinde var olan kutsal ve aşkın olma özelliği, tanımların çıkış noktasıdır (Keskin, 2004, s. 10). Dolayısıyla substantif tanımlarda ön plana çıkan dinin mahiyetini anlama çabasıdır. Nitekim tartışmakta olduğumuz din kavramının odağında olan İslâm dininin kutsal, aşkın, ilahî ve fizikötesi özelliği bu bağlamda önem arz etmektedir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de "Şüphesiz Allah katında din İslâm'dır." (Al-i İmran, 19) vurgusu, İslâm dininin aşkın yönüyle ilişkilidir. Başta Kur'ân ve Hadis olmak üzere dinî metin ve kaynaklarda, dinin aşkın, yüce ve müteal bir zatın emir ve nehiyelerinin bir bütünü olan yönüne vurgu vardır. Esasında İslâm dininin mahiyetinde var olan kutsallık, göç sonrası göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimle ilişkili olması açısından önem arz etmektedir. Zira bir dine mensup olan bireyin zihninde, o dine ait kutsal yönün inşa olması, başka bir ifadeyle bireyin din ile kurmuş olduğu bağın niteliği, göç gibi değişen sosyal şartlar karşısında, din ile ilgili tutum ve davranışların değişmesi hususunda, belirleyici bir faktör olabileceği tahmin edilmektedir.

Öte yandan İslam dininde, aşkınlığın tamamlayıcısı olan içkinlikten de söz etmek mümkündür. Bu özellik daha çok dinin işlevsel yönüyle ilişkilidir ve burada din, sosyal hayata temas eden boyutuyla ön plana çıkar. Nitekim işlevsel tanımlarda daha çok dinin sosyal hayata temas eden yönüne vurgu vardır (Eyüpoğlu ve Batuk, 2015, s. 101). Esasında İslâm dininin bireylere yüklemiş olduğu sorumluluklar, sosyal hayatın birçok boyutuna temas eder niteliktedir. Başta namaz, oruç, zekât, hac ve bunların türevleri diyebileceğimiz ibadetler, bireylerin şahsî hayatı kadar sosyal hayatını da ilgilendirmektedir. Sonuç olarak, İslâm dininde bireylere yüklenen sorumlulukların toplumla birlikte yaşama kültürü inşa eder nitelikte olduğunu ifade etmek mümkündür (Ünal, 2010, s. 360). Dinin işlevsel yönü sosyal hayata bakması yönüyle, göç sonrasında, göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimin tespit edilmesi açısından önem arz etmektedir. Nitekim hazırlanmış olduğumuz anket soruları arasında, göçmen toplumun göç sonrası ibadetlerinde meydana gelen değişimi test eder nitelikteki sorular, bir bakıma dinin işlevsel yönüyle ilişkilidir. Elde edilen bulgular üzerinden

yapılacak tartışmalar neticesinde, dinin işlevsel yönü ile ilişkili olan ölçülebilirliğinin avantajları daha somut olarak görüleceği söylenilebilir.

Sonuç olarak, İslam dini eksenli yapılacak bir tanımlama çalışması için birbirinin tamamlayıcısı olan ve dinlerin mahiyetinde var olan her iki özelliği de birleştiren bir tanımlamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Aşkınlık ve içkinlik diye ifade edilebilecek bu özellikler İslam dininde de tezahür etmektedir. Özellikle İslâm dinî, güçlü bir teorik (inanç) boyutu, hayatın bütününe kuşatma iddiası olan pratik (ibadet) boyutla birleştiren bir dindir. Esasında bu durum, aşkın ve içkin özellikler kendisinde cem olan nihayetsiz bir gücün, ulûhiyet ve rububiyet tecellisinin bir sonucudur. Bu bağlamda denilebilir ki İslam dinini ilgilendiren sosyolojik bir çalışmada dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan birisi de dinin tanımına yönelik tartışmalarda bütüncül bir yaklaşım sergilemek ve parçacı ve indirgemeci yaklaşımlardan kaçınmaya çalışmaktır. Bu yönüyle de her iki yaklaşımı da sentezleyecek, öz-işlevsel din tanımına ihtiyaç duyulmaktadır. (Okumuş, 2006, s. 81, 86). Bundan dolayıdır ki her iki yaklaşım ile ilgili özellikleri ihtiva eden tanımları özet bir sunumla burada tartışılmıştır.

1.1.3.2. Dinin Sosyal İşlevleri

Bu başlık altında, dini tecrübenin sosyal hayata dokunan yönü üzerinde durulmuştur. Zîrâ dinin bu veçhesi, göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişimi test etme imkânı sunmaktadır. Bundan dolayı, burada müstakil olarak dinin bu boyutunun tartışmaya açılması ihtiyacı hissedilmiştir.

Din, bireylerin şahsî hayatı kadar toplumsal hayatını da ilgilendiren teorik ve pratikler bütünüdür. Dinin zihinlerde inşa ettiği ebedî hayat tasavvuru, bireylerin sadece şahsî hayatını değil sosyal hayatını da düzenleyecek zihniyet değişimini temin etmektedir. Din, bireyin varoluşsal sorunlarına sunmuş olduğu çözümlerle, bireyin hayatına entelektüel ve duygusal mana katarken bireye kazandırmış olduğu sosyal kimlikle de birlikte yaşama bilincini ikame etmektedir. Din, sosyal işlevleri açısından incelendiğinde, bireyleri toplumsal yapıda bir arada tutacak olan tasavvuru zihinlerde inşa etmektedir (Çelik, 2002, s. 74).

Öte yandan dinî metinlerdeki telkinler de, müntesiplerine bir toplumda birlikte yaşama kültürüne dair ciddi bir donanım sağlamaktadır. Zira bu metinlerde zikredilen inanç esasları toplumları birleştirdiği gibi farklı toplumlardan meydana gelen milletleri de birleştirici güce sahiptir. Bu bağlamda İslâm dininin temelini oluşturan tevhit akidesi geniş ölçekte İslâm toplumlarının kültürel bütünleşmelerine zemin olacak simgeler ihtiva etmektedir. Başta hac olmak üzere birçok ibadet Müslümanları tek bir millet olma fikrini pratikleriyle pekiştirmektedir. Öte yandan vahye istinat eden Kur'an-ı Kerim İslâm milletlerinin inanç ve ibadet eksenli kültürel birlikteliklerini temin edecek metinleri ihtiva eden bir kaynak niteliğindedir. Farklı kültürel özellikleri ile dünyanın dört bir tarafında hayatını devam ettiren İslâm toplumları Kuran-ı Kerim'in evrensel mesajları ile zihinsel ve kültürel dönüşümler yaşamaktadır. "Müminler ancak kardeşler" ilkesi farklı ırklar şeklinde yaşayan İslâm milletlerinin bir hakikat etrafında toplayacak ve onlara tek millet olma şuurunu verecek örneklerden sadece bir tanesidir. Gerek Kur'an-ı Kerim'de gerekse hadislerde yer alan birçok metne nazar edildiğinde İslâm milletlerine toplumsal bütünleşmeyi telkin ettiğini rahatlıkla müşahede edilebilir (Çelik, 2013, s. 171).

Sosyal bütünleşmede dinî kurum ve kuruluşların bütünleştirici işlevinden de bahsetmek gerekmektedir. Dini metinlerde var olan emir ve prensiplerin somut tezahürü olan vakıflar, sosyal hayat içinde insanların birlikte hareket etmesine köprü olmuş ve bu yönüyle de toplumsal bütünleşmenin teminatı olmuş önemli yapıtlardır. Toplumların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan ve kuruluşunda dinin belirleyici rolü olan vakıflar zaman içinde kurumsal yapılara dönüşmüş ve neticesinde de sosyal yardımlaşmanın ve sosyal bütünleşmenin teminatı olmuşlardır.(Ünal, 2010, s. 369) Araştırma konumuz kapsamında hazırlamış olduğumuz anket soruları arasında göçmen toplumun dinî kurum ve kuruluşlarla ilişkilerini test eder nitelikte sorular da dâhil edilmeye çalışılmıştır. Esasında bu soruların dâhil edilmesindeki temel amaç, yerli halkla ilişkiler açısından köprü vazifesini gören bu kurumlardan, göçmen toplumun ne düzeyde istifade ettiği ile ilgili verilere ulaşma ve bu veriler üzerinden dinî hayatta meydana gelen değişim ile ilgili ipuçlarına ulaşmaktır. Nitekim ikinci bölümde bu sorularla ilgili veri analizleri neticesinde, bu ilişkiler tekrar tartışmaya açılacaktır.

Dinin mahiyetinde var olan sosyal bütünleştirici işlev zaman zaman sosyal çatışma şeklinde de tezahür edebilmektedir. Dinin bir toplumda bütünleşmeyi netice veren bir

yorumu, başka bir toplumda çatışmaya neden olabilmektedir. Nitekim gerek mazi sayfalarına gerekse hali hazırdaki hâdiselere bakıldığında, dinin savaş ve çatışmayı netice veren yorumlarına şahit olmak mümkündür. Dinin farklı yorumları neticesinde ortaya çıkan mezhep, meşrep ve akımlar zaman zaman huzur ve hoşgörünün sembolü olurken, zaman zaman da yıllarca devam edecek savaşların nedeni olabilmektedir. Yine din kendi mensupları için toplumsal bütünleştirici bir fonksiyon icra ederken, farklı dinin mensuplarına yönelik tutum ve davranışlarda çatışma ve şiddeti netice verebilmektedir (Okumuş, 2006, s. 71-72). Araştırma evreni olan Konya’da ikamet eden göçmen toplum ile yerli halk arasında, dinden kaynaklı yüksek düzeyde toplumsal bir çatışmanın varlığından söz etmek pek mümkün gözükmemektedir. Her iki toplum arasında ortak değer olan dinin, daha çok ilişkilerin gelişmesine zemin olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte göçmen toplumun çoğunlukla Şafî Mezhebi’ne, yerli halkın ekserinin Hanefî Mezhebi’ne müntesip olmasından kaynaklı, zaman zaman spesifik hadiselerin yaşanması da bir vakıdır. Burada şunu da ifade etmek gerekir ki, Dinin toplumlar arasındaki bütünleştirici işlevi ve dinin bir yorumu olan mezhep farklılığından kaynaklı yaşanması muhtemel çatışmaların keyfiyeti, bulgularla ilgili tartışmaların yapılacağı ikinci bölümde, meselenin bu yönünü test eden sorulara verilen cevaplar neticesinde daha da somutluk kazanacağını söylemek mümkündür.

1.1.4. Kültür

Araştırma konusu kapsamında üzerinde durulması gereken bir diğer kavram da kültürdür. Zira toplumların kültürel yapıları ile dinî hayatları arasındaki girift ilişkiler, bu kavramla ilgili müstakil bir tartışmayı gerekli kılmıştır. Bununla birlikte kültür-din ilişkilerinin incelenmesi esnasında iki uç görüşten kaçınmak gerekir. Bunlardan biri, dinin kültürün bir unsuru olduğu iddiası ki özellikle klasik dönem sosyologlarının bir kısmında sıklıkla karşımıza çıkan bir kabuldür. Diğeri ise, dinin kültürü bütünüyle kuşattığına dair iddia ve kabuldür (Bilgin, 2013, s. 113). Burada yapılan tartışmalarda, kültür-din ilişkileri incelenirken bu iki kurum birbirinden bağımsız olarak ele alınmıştır. Tartışmalar esnasında indirgemeci ve genelleyci tutumlardan mümkün oldukça uzak durulmuştur. Zira gündelik hayatı hava ve su unsurları gibi kuşatan kültür ve din olguları, bireyin hayat boyu sürececek olan kişilik inşa sürecini, farklı yoğunluklarda etkilemektedir. Nasıl ki hava ve su unsuru dünyanın her yerini kuşatıyor ve her yerde iç

içe faaliyet göstermekle birlikte birbirinden bağımsız kimyasal özellikleriyle mevcut ise, aynen öyle de kültür ve din olgusu da sosyal hayatı bütünüyle kuşatan ve birbiriyle girift ilişkileri olmakla birlikte birbirinden bağımsız olan sosyal kurumlardır.

1.1.4.1. Kültürel Unsurların Dinî Hayat Üzerine Etkileri

Sosyal olaylarda karşılıklı etkileşimden söz etmek mümkündür. Sosyal olaylar ele alınırken, tek bir nedenle izah etmeye çalışmak, toplumbiliminin doğasına uygun düşmemektedir. Nitekim sosyologlar, sosyal kurumların etkileşimlerini benimsemektedir. Bu bağlamda sosyal yapıyı kuşatma iddiası olan kültürün, toplumlarda var olan dinî hayat ile etkileşime girmesi ve onu da kuşatma iddiası mahiyetinin bir gereğidir (Er, 2008, s. 403). Nitekim dinler, toplumlarda var olan dominant kültür kalıplarının etkisi altına girebilir. Başka bir ifadeyle popüler kültür toplum tarafından yaşanmakta olan dini hayat üzerinde dönüştürücü güce sahip olabilir ve toplumların yaşamakta olduğu din, popüler kültürün etkisi altında şekillenebilir. Esasında hem geleneksel hem de popüler kültür, kendilerinden bir parça haline gelen dini, gündelik hayatın ayrılmaz parçası kılabilirler. Bu bağlamda denilebilir ki; toplumlarda kültürün hâkim olduğu ve insanların, dine nazaran kültüre rağbet ettiği dönemlerde, kültür toplumsal ve kamusal alanda yaşanan din ve dindarlık üzerinde dönüştürücü güce sahip olabilir ve dini kendi rengine boyayabilir (Okumuş, 2016, s. 276). Nitekim saha çalışmaları sırasında yapmış olduğumuz gözlemlerde, göçmen toplumun örf ve adetlerinden gelen ritüellerin dinî merasimin bir parçasıymış gibi icra edilmesi kültürel unsurların dini hayat üzerindeki etkisine örnek olarak verilebilir.

1.1.4.2. Dinin Kültürel Unsurlara Etkileri

Dinler, toplumların hayat tarzını belirleyen emirler içeren kurumsal yapılardır. Bilhassa İslâm dini gibi, yazılı metinler ve peygamberler ile desteklenen dinler, sosyal hayatın neredeyse tüm kurumlarını düzenleyen emir ve yasaklar içermektedir. Dinlerin mahiyetinde var olan bu durum -başka bir ifade ile sosyal hayata nüfuz edip onu kendi rengine dönüştürme fonksiyonu- toplumların sosyokültürel yapılarını da etkilemektedir. Nitekim İslâm dini, kuşatmış olduğu sosyal çevrelerin fikir ve inanç unsurlarını kendi bünyesine dâhil etmiş ve onları massetmiştir (Er, 2008, s.404). Dinlerin, özelde İslâm dininin, toplumların yeme-içme adaplarından, dili ifade şekillerine kadar; mimarîsinden,

aile içi münasebetlere kadar sosyal hayatın tüm kurumlarını kuşatma özelliği, kültürün tüm sahalarına şamildir. Bu yönüyle de zaman zaman kültür unsurlarını etkilemiş ve dönüştürmüştür (Freyer, 1964, s. 75). Nitekim “Asr-ı Saadet“ , meselemize dair somut bir örnektir. İslam dininin gelmesiyle başlayan inkılâplar Arap toplumunun sosyokültürel yapısında köklü değişimler meydana getirmiştir. İslam dini hâkim olduğu ve kurumsallaştığı bu dönemde Arap toplumunun sosyokültürel yapısını kendi rengine boyamış; başta örf ve adetler olmak üzere hukuk sisteminden, mimarîye kadar toplumun yapısında köklü değişmelere neden olmuştur (Okumuş, 2006, s. 333, 334). Hal böyle olunca tarihî bir nazarla bakıldığında geçmiş toplumlarda dinlerin kültürel unsurları etkisi altına alıp, onları şekillendirdiğine şahit olmak mümkündür.

1.1.4.3. Sosyal Öğrenme ve Kültür Transferi

Bireyin içinde yaşamış olduğu toplumla bütünleşme süreci, sosyalleşme olarak ifade edilebilir. Nitekim bireyler içinde yaşamış olduğu topluma ait kültür unsurlarını, sosyal hayat içinde ve süreç dâhilinde öğrenerek elde etmektedir (Okumuş, 2014, 429-430). Bu süreç sayesinde sosyokültürel yapı gelecek nesillere aktarılmaktadır. Dolayısıyla süreç sosyokültürel yapının ayrılmaz bir parçasıdır. Kültür transferinde, süreç kadar sosyalleşmenin kendisi de önem arz eden bir konudur. Zira sosyalleşme, kültür unsurlarının toplumun bireylerine aktarımında önemli bir mekanizmadır. Sosyalleşmenin en önemli işlevi, toplumu meydana getiren fertlere muhtaç olduğu kabiliyet ve yeterlilikleri kazandırmak; kabiliyetlerini inkişaf ettirmek, yeterliliklerini arttırmaktır. Toplumun bireyden beklentilerini, sosyal değerleri, etik ilkeleri ve bir toplumda birlikte yaşama için gereken ahlak kurallarını ve sosyal rolleri bireye öğretmektir. Kısaca bireyi, topluma değer katan, toplumun faydalı bir uzvu haline getirmek ve bireyin toplumla bütünleşmesini temin etmektir. Sosyalleşme, bireyin sosyokültürel yapıyı öğrenebilmesi ve onunla kişiliğini inşa etmesi kadar; sosyokültürel yapıyı taşıma kapasitesini de ifade eden önemli bir kavramdır. Bununla birlikte bireylerde sosyalleşme, farklı sosyokültürel yapılara intibak edebilme becerisinin de ifadesidir. (Dönmezer, 1998, 121,122) Bilhassa göç gibi toplumsal hareketlerde, farklı sosyokültürel yapılarla tanışmak durumunda kalan göçmenlerin, bu yeni sosyokültürel yapılara intibak süreci sosyalleşme kapsamında ele alınabilir.

Öte yandan sosyalleşme sürecinde, bireyin sosyal kimliği dini motiflerle şekilleniyor ise, başka bir ifade ile bireyin sosyal çevre ile etkileşiminde dini unsurlar belirleyici etken ise bu sosyalleşme sürecine dini sosyalleşme denilir. Dini sosyalleşmede birey, bulunmuş olduğu toplumun dini değerlerini kişiliğinin bir parçası haline getirir ve kimliğini dini değerlerle inşa eder (Kurt, 2017, s. 83). Araştırma evrenimiz olan Konya göçmen toplum için dini sosyalleşme noktasında farklı imkânlar sunan dini değerlerin şehir kültürüyle bütünleştiği kültür ve maneviyat şehridir.

1.1.4.4. Kültürel Farklılıklar ve Benzerlikler

Her kültür kendi değerleriyle var olur ve farklılaşır. Bu farklılıklar zemininde normlarını oluşturur. Bu normlar kurumlar içinde somut hale gelir (Kartarı, 2014, s. 30) Bu yönüyle kültür, başta örfler, adetler ve dil olmak üzere birçok bileşenden meydana gelen bir sosyal kurumdur. Bu bileşenlerin, toplumlara özgü farklılıkları vardır. Bugün toplumları birbirinden farklı kılan sosyokültürel yapılardan söz edileceği gibi, bir toplumun kültürüne ait alt kültürlerden de bahsetmek mümkündür. Yine aralarında binlerce kilometre mesafe bulunan ülkelerin kültürel farklarını konuşacağımız gibi, şehrin sınırları içinde bulunan bir köyün kültürel farklılıklarını, şehir kültürü ve köy kültürü bağlamında da konuşabiliriz. Bütün bunlarla birlikte günümüzde küreselleşme gibi sosyal hayat üzerinde dünya çapında etkiler bırakan olaylar, toplumların kültürel farklılıklarını da etkileyebilmektedir. Gelişen teknoloji ve yaygınlaşan kitle iletişim araçlarıyla birlikte, dünyanın bir köy şeklini almasının bir sonucu olarak kültürler arası etkileşim daha yaygın hale gelmekte ve neticesinde de kültürel farklılıklar azalırken, kültürel benzerlikler de artmaktadır. (Mahiroğulları, 2005, s. 1279,1280)

Araştırma konusu baz alındığında, göçmen toplum ile yerli halk arasında, coğrafik bölge farklılığı ve kırsal alandan şehre yerleşme gibi faktörlerden kaynaklı kültürel farklılıklardan söz edileceği gibi, iki toplum arasında ortak inanç değeri olan İslâm dininden kaynaklı kültürel benzerliklerden de söz etmek mümkündür. Esasında cereyan etmekte olan göç hadisesi farklı toplumları bir araya getirdiği gibi farklı kültürlerin buluşmasına da neden olabilmektedir. Bu farklılıkların ve benzerliklerin, göç sürecinde göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişime olan etkileri, hazırlanmış olduğumuz anket soruları arasında yer alan ve dini hayatta meydana gelen değişim ile

kültürel farklılıklar arasındaki ilişkileri test eden sorulara dair elde edilen bulguların, çapraz tablo analizleri neticesinde daha da anlamlı hale geleceği tahmin edilmektedir.

1.1.4.5. Kültürdeki Değişim

Kültürel farklılıklar ve benzerlikler ile birlikte üzerinde durulması gereken diğer bir konu, kültürün mahiyetinde var olan değişimdir. Nitekim bu değişim, kültürü insan toplumlarına has kılmaktadır. Zira hayvanlar toplu görünüm arz etmekle birlikte yapmış oldukları faaliyetlerin binlerce yıl değişmemesi ve benzer görünüm arz etmesi, hayvan davranışlarının kültür üretmemesinin temel bir nedenidir (Dönmezer, 1998, s. 99). O halde kültür için söylenebilecek en temel özelliklerinden birisi değişimdir. Değişim, kültür için kaçınılmaz bir durumdur. Belirli bir zaman diliminde statik görünüm arz eden kültür, süreç içerisinde değişime maruz kalmaktadır. Toplumun dinamik yapısı kültüre de bir dinamizm katmıştır. Değişen şartlar, farklılaşan ihtiyaçlar, sonraki kuşaklar ve daha birçok neden kültürlerde değişimi netice vermektedir. Kültürlerde değişimin nedenini üç başlık altında toplamak mümkündür; Bunlardan ilki, toplumun yaşamış olduğu ekolojik alandaki farklılaşmalar, nitekim bu farklılaşmalar göçten kaynaklanabileceği gibi farklı bir nedenden de kaynaklanabilmektedir. İkincisi, farklı sosyokültürel yapılar arasında etkileşimdir. Üçüncüsü ise, toplumların üretim araçlarında meydana gelen değişimler ve gelişimlerdir. Sanayileşme ya da tarımla uğraşan toplumlarda üretim araçlarının değişmesi, bu duruma örnek olarak verilebilir (Dönmezer, 1998, s. 103-104). Esasında yukarıda üç madde ile ifade edilen kültürde meydana gelen değişim nedenlerinin ilk ikisinin göçle ilişkili olduğu söylenilebilir. Bu bağlamda, göç sürecinde meydana gelen değişimler, göçmen toplumun dini hayatı kadar, sosyokültürel yapısını da ilgilendirmektedir. Başka bir ifadeyle, basit bir yer değişim hareketi gibi gözükse de, beraberinde kaçınılmazı mümkün olmayan çok boyutlu ve birbiriyle ilişkili değişimleri de netice verebilmektedir. Bu yönüyle de göç hadisesi toplumsal hayatın bütününe yansıyan çok yönlü değişimlere zemin olan bir toplumsal harekettir. Nitekim yapmış olduğumuz araştırma kapsamında, göçün neticesinde göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim, bahsi geçen çok yönlü değişimler ekseninde ele alınmaya gayret edilmiştir.

1.1.4.6. Kültürel Etkileşim ve Çok Kültürlülük

Yukarıda kültürde var olan değişimden bahsedilmişti. Bu başlıkta, bu değişim ile yakından ilişkili olan kültürel etkileşim ve çok kültürlülük üzerinde durulmuştur.

Küreselleşme ile birlikte dünyanın köy şeklini alması ve başta savaşlar olmak üzere farklı nedenlere bağlı olarak göçlerin yaygın hale gelmesiyle birlikte, sosyokültürel yapılar daha çok etkileşime girmekte ve birbirine açık hale gelmektedir. Bugün milyonlarca insanın yaşamış oldukları toprakları terk etmesine neden olan savaşlar yapılmakta ve bunun bir sonucu olarak, kıtalar arası kültürel etkileşimi netice veren büyük nüfus hareketleri meydana gelmektedir. Bu etkileşimler neticesinde, toplumlar çok kültürlü yapılara evrilmektedir (Suğur, 2010, s. 113). İçinde yaşamış olduğumuz Anadolu toprakları, kadim dönemlerden günümüze birçok uygarlığın doğup büyümesine ve çökmesine sahne olduğu ve farklı medeniyetlere ait zengin kültürel mirası bünyesinde tuttuğu bilinmektedir (Emekli, 2006, s. 103). Geçmiş yüzyıllara tarihî bir nazarla bakılacak olsa, milyonlarca insanın ölümüne ve daha fazlasının yerinden olmasına sebep olan savaşlara tanıklık edilir. Başta savaşlar olmak üzere birçok farklı nedenler, bu coğrafyada göç dalgalarını gündeme getirmiştir. Bu göçlerin neticesinde de farklı toplumlar birlikte yaşamış ve bu birliktelikler, kültürlerarası etkileşime zemin olmuştur. Esasında bu çok kültürlülük ve kültürlerarası etkileşim zaman zaman kültürel zenginliği netice verip, birlikte yaşama bilincine zemin olsa da, zaman zaman da çatışmaya neden olmuştur.

Günümüzde Konya şehri, farklı toplumların ve kültürlerin birlikte yaşadığı, göçlerle şekillenmiş kültür ve medeniyet şehridir. Yüzyıllardır yaşanan yoğun göçler ve kurulan medeniyetler, şehrin kültürel dokusu kadar şehirdeki dinî yaşayışın şekillenmesinde de önemli rol oynamıştır. Nitekim yapmış olduğumuz çalışma kapsamında, iç göç sürecinde göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim Konya evreninde tartışmaya açılarak, ilgili alana katkı sağlanması hedeflenmiştir.

1.2. Kuramsal Çerçeve

Kavramsal çerçevede kültür kavramı incelenirken, kültürün insan toplumlarına özgü oluşuna değinilmiş ve bu durumun kültür üretme özelliğinin en önemli nedenlerinden

biri oluşuna dikkat çekilmişti (Dönmezer, 1998, s. 99). Esasında insan davranışlarına özgü olan değişim, insanların oluşturduğu toplumlara ve toplumsal kurumlara da nüfuz etmiş ve topluma dinamizm katmıştır. Başka bir ifadeyle toplum ve onu meydana getiren kurumlar sürekli değişim halindedir (Suğur, 2010, s. 55). Toplumsal kurumların mahiyetinde var olan değişim beraberinde, birbiriyle ilişkili değişimleri de gündeme getirmiştir. Nitekim burada yapmış olduğumuz tartışmalarda, göç sürecinde göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim incelenirken, sosyal kurumlarda meydana gelen değişimlerdeki karşılıklı etkileşimden hareketle konu tartışmaya açılmış, göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimin parametreleri bu bağlamda tespit edilmeye çalışılmıştır.

Öte yandan göç sürecinde toplumsal yapıya ait kurumlarda meydana gelen değişimler arasındaki ilişkiler üzerinden oraya atılan iddialar, uygulamış olduğumuz anketler neticesinde elde edilen bulguların analizi neticesinde test edilme imkânı bulunmuştur. Çalışmamız açısından, bulgular üzerinden değerlendirmenin yapılacağı ikinci bölüm öncesi ayrı bir öneme haiz olan bu bölümde, birbiriyle ilişkili olduğunu düşündüğümüz muhtemel değişimler, göçle etkileşimi bağlamında teorik düzeyde tartışmaya açılmıştır.

1.2.1. Göç-Din Etkileşimi

Kavramsal çerçevede göç kavramı, neden-sonuç zemininde incelenmiş, göçün sosyal kurumlar üzerindeki etkileri tartışılmış ve bu bağlamda, göçün toplumların dini hayatı üzerindeki etkilerinden de bahsedilmişti. Burada ise, göçle birlikte meydana gelen değişimler karşılıklı etkileşim esasına göre incelenmiştir. Başka bir ifade ile göçün toplumların dinî hayatı üzerindeki etkilerinin yanı sıra dinî hassasiyetle yapılan göçlerde, bu tercihin göçün gerek seyrinde, gerekse sonuçları üzerindeki etkileri de ayrıca tartışmaya açılmıştır. Zira göç-din ilişkilerinin çözümlenmesinde, çok boyutlu etkileşimlerin farkında olunması ve bu farkındalık ile problemin çözümlenmeye çalışılması ayrıca önem arz eden bir durumdur.

1.2.1.1. Göç Sürecini Etkileyen Faktör Olarak Din: Olumlu/Olumsuz Etki

Bu başlıkta, dini hassasiyetten kaynaklı tercihlerin, gerek göçün seyrine, gerekse göç sonrası göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişime etkileri teorik düzeyde tartışmaya açılmıştır.

Birey ya da toplumlari göçe sevk eden nedenlerden birisi de dini hassasiyetlerdir. Nitekim bu nedenle yapılan göçlerle ilgili teşviklere, İslâm dininin teorisini oluşturan Kuran ve hadislerde de yer verilmiştir. Kur'an'da ve Hadis'ler de müslümanların, inançlarını daha rahat yaşayabileceği yerlere göç etmelerini teşvik eden metinlerle karşılaşmak mümkündür. Örneğin Nisa Süresinde: "Biz yeryüzünde zayıf ve güçsüz kimselerdik" derler. Melekler, "Allah'ın arzı geniş değil miydi, orada hicret etseydiniz ya!" derler. İşte bunların gidecekleri yer cehennemdir. O ne kötü varış yeridir"(Nisa 97) ve Enfal süresinde: "İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin velileridir.(Enfal 72) geçen ayetlerde yapılan teşvik ve uyarılar, ayrıca peygamber efendimizin, ashabının hicret hususunda sebat etmelerine yönelik yapmış olduğu dualar ve bu konuda zikretmiş olduğu hadisler, gerek o dönemde gerekse günümüzde, dine dair meselelerde ihtiyaç olduğunda göç etme şuurunun müslümanların zihin dünyalarına yerleşmesine zemin teşkil etmiştir (Önkal, 1998, s. 462). Nitekim araştırma evrenimiz olan Konya'nın merkez ilçelerinde, ekseriyeti Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelen gençlerin kaldığı medreselerin, din eğitimi noktasında kurumsal olarak yıllardır hizmet vermeleri ve özellikle de gençlerin buralarda eğitim amaçlı kalmaları, bu meseleye dair örnek olarak verilebilir.

Ayrıca saha çalışmaları sırasında ankete katılan katılımcılarla yapılan görüşmelerde, göç için Konya'yı tercih etme nedenleriyle ilgili sormuş olduğumuz sorularda, gerek kendileri için dini daha rahat yaşayacağı huzurlu bir yer arayışı, gerekse çocuklarının daha iyi bir din eğitimi almaları amacıyla Konya'ya göç ettiklerine dair cevaplarla karşılaştık. Hatta bu gerekçe ile göç eden bir öğretmen arkadaşın, çocuğunun daha nitelikli din eğitimi alabilmesi için okul ve mahalle arayışı içine girmesi, göçmen toplum içinde dinî hassasiyetten kaynaklı göç eden bireylerin varlığına işaret etmektedir. Ayrıca bu tercihin göç edilen şehir üzerinde belirleyici etkisi olduğu gibi, bu şehirde yerleşmek için seçilen semt ve mahalle üzerinde de etkili olduğunu, bu ve benzeri örneklerden yola çıkarak ifade etmek mümkündür. Yapmış olduğumuz anketler neticesinde ilgili soruya almış olduğumuz cevapların analizi ile birlikte, bu konuda daha da somut verilere ulaşılabileceği tahmin edilmektedir.

Klasik dönemde dinî metinlerin yorumlarının, modern dönemde bağlamından uzaklaşarak indirgemeci ve genelleme kabul ve uygulamaları, göç sürecini olumsuz

yönde etkileyebilmektedir. Nitekim kırsaldan şehre göç eden göçmen toplumlarda bahsi geçen durumun yansımaları ile karşılaşmak mümkündür. Kırsal kültürle kimliklerini inşa eden ve bunu dinin bir parçası olarak kabul eden göçmenler, dinin farkı bir yorumunun şehir kültürüyle harmanlanmış formunu kabul etmekte zorluk çekebilme ve neticesinde de, göçmen toplum ile yerli halk arasında çatışma olabilmektedir. Bu durum, şehirlerin kenarlarında gettolaşma sürecini de beraberinde getirebilmektedir. Şehirlere göç eden göçmenler gecekodu tipi konutlarda ortak kültürel kodlara sahip hemşerileriyle kurmuş oldukları ilişki ağları, çoğu zaman şehir kültüründen izole bir yaşamın uzun seneler devam etmesine zemin hazırlayabilmektedir (Korkmaz, 2011, s. 65). Esasında bahsi geçen süreçler, incelemeye çalışmış olduğumuz göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişimi de doğrudan ilgilendirmektedir. Zira şehir kültüründen izole bir hayat sürmeye çalışan göçmen toplum, göçle birlikte meydana gelen değişimlere de direnç gösterebilmektedir. Bu direnç dini hayatta meydana gelen değişime de yansıya bilmektedir. Yapmış olduğumuz saha çalışmalarında Konya'nın özellikle Karatay ilçesinin varoşlarında, şehir kültürü içinde kırsal kültürün etkilerinin hala devam ettiği ve nispeten kapalı toplum özelliği gösteren göçmen kitleden söz etmek mümkündür. Hazırlamış olduğumuz anket soruları arasında, göçmen toplumun içinde bulunmuş olduğu bu şartları test edeceğini düşündüğümüz sorulara da yer verilmiştir. Bu sorularla ilgili verilerin analizleri neticesinde, göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişimle, bahsi geçen şartlar arasındaki ilişkiler çözümlenmeye çalışılacaktır.

1.2.1.2. Toplumların Dinî Hayatında Meydana Gelen Değişim Sürecini Etkileyen Bir Faktör Olarak Göç: Olumlu/Olumsuz Etki

Dinler, içinde doğup geliştiği ülke sınırlarının ötesine geçmeleri neticesinde, farklı sosyokültürel ve sosyoekonomik yapılarla tanışma ve ilişki geliştirme fırsatı bulurlar. Varlıklarını devam ettirebilmek için değişen şartlara uyum sağlamak durumunda olan dinler, etkileşim sürecinde temas etmiş oldukları toplumlarda yeniden yorumlanırlar. Bu yönüyle de muhtelif coğrafyalarda aynı dinin farklı uygulamalarıyla karşılaşmak mümkündür. Örneğin; İslam dini Arap Yarımadası'nda doğup gelişmesine rağmen, zamanla dünyanın birçok ülkesine yayılmış ve bu ülkelerin sosyokültürel yapıları ile etkileşime girmiştir. Yayılmış olduğu ülkelerin kültürel motifleri süreç içinde İslam

dininin bir parçası olmuştur. Nitekim günümüzde İran'da yaşanan İslam dini ile ülkemizde yaşanan İslam dini arasında her ne kadar inanç esaslarında ortak noktalar olsa da mezhepsel farklılıklardan kaynaklı ibadetlerde farklılaşmalardan hatta akideye dair bazı konularda da ayrışmalardan bahsetmek mümkündür. Bu durum İslam'ın yayılmış olduğu diğer ülkeler için de ifade edilebilir (Okumuş, 2003, s. 136-137).

Dinlerin geçirmiş olduğu bu değişim ve dönüşüm sürecinde en önemli faktörlerden birisi de göçlerdir. Zira dinler göçle birlikte, göçmen toplumlar vasıtasıyla doğmuş oldukları ülkelerin sınırlarının ötesine taş(ın)maktadır. Bu süreçte farklı toplumların dini ve kültürel yapılarıyla etkileşime giren dinler, süreçten hem olumlu hem de olumsuz etkilenebilmektedirler. Esasında bu durum ülke sınırları içinde, kırsaldan kente cereyan eden göçlerde de karşımıza çıkmakta ve din şehir hayatında değişen sosyal şartlara bağlı olarak yeniden yorumlanabilmektedir (Korkmaz, 2013, s. 385,386). Meselenin bu yönü göz önünde bulundurulduğunda, araştırma konusu kapsamında Hanefi ve Şafii mezhebine müntesip toplumların göç neticesinde etkileşiminden bahsetmek mümkündür. Hazırlamış olduğumuz ankette, bahsi geçen etkileşimin, göç sonrası göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişime yansımaları test edeceğini düşündüğümüz sorulara da yer verilmiştir. Bu sorularla ilgili bulgular üzerinden yapılacak tartışmalar neticesinde, burada teorik düzeyde tartışmaya açılan değişimin, bu yönüyle ilgili daha somut sonuçlara ulaşılacağı tahmin edilmektedir.

Öte yandan göçle birlikte memleketinden ayrılan göçmenler, yerleşmiş olduğu yeni sosyokültürel ortamda birçok sorunla karşılaşabilmektedir. Göçün beraberinde getirmiş olduğu bu yeni şartlar, göçmen toplumlarda dine yönelişi ve dini yeniden anlayıp yaşama ihtiyacını netice verebilmektedir. Göç konusunda yapılan çalışmalar ve bulgular bize göstermektedir ki, “bir başka yere göç etmek ve yeniden yerleşmek tecrübesi dindarlığı yoğunlaştırmaktadır” (Taştan, 1993, s. 27-28). Bahsi geçen sürecin, incelemiş olduğumuz konunun öznesi olan ve kırsaldan şehre göç eden göçmen toplumda da cereyan ettiği düşünülmektedir. Nitekim göç sonrası yaşanan süreçlerin toplumun dine yönelme ihtiyacını gündeme getirmesi, göç sonrası göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimin keyfiyeti açısından ayrıca önem arz eden bir durum olduğu düşünülmektedir.

Göç sürecinde yaşanabilecek bir diğer problem de, göçmenlerin kendilerini çepeçevre kuşatan dinî ve kültürel değerlerden uzak, bambaşka bir dünya ile karşı karşıya kalmaları neticesinde, dinî yaşama bilincini destekleyen sosyal kontrol mekanizmalarından mahrum kalmasıdır (Yang ve Ebaugh, 2006, s. 164-165). Kendi memleketinde davranışlarını denetleyen sosyal kontrol mekanizmalarının azalması ya da kalkması kimi göçmenlerde dini yaşama hususunda rehaveti netice verebilmektedir. Özellikle kırsal kesimde sınırlı bir çevre ile etkileşim halinde olan ve her tavır ve davranışları ile bulunmuş olduğu çevrenin kontrolü altında bulunan bireyler, sayıları milyonları aşan şehirlere yerleştiklerinde, yaşamış oldukları sosyal çevrelerde kendilerini daha özgür ve kayıtsız hissedebilmektedir. Böylelikle sosyal kontrol mekanizmaların kayıtlarından sıyrılan bireyler hızlı ve kontrolsüz bir dönüşüme maruz kalabilmekte ve dini hayatları da bu süreçlerden etkilenebilmektedir. Bu çözümler ve başkalaşımalar genç kuşaklarda daha da hızlı bir şekilde cereyan edebileceği tahmin edilmektedir.

Kimi zaman da kırsaldan şehre göç sürecinde değişime uğrayan dinden ziyade dindarlıktır. Başka bir ifadeyle bireyin dinle bağını kurma ve yaşama tarzındaki değişimlerdir (Roy, 2003, s. 59). Bu süreçlerde, kimi göçmenler, geleneğin yanlış yorumu olan taassup ve bağnaz tutumlardan ve bunların yansıması olan hurafelerden kurtulabilirken kimi göçmenlerde ise bu süreç tersine de işleyebilir ve gelenekle olan bağının tamamen kesilip yerini reformist bir din anlayışı alabilir.

1.2.1.3. Göç-Din Etkileşiminde Dinî Hayattaki Değişimi Etkileyen Diğer Faktörler

Kuramsal çerçevenin buraya kadar olan bölümünde, göç-din etkileşim süreçlerinin, din ve dindarlık üzerindeki etkileri farklı yönleriyle tartışmaya açılmıştır. Bununla birlikte karmaşık ve çok boyutlu olan göç-din ilişkileri, sadece göç-din etkileşiminden ibaret değildir. Göç, beraberinde birbirinden farklı etkileşimleri gündeme getiren, çok bilinmeyenli denkleme benzemektedir. Nitekim bu bölümde göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişime etki eden diğer faktörler üzerinden konu incelenmeye çalışılmıştır.

1.2.1.3.1. Etnisite

Göç-din etkileşimi tartışılırken, farklı bir yere göç etmenin, dindarlığı pekiştirdiği ve din hususunda farkındalık oluşturduğuyla ilgili tespitte yer verilmişti (Taştan, 1993, s. 27-28). Esasında bu durum din kadar etnik kimlikte de karşımıza çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle göç, insanların etnik kimlikleri hususunda da farkındalık oluşturmaktadır. Zira insan zihninin çalışmasında karşılıklı etkileşimler önemli bir faktördür. Başka bir ifadeyle insan zihni, monolog düzeyde şekillenen bir hayat tarzından ziyade, diyalog düzeyde şekillenen hayat tarzı neticesinde çalışmaktadır. Farklılıkların artmış olduğu ortamda kendini diğerlerinden ayıran özelliklerini keşfedebilmektedir. Bu yüzden öteki ile geliştirmiş olduğu ilişkiler kendini keşfetmesi bakımından önemlidir (Korkmaz, 2011, s. 75). Nitekim göç, bireyin kendini keşfetmesi ve farklılıklarının farkında olması noktasında önemli bir etkidir. Zira göçler vasıtasıyla, memleketlerini terk etmek durumunda kalan bireyler çoğu zaman kendileri açısından bambaşka bir dünya ile karşı karşıya kalırlar. Bu durum kırsaldan şehre ya da ülkeler arası göçlerde daha bariz bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu göçler neticesinde göçmen toplumlar daha önce kendi memleketinde görmemiş olduğu etnik yapıları görme ve tanıma fırsatı bulabilmektedir.

Bu süreç, göç eden bireylerin kendisini farklı kılan özelliklerinin farkına varmasını ve kimliğini keşfetmesini netice verebileceği gibi zaman zaman da bu farklılardan kaynaklı çatışmalara da netice verebilir. Nitekim din, göç eden bireylerin bu süreçte yaşamış olduğu sorunlar karşısında bir dayanak noktası olabilmekte ve dışlanmaya maruz kaldığını hisseden yaralanmış ruhu için bir sığınak vazifesini görebilmektedir. (Çelik, 2008, s. 141) Bahsi geçen süreçler, göçmenlerin dinle bağının zayıflamasını da netice verebilir. Nitekim din göçmen toplum ile yerli halk arasında ortak bir değer olmasına rağmen, göç eden bireylerin aynı dine inanan insanlar tarafından bir takım sıkıntılara maruz kalması, din konusunda zihin dünyalarında sorgulamaların başlamasına neden olabilir ve bu süreçler dinden uzaklaşmayı netice verebilir. Bu bağlamda hazırlanmış olduğumuz anket soruları arasında, göç sürecinde etnik kimlik ile ilgili yaşanması muhtemel sıkıntılar ile dinî yaşayış arasındaki ilişkiyi test etme imkânı veren sorulara da yer verilmiştir. Bu sorularla ilgili verilerden elde edilen tabloların analizi neticesinde burada teorik düzeyde tartışılan olası değişimlerle ilgili daha da anlamlı sonuçlara ulaşılabileceği tahmin edilmektedir.

1.2.1.3.2. Dil

Kültür kavramı incelenirken, dilin kültürün bir unsuru olduğuna ve kültür taşıyıcı özelliğine vurgu yapılmıştı. Nitekim dil, kültürün gelişmesinde ve kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli fonksiyonlar icra eden bir araçtır. İnsanlar diğer varlıklardan farklı olarak, sevgi ve nefret gibi duygularını dil vasıtasıyla tarif edebilmektedir. Dilin bu fonksiyonu kültürün zenginleşmesine ve toplumlara özgü bir keyfiyet kazanmasına neden olmakta ve kültürü cisimleştirmektedir. (Dönmezer, 1998, s. 110-111).

Dilin kültür taşıma özelliğinin yanı sıra iletişim kurma ve duyguları ifade etme işlevi (Kartarı, 2014, s. 157) incelemiş olduğumuz konu açısından önem arz etmektedir. Bu işlev, toplumların göç gibi amillerle yeni sosyokültürel ortamlarla tanıştığı süreçlerde ayrıca anlam kazanan, dilin önemli bir vechesidir. Nitekim göçmen toplumla yerli halk arasında konuşan dilin farklı olmasının, iki toplum arasındaki ilişkilere yansımaları, araştırma konusu açısından ayrıca önem arz eden bir durum olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda yapılmış olan saha çalışmaları kapsamında, katılımcılara uygulanan anketlerde, göçmen toplumla yerli halk arasında sosyal ilişki süreçlerinde, dilin farklı olmasından kaynaklı bir sıkıntı yaşanmış ise bu durumun göçmen toplumun dini hayatındaki değişime yansımaları test etme imkânı bulabileceğimiz sorulara da yer verilmiştir. İlgili sorulara dair bulgular üzerinden yapılacak tartışmalar neticesinde göçmen toplumda konuşulan dilin farklı olmasından kaynaklı durumlar ile dini hayatlarında meydana gelen değişim arasındaki ilişkiler, daha da anlamı hale geleceği tahmin edilmektedir. Bu açıdan, kültürün bir unsuru olan dilin, muhtemel değişimin önemli parametrelerinden birisi olduğunu burada ifade etmek mümkündür.

1.2.1.3.3. Şehirleşme

Göç-din ilişkilerinin çözümlenmesinde üzerinde durulması gereken bir diğer faktör de şehirleşmedir. Zira gerek iç göçlerde gerekse dış göçlerde göçlerin seyri çoğunlukla kırsaldan şehre yönelmekte ve göç bir tür şehirleşme anlamına gelmektedir (Korkmaz, 2011, s. 75). Göçle birlikte başlayan mekân değişim sürecinde, insanlar sadece fizikî ve coğrafik evren değiştirmezler. Göç, zahirî bir mekân değiştirmenin ötesinde bir sosyal evrenden başka bir sosyal evrene hareketi ifade etmektedir. Bu yönüyle de yeni yerleşim birimi olan şehir, göçmen toplumun hayatında çok boyutlu değişime zemin

olabilmektedir. Kırsaldan şehre göç, göçmen toplumlar için basit bir yer değiştirme hareketi olmadığı gibi, yeni yerleşim birimi olan şehir de sadece farklı bir mekânı ifade etmemektedir:

"Şehir, mekânsal görünümünün ardında, içerdiği kurumsal ve yapısal özellikleri ile tarih boyunca insanların zihniyet, değer ve tutumlarını büyük ölçüde etkileyen, kültürel anlamda bir yaşam tarzını ifade eden temel bir olgu olmuştur. Şehirleşme ise sanayileşme süreci ile bağlantılı olarak hem sosyoekonomik ve demografik, hem de sosyokültürel bakımlardan kırsal-gelenek bir yapının şehirselleşen bir topluma dönüşümünü ve toplumsal pratiklerin değişme sürecini içermektedir (Çelik, 2002, s. 13)."

Nitekim şehre göç, çok boyutlu değişimleri netice veren bir sosyal harekettir. Bu süreçlerde toplumlarda sosyokültürel ve sosyoekonomik yapılarda önemli değişimler meydana geldiği gibi ve dinin rol, konum ve işlevleri de bu değişimlerden etkilenebilmektedir. Öte yandan şehirleşmeyle oluşan yeni değerler ve bunların yaygınlaşması sürecinde dinde bu yeni durumlara gerek teorik ve pratik, gerekse sosyolojik düzeyde tepkiler vermektedir. Madem şehir fizikî görünümünün ötesinde dinin/dindarlığın yeniden yorumlandığı ve göçmenler için çok farklı tecrübelerin cereyan ettiği bir mekânı ifade etmektedir. Göçmenlerin dinî hayatında meydana gelen değişimin parametrelerinden birisi olarak burada ele alınıp incelenmesi, araştırma konusu açısından önemlidir. Burada teorik düzeyde tartışmaya açılan şehirleşme faktörünün göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişimle ilişkileri bulgular üzerinden yapılacak olan tartışmalar neticesinde daha da anlamlı hale geleceği tahmin edilmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki: Göç sonrası toplumların dinî hayatında meydana gelen değişimle ilişkili birçok bileşenden bahsetmek mümkündür. Kuramsal çerçevede yapılan tartışmalarda bu bileşenler teorik düzeyde tartışmaya açılmıştır. Bulgular üzerinden yapılacak olan tartışmalar neticesinde bu bileşenlerin, göçmenlerin dinî hayatında meydana gelen değişimle ilişkilerinin mahiyetini daha da anlaşılır hale alacağı düşünülmektedir.

2. BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMALAR

Birinci bölümde, göç sürecinde göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim teorik düzeyde tartışmaya açılmış ve bu değişimle ilişkili bir takım iddialar oraya atılmıştı. Bu bölümde ise saha araştırması neticesinde elde edilen bulgular üzerinden yapılan değerlendirmelerle bahsi geçen değişime dair ortaya atılan iddialar test edilme imkânı bulmuştur. Bu bağlamda; göç sürecinde toplumsal yapıya ait kurumlarda meydana gelen değişimlerin karşılıklı ilişkileri dikkate alınarak hazırlanan tablolar, göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim merkeze alınarak analiz edilmiştir. Bu analizler neticesinde, göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimin parametreleri tespit edilmiştir.

2.1. Araştırma Süreci

Bu çalışmada, nicel yaklaşım esas alınarak araştırma konusu belirli aşamalar halinde incelenmiştir. Aşağıda bahsi geçen aşamalar farklı başlıklar altında açıklanmış ve sonrasında da bulgular üzerinden göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

2.1.1. Anket Hazırlık Aşaması

Öncelikle iç göç sürecinde göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimin mahiyetinin anlaşılması ve parametrelerinin tespit edilebilmesi amacıyla uzman görüşüne başvurularak anket soruları hazırlanmıştır ve hazırlanan anket soruları saha çalışması neticesinde ankete katılan katılımcılara uygulanmıştır. Elde edilen anket verilerinden yola çıkarak oluşturulan tablolar, aşamalar halinde analiz edilmiştir.

Oluşturulan tablolarda, araştırma konusu kapsamında incelenen değişimin mahiyetinin anlaşılması hedeflenmiştir.

2.1.2. Alan Araştırması İçin Yapılan Ön Hazırlık ve Alan Araştırmasının Yapıldığı Ortam

Alan araştırması için yapılan ön hazırlık kapsamında, araştırma evreni olan Konya'nın merkez ilçelerine ait mahallelerde ikamet eden göçmenlerden seçilen 556 kişiye ulaşılmıştır. Ankete katılacak olan katılımcıların tespiti sırasında, bu katılımcıların hem göçmen toplumun yoğunlukta olduğu hem de yerli halkla iç içe bulunduğu mahallelerde ikamet ediyor olması dikkate alınmıştır. Bu bağlamda; Meram ve Selçuklu ilçesinde, göçmen toplumla yerli halkın birlikte ikamet etmiş olduğu mahallelerde anket çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan da Karatay ilçesinde varoşlarda yaşayan ve göçmenlerin yoğunlukta olduğu mahallelerde saha araştırması kapsamında katılımcılara ulaşılmış ve anketler uygulanmıştır. Böylece Konya'nın merkez ilçelerinin farklı mahallelerinden seçilmiş 556 kişiden oluşan örneklem gruba güvenilirlik ve geçerlilik kriterlerine dikkat edilerek anketler uygulanmıştır.

Anketlerin katılımcılara uygulanması sürecinde, göçmen toplumun yaşamış olduğu muhtelif mahallelerde gözlem yapma ve göçmenlerle görüşme imkânı bulunmuştur. Bahsi geçen süreçlerde, katılımcıların bizzat tanıdığı ve güven duyduğu kişilerden yardım alınmıştır. Bu bağlamda; aralarında mahalle bakkalının, mahalle muhtarının, bu mahallelerde yaşayan öğrencilerin ve farklı meslekleri icra eden göçmen tanıdıkların da bulunduğu yaklaşık 20 kişilik bir ekipten destek alınmış ve bu grup vasıtasıyla saha çalışmaları titizlikle yürütülmüştür.

2.1.3. Alan Araştırmasındaki Katılımcılar ve Yaşadıkları Şartlar

Çalışmanın giriş bölümünde de ifade edildiği gibi bu araştırmanın temel amacı: Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden özellikle 1980 sonrası Konya'ya göç eden göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimin incelenmesidir. Bu bağlamda bu bölgelerden Konya'ya göç eden ve araştırma evreni olan Konya'nın merkez ilçelerinde ikamet eden göçmenlere ulaşılmıştır. İlerleyen süreçte oluşturulan tablolarda demografik özelliklerini daha somut olarak görebileceğimiz kitlenin mümkün oldukça

birbirinden farklı demografik özelliklere sahip bireyleri tercih edilmiştir. Saha araştırması sürecinde, kırsal kültürün göçmen toplumun sosyokültürel yapısında belirleyici özelliği daha somut olarak gözlemlenmiştir. Nitekim tablo analizleri sürecinde, gerek kırsal kültürün göçmen toplum üzerindeki etkileri gerekse katılımcıların yaşamış oldukları şartlar daha da detaylı olarak inceleneceğini burada ifade etmek mümkündür.

2.2. Araştırmanın Bulguları ve Bulguların Değerlendirilmesi

2.2.1. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Demografik Özellikleri

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Toplam	Yüzde
Erkek	423	76,1
Kadın	133	23,9
Toplam	556	100,0

Tablo 1, araştırmaya katılan örneklem grubun cinsiyete göre dağılım yüzdeleri göstermektedir. Bu tabloya bakıldığında; örneklem grubunun %76.1'inin erkeklerden, %23.9'unun kadınlardan oluştuğu görülür. Bu veriler, bize ankete katılan katılımcılardan yaklaşık her 4 kişiden 3'ünün erkek olduğunu göstermektedir. Cinsiyet dağılımındaki frekans farkı, farklı nedenlerle izah edilebilir. Nitekim göçmen toplumun büyük çoğunluğunun kırsal yerleşkelerden göç etmesinin bir sonucu olarak göçmen toplumda kırsal kültürün etkilerinin hala devam ettiğini ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda, göçmen toplumda kırsal kültürün bir yansıması olarak kapalı topluma ait özelliklerin hala devam ediyor olmasının katılımcıların çoğunluğunun erkek olmasında etkili bir neden olduğu düşünülmektedir.

Öte yandan göçmen toplumda kırsal kültürün kadınlar üzerindeki belirleyici özelliğinin yanı sıra bireysel nedenler olarak ifade edilebilecek ve yine kısmen kırsal kültürden, kısmen de farklı nedenlerden dolayı kadınların anket formlarını doldurma konusunda çekingen davrandıklarını ifade etmek mümkündür. Bir sonraki tabloda katılımcıların eğitim durumları incelenmiştir. Esasında eğitim durumunun, bahsi geçen nedenlerden birisi olarak burada ifade edilmesi mümkündür.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Eğitim Durumları ve Cinsiyete Göre Dağılımı.

Eğitim Durumu / Cinsiyet				
Eğitim Durumu		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Okuma-Yazma Bilmiyor	n	28	31	59
	%	47,5	52,5	100,0
	%	6,6	23,3	10,6
	%	5,0	5,6	10,6
İlkokul	n	182	53	235
	%	77,4	22,6	100,0
	%	43,0	39,8	42,3
	%	32,7	9,5	42,3
Ortaokul	n	65	23	88
	%	73,9	26,1	100,0
	%	15,4	17,3	15,8
	%	11,7	4,1	15,8
Lise	n	72	11	83
	%	86,7	13,3	100,0
	%	17,0	8,3	14,9
	%	12,9	2,0	14,9
Lisans	n	67	14	81
	%	82,7	17,3	100,0
	%	15,8	10,5	14,6
	%	12,1	2,5	14,6
Yüksek Lisans Ve Doktora	n	9	1	10
	%	90,0	10,0	100,0
	%	2,1	0,8	1,8
	%	1,6	0,2	1,8
Toplam	n	423	133	556
	%	76,1	23,9	100,0
	%	100,0	100,0	100,0
	%	76,1	23,9	100,0

Tablo 2’de araştırmaya katılan örneklem grubun eğitim durumları ve cinsiyete göre dağılım durumları birlikte incelenmiştir. Bir önceki tabloda örneklem grubun cinsiyet dağılımı incelendiği için bu tabloda daha çok cinsiyet dağılımı bağlamında eğitim durumları incelenmiştir.

Araştırmaya katılan örneklem grubundaki erkeklerin eğitim durumu ile ilgili verilere bakıldığında; %6.6'sının okuma-yazma bilmediği, %43.0'ının ilkokul mezunu olduğu, %15.4'ünün ortaokul mezunu olduğu, %17'sinin lise mezunu olduğu, %15.8'inin lisans mezunu olduğu, %2.1'inin yüksek lisans ya da doktora mezunu olduğu görülmektedir.

Aynı şekilde araştırmaya katılan örneklem grup içinde kadınların eğitim durumu ile ilgili verilere bakıldığında; %23.3'ünün okuma-yazma bilmediği, %39.8'inin ilkokul mezunu olduğu, %17.3'ünün ortaokul mezunu olduğu, %8.3'ünün lise mezunu olduğu, %10.5'inin lisans mezunu olduğu, %0.8'inin yüksek lisans ya da doktora mezunu olduğu görülmektedir.

Tablodaki veriler bir bütün olarak incelendiğinde; araştırmaya katılan erkeklerin %49'6'sının, kadınların ise %63.1'inin ilkokul mezunu ya da okuma-yazma bilmeyen bireylerden oluştuğunu ifade etmek mümkündür. Esasında bu veriler, kırsal kültürün katılımcılar üzerindeki etkisinin anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Bir önceki tabloda kırsal kültürün kadınlar üzerindeki belirleyici yönüne vurgu yapılmıştı. Bu tablodaki veriler; kırsal kültürün kadınlar üzerindeki belirleyici yönünü pekiştirmekle birlikte, erkekler üzerindeki etkilerini de göstermesi açısından önem arz etmektedir. Bir bakıma kırsal kültürün toplumun bütünü üzerindeki etkilerinden söz etmek mümkündür.

Tabloda eğitimin diğer kademelerinde -ortaokul lise ve lisans düzeyinde- dikkat çeken diğer bir husus da gerek erkek, gerekse kadın katılımcılarda yüzdeler dilimler arasındaki frekans farkının azalması ve yüzdeler dilimlerin birbirine yaklaşmasıdır. Esasında bu durum bize örneklem grubun göç sonrasında, süreç içinde, ikinci kuşakta eğitim faaliyetlerine katılım konusunda artış gösterdiğini ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle bu veriler ve birbirine yaklaşan yüzdeler dilimler kırsal kültürden şehir kültürüne geçişin işaretleri niteliğindedir. Örneklem grubunda yer alan genç kuşağın, süreç içinde eğitim faaliyetine daha yoğun bir şekilde dâhil olduğunu bu veriler doğrultusunda anlamak mümkündür.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Meslek ve Cinsiyete Göre Dağılımı.

Cinsiyet / Meslek													
Cinsiyet	Meslek												Toplam
	Memur	İşçi	Çiftçi	Esnaf	İşsiz	Besicilik	Öğrenci	Ev Hanımı	Mühendis	Öğretmen	Diğer		
Erkek	n	15	149	18	47	18	40	104	0	5	3	24	423
	%	3,5	35,2	4,3	11,1	4,3	9,5	24,6	0,0	1,2	0,7	5,7	100,0
	%	68,2	93,1	90,0	95,9	50,0	93,0	86,0	0,0	100,0	60,0	80,0	76,1
	n	7	11	2	2	18	3	17	65	0	2	6	133
	%	5,3	8,3	1,5	1,5	13,5	2,3	12,8	48,9	0,0	1,5	4,5	100,0
	%	31,8	6,9	10,0	4,1	50,0	7,0	14,0	100,0	0,0	40,0	20,0	23,9
Toplam	n	22	160	20	49	36	43	121	65	5	5	30	556
	%	4,0	28,8	3,6	8,8	6,5	7,7	21,8	11,7	0,9	0,9	5,4	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 3'te araştırmaya katılan örneklem grubun cinsiyete göre mesleki dağılım durumları birlikte incelenmiştir. Araştırmaya katılan örneklem grubunda erkeklerin mesleki dağılımına bakıldığında; %3.5'inin memur, %35.2'sinin işçi, %4.3'ünün çiftçi, %11.1'inin esnaf, %4.3'ünün işsiz, %9.5'inin besici, %24.6'sının öğrenci, %1.2'sinin mühendis, %0.7'sinin öğretmen olduğu görülür.

Aynı şekilde araştırmaya katılan örneklem grubu içinde kadınların mesleki dağılımına bakıldığında; %5.3'ünün memur, %8.3'ünün işçi, %1.5'inin çiftçi, %1.5'inin esnaf, %13.5'inin işsiz, %2.3'ünün besici, %12.8'inin öğrenci, %48.9'unun ev hanımı, %1.5'inin öğretmen olduğu görülür.

Tablodaki verilere bütün olarak bakıldığında örneklem grubunda erkeklerde işçilik, esnaf ve besicilik mesleğinin çoğunluğu oluşturduğu söylenilebilir. Nitekim saha çalışmaları sırasında yapılan gözlemlerde Saraçoğlu ve Tatlıcak Mahalleleri başta olmak üzere göçmen toplumun yoğun olarak yaşadığı bazı mahallelerde besi çiftliklerini görmek mümkündür. Bahsi geçen mahalleler; göçmen toplumun sosyokültürel yapısıyla şekillenmiş, şehrin kenar mahallesi olma özelliğini taşımaktadır. Buralarda kurulan besi çiftliklerinin çoğunluğunun Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden göç eden göçmen bireylere ait olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda başta Ağrı ve Van illeri olmak üzere Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin farklı illerinden

Konya'ya gelen göçmen toplumun inşaat sektöründe yoğun olarak çalıştığını ifade etmek mümkündür. Nitekim örneklem grup üzerindeki mesleki dağılım ile ilgili veriler bu tespiti desteklemektedir.

Bu tabloda; kadınların mesleki/uğraşı dağılımı ile ilgili verilere bakıldığında ev hanımları ve öğrencilerin çoğunluğu oluşturduğunu ifade etmek mümkündür. Esasında kadınların bu iki meslekte/uğraşı alanında toplanması her iki kültürün örneklem grup üzerindeki etkilerinin somut olarak gözükmesi açısından önemlidir. Zira ankete katılan kadınların neredeyse yarısının ev hanımı olması, kırsal kültürün bir yansıması olarak ifade edilebilir. Yine kadınlarda yüzdeler dilim olarak ikinci sırada öğrencilerin olması da kırsal kültürden şehir kültürüne geçiş özelliğini göstermesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca tabloda kadınlarla ilgili mesleki dağılıma bakıldığında; işçilik, memurluk ve esnaf gibi mesleklerde de belirli oranlarda kadınların çalışıyor olması (%20.9) ayrıca dikkat çekmektedir.

Tabloda örneklem grubun mesleki dağılımına bütün olarak bakıldığında; lisans mezunu olmayı gerektiren memurluk, öğretmenlik ve mühendislik mesleklerinde %5.8'lik dilimle ifade edilebilecek azınlıkta kalan bir kitlenin çalışıyor olması ayrıca dikkat çekmektedir. Öte yandan örneklem grubun %6.5'inin işsiz olduğunu görmek mümkündür. Bu yüzdeler dilimine diğerleri seçeneğini seçenleri de ilave edilirse, bu oran %11.9'a çıkmaktadır. Bu verilerden yola çıkılarak, katılımcılardan yaklaşık her 10 kişiden birinin vasıflı bir işi icra etmediği ya da işsiz olduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun Konya'da Kalma Sürelerine Göre Dağılımı

Kaç Yıldır Konya'da Kalıyorsunuz?		
Konya'da Kalma Süreleri	Toplam	Yüzde
0-4 Yıl	106	19,1
5-9 Yıl	149	26,8
10-15 Yıl	134	24,1
16 Yıl Ve Üzeri	167	30,0
Toplam	556	100,0

Tablo 4'te araştırmaya katılan örneklem grubunun Konya'da kalma süreleri incelenmiştir. Örneklem grubun Konya'da kalma sürelerine bakıldığında; %19.1'inin 0-

4 yıl, %26.8'inin 5-9 yıl, %24.1'inin 10-15 yıl, %30'unun 16 ve üzeri yıl Konya'da kaldığı görülmektedir.

Bu veriler bütün olarak incelendiğinde; Konya'da kalma süreleri ile ilgili yüzdeler dilimlerin birbirine yakın olması, başka bir ifadeyle katılımcıların belli bir yıl aralığında yığılmaması, kalma süresiyle ilgili farklı yorumlara ve anlamlı ilişkilere ulaşılması bakımından isabetli bir dağılım olduğu düşünülebilir.

2.2.2. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç Nedenleri

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Konya'ya Göç Etmesinin En Önemli Nedeni ve Konya'da Kalma Sürelerine Göre Dağılımı.

Göç Etmenizdeki En Önemli Neden Nedir? / Kaç Yıldır Konya'da Kalıyorsunuz?						
Göç Etmede En Önemli Neden	Konya'da Kalma Süreleri					Toplam
		0-4	5-9	10-15	16 Ve Üzeri	
Siyasi Nedenler	n	7	18	22	25	72
	%	9,7	25,0	30,6	34,7	100,0
	%	6,6	12,1	16,4	15,0	12,9
Ekonomik Şartlar	n	15	27	26	49	117
	%	12,8	23,1	22,2	41,9	100,0
	%	14,2	18,1	19,4	29,3	21,0
İşsizlik	n	7	48	43	42	140
	%	5,0	34,3	30,7	30,0	100,0
	%	6,6	32,2	32,1	25,1	25,2
Köy Korucusu Baskısı	n	0	6	0	0	6
	%	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
	%	0,0	4,0	0,0	0,0	1,1
Kan Davası	n	0	6	2	6	14
	%	0,0	42,9	14,3	42,9	100,0
	%	0,0	4,0	1,5	3,6	2,5
Konya'daki Avantajlar	n	10	7	11	13	41
	%	24,4	17,1	26,8	31,7	100,0
	%	9,4	4,7	8,2	7,8	7,4
Eğitim İmkânlarının Daha İyi Olması	n	53	22	10	10	95
	%	55,8	23,2	10,5	10,5	100,0
	%	50,0	14,8	7,5	6,0	17,1
Diğer	n	14	15	20	22	71
	%	19,7	21,1	28,2	31,0	100,0
	%	13,2	10,1	14,9	13,2	12,8
Toplam	n	106	149	134	167	556
	%	19,1	26,8	24,1	30,0	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 5’te örneklem grubun Konya’da kalma süreleri ile göç etmelerindeki en önemli nedeni birlikte incelenmiştir.

Kalma sürelerine bakıldığında, 0-4 yıl haricinde diğer kalma sürelerinin hepsinde ekonomik nedenlerin ve özel bir ekonomik neden olan işsizliğin göç etme nedenleri arasında çoğunluğu teşkil ettiği görülür. Nitekim kalma süreleri azdan çoğa doğru sıralandığında; sırasıyla örneklem grubun %50.3’ü, %51.5’i ve %54.4’ü ekonomik nedenler ve işsizlik gerekçesiyle göç etmektedir. Bu verilerden yola çıkarak 4 yılı aşkın süredir Konya’da ikamet edenlerin en önemli göç nedeninin ekonomik nedenler olduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

Öte yandan 4 yıl ve daha az süre Konya’da ikamet edenler içinde, öğrenci kitlesinin varlığından söz etmek mümkündür. Zira bu 0-4 yıl aralığında Konya’da ikamet edenlerin %50’sinin eğitim gerekçesiyle Konya’ya göç etmesi ve kalma sürelerinin az olması bu kitlenin içinde öğrencilerin varlığı ile ilgili ihtimalleri kuvvetlendirmektedir.

Konya’da kalma süreleri 4 yılın üzerinde olan her 3 kategoriye birlikte bakıldığında, bu kategoriler de göç etme hususunda en önemli diğer nedenin siyasi nedenler olduğu görülmektedir. Yine kalma süreleri azdan çoğa doğru sıralandığında; katılımcıların %12.1’i , %16.4’ü ve %15.0’ı siyasi nedenlerden dolayı göç etmektedirler. Bu veriler bize, örneklem grubun Konya’ya göç etmesindeki en önemli diğer nedenin siyasi nedenler olduğunu göstermektedir. Esasında ekonomik nedenler ve siyasi nedenler birlikte düşünüldüğünde, kaynağı 1980’li yıllara uzanan ve etkisi hala devam eden Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde cereyan eden terör hadiseleri ve bu hadiselerin sonucunda meydana gelen çatışmaları ve siyasi gerilimleri akıllara getirmektedir. Nitekim göç ve din konusunu araştıran farklı çalışmalarda, göçün bu nedenini çalışmalarında inceleyen tezlere rahatlıkla ulaşmak mümkündür. “Göç ve Din” konulu Servet Örnek’in Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden Antalya’ya göç eden göçmenlere yönelik “Göç ve Din” adlı çalışması bu alanda yapılmış çalışmaya örnek olarak verilebilir. Gerek bu çalışma gerekse farklı çalışmalar incelendiğinde; 80’li yıllarda ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden diğer bölgelerdeki şehirlere göçlerin yoğunlaştığını ve bu kapsamda Konya’ya da yoğun göç dalgaları yaşandığını söylemek mümkündür (Örnek, 2011:7-8).

4 yıl ve daha az süre Konya’da ikamet edenlerin göç etme nedenlerine bakıldığında, eğitimden sonra en önem neden olarak yine ekonomik ve siyasi nedenler olarak ifade etmek mümkündür.

Esasında bu veriler, Konya’da kalma sürelerinin bütününde örneklem grubunda en önemli göç nedeninin ekonomik ve siyasi nedenler olduğunu bize göstermektedir. Teorik çerçevede göç kavramına yönelik tartışmalarda bu nedenlerden kaynaklı göçlerin insanlık tarihinde sıkça cereyan ettiği vurgulanmıştır. Uygulanan anketler sonucunda elde edilen veriler, bu tespiti rakamlarla teyit etmektedir. Sonuç olarak, örneklem grubun Konya’ya göç etmelerindeki en önemli nedenler, üç başlık altında toplanabilir. Bunlar, Ekonomik nedenler, bunu takiben siyasi nedenler ve üçüncü olarak da eğitimi gerekçe göstererek yapılan göçlerdir.

Bu üç neden kadar ön plana çıkmasa da Konya’daki avantajları gerekçe göstererek göç eden bir kitleden de bahsetmek mümkündür. Nitekim Konya son yıllarda birçok bölgeden farklı avantajlarından dolayı göç almış ve cazibe merkezi olmayı başarmış önemli bir şehirdir. Esasında Konya’daki avantajları göç nedeni olarak ifade edenlere bakıldığında bu avantajlarının önemli bir kısmını yine ekonomik nedenler ve eğitime dayalı nedenler altında incelemek mümkündür.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç Etmesinin En Önemli Nedeni ve Konya’ya Göç Etmeden Önce Yaşanılan Bölgeye Göre Dağılımı

Göç Etmenizdeki En Önemli Neden / Konya’ya Göç Etmeden Önce Yaşanılan Bölge				
Göç Etmede En Önemli Neden		Göç Etmeden Önce Yaşanılan Bölge		Toplam
		Doğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	
Siyasi Nedenler	n	64	8	72
	%	88,9	11,1	100,0
	%	14,7	6,6	12,9
Ekonomik Şartlar	n	103	14	117
	%	88,0	12,0	100,0
	%	23,7	11,5	21,0
İşsizlik	n	124	16	140
	%	88,6	11,4	100,0
	%	28,6	13,1	25,2
Köy Korucusu Baskısı	n	6	0	6
	%	100,0	0,0	100,0
	%	1,4	0,0	1,1

Tablo 6'nun devamı...

Göç Etmede En Önemli Neden		Göç Etmeden Önce Yaşanılan Bölge		Toplam
		Doğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	
Kan Davası	n	10	4	14
	%	71,4	28,6	100,0
	%	2,3	3,3	2,5
Konya'daki Avantajlar	n	25	16	41
	%	61,0	39,0	100,0
	%	5,8	13,1	7,4
Eğitim	n	42	53	95
	%	44,2	55,8	100,0
	%	9,7	43,4	17,1
Diğer	n	60	11	71
	%	84,5	15,5	100,0
	%	13,8	9,0	12,8
Toplam	n	434	122	556
	%	78,1	21,9	100,0
	%	100,0	100,0	100,0

Tablo 6'da örneklem grubun göç etmeden önce yaşamış olduğu bölgeyle, göç etmelerindeki en önemli neden birlikte incelenmiştir.

Örneklem grubun göç etmeden önce yaşamış olduğu bölgeye bakıldığında; %83.3'ünün Doğu Anadolu Bölgesi'nde, %16.7'sinin de Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ikamet ettiği söylenilebilir.

Bölge bazlı göç etme nedenlerine bakıldığında; Doğu Anadolu Bölgesinden Konya'ya göç eden katılımcıların %28.6'sı işsizliği, %23.7'si ekonomik nedenleri, %14.8'i siyasi nedenleri, %9.7'si eğitimi göç etmelerindeki en önemli neden olarak ifade etmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi'nden cereyan eden göçlerin çoğunluğunda ekonomik nedenlerin ön planda olduğunu ifade etmek mümkündür.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden cereyan eden göçlere bakıldığında; %43.4'ünün eğitimi, %22.9'u ekonomik şartları ve işsizliği, %13.1'i şehrin avantajlarını göç etmek için en önemli neden olarak ifade etmektedir. Her iki bölgede de en önemli göç nedeninin eğitim ve ekonomik şartlar olduğunu, bu veriler bize göstermektedir.

Sonuç olarak gerek bu tablo gerekse bundan önceki tablo, örneklem grubun göç etmesindeki en önemli nedenin ekonomik ve siyasi nedenler ile eğitimden kaynaklı nedenler olduğunu bize göstermektedir. Nitekim teorik çerçevede göç kavramı

incelenirken göç etme nedenleri arasında bu nedenlerin sıklıkla ifade edildiğini burada tekrar hatırlamakta fayda vardır.

İlerleyen süreçte, örneklem grubun göç etme nedenleri ve yine örneklem grubun dini hayatındaki değişimle ilişkili olan tablolar birlikte incelendiğinde, göç etme nedenleri ile dini hayattaki değişim arasındaki ilişkiler daha da somut olarak görülebileceğini ifade etmek mümkündür.

2.2.3. Göç Açısından Konya ve Göçmen Memnuniyeti

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Konya'nın Yerli Halkıyla İlişki Düzeyine Göre dağılımı.

Konya'nın Yerli Halkıyla İlişkiniz Ne Düzeyde?		
Konya'nın Yerli Halkı İle İlişki Düzeyi	Toplam	Yüzde
Kabullenmiyorlar	42	7,6
Önce Kabullenmiyorlardı Şimdi Alıştılar	105	18,9
Bir Kısım Kabullendi Bir Kısım Kabullenmedi	90	16,2
Gayet İyi	142	25,5
Sorun Yok	153	27,5
İyiydi Bozuldu	5	9
Yerli Halkla İlişkimiz Yok	16	2,9
Diğer	3	5
Toplam	556	100,0

Tablo 7'de araştırmaya katılan örneklem grubun yerli halkla ilişki düzeyi ile ilgili veriler incelenmiştir.

Bu tablodaki verilere bakıldığında, örneklem grubun %27.5'i yerli halkla ilişkilerinde bir sorun yaşamadığını, %25.5'i yerli halkla ilişkilerinin gayet iyi olduğunu ifade etmektedir. Bu iki veri birlikte düşünüldüğünde, örneklem grubun %53'ü yerli halkla ilişkilerinin iyi olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Esasında bu verilerden yola çıkarak, örneklem grubun çoğunluğunun yerli halkla ilişki geliştirebildiği sonucuna ulaşılabilir.

Bununla birlikte; örneklem grubun %7.6'sı yerli halkın kendilerini kabullenmediğini, %9'unun yerli halkla ilişkilerinin süreç içinde bozulduğunu, %2.9'u da yerli halkla

ilişkileri olmadığını ifade etmektedir. Bu veriler çoğunluğu teşkil etmese de, katılımcıların %19.5'inin Konya'dan memnun olmadığını göstermektedir.

Bunun yanı sıra zamanla yerli halkın kendilerini kabullendiğini ifade eden %18.9'luk bir kitle, bize örneklem grubundaki yaklaşık her 5 kişiden birinin zamanla yerli halkla ilişkiler geliştirebildiğini göstermektedir.

Tablo verileri bütün olarak incelendiğinde; örneklem grubunda ekseriyeti teşkil eden kesimin göç sonrası yerli halkla münasebet geliştirdiği ve ilişkiler esnasında sorun yaşamadığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Bununla birlikte yerli halkla ilişkiler sırasında sorun yaşadığını ifade eden bir kitleden de söz etmek mümkündür. Örneklem grubunun göç sonrası yerli halkla ilişkiler sırasında ne tür sorun yaşadıklarını, ilerleyen süreçte ilgili tablo verilerinin analizleri neticesinde daha somut bir şekilde anlaşılacağı tahmin edilmektedir. Bu sorunların dini hayattaki değişimle ilişkileri, ilerleyen süreçte, çapraz tablolarda ayrıca incelenecektir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Yerli Halkla Paylaşmış Olduğu Öncelikli Değer Bakımından Dağılımı.

Yerli Halkla En Çok Paylaştığınız Değer Nedir?		
Yerli Halkla En Çok Paylaşılan Değer	Toplam	Yüzde
Dil	25	4,5
Vatan	65	11,7
Din	253	45,5
Bayrak	19	3,4
Devlet	17	3,1
İnsanlık	139	25,0
Kültür	21	3,8
Hepsi	17	3,1
Toplam	556	100,0

Tablo 8'de Araştırmaya katılan örneklem grubun yerli halkla paylaşmış olduğu öncelikli değer bakımından dağılımı incelenmeye çalışılacaktır.

Tablo 8'de Araştırmaya katılan örneklem grubun yerli halkla paylaşmış olduğu öncelikli değer bakımından dağılımı incelenmiştir.

Tablo 9'a bakıldığında, örneklem grubun %34.4'ü yerli halkla ilişkilerin gelişmesinde manevi değerlerin etkili olduğunu düşünmektedir. Yerli halka ilişkilerinin gelişmesinde manevi değerlerin etkili olduğunu düşünen katılımcıların %56.5'i "Müslüman" kimliği, %36.4'ü "Müslüman Kürt" kimliği üzerinden kendilerini tanımlamaktadır. Yerli halkla ilişkilerin gelişmesinde manevi değerlerin etkili olduğunu düşünen katılımcılarda "Müslüman" kimliği üzerinden kendini ifade etmenin ön planda olduğunu görmek mümkündür. Bu bağlamda manevi değerlerle kimlik arasında anlamlı bir ilişki söz edilebilir.

Öte yandan örneklem grubun %35.5'i yerli halkla ilişkilerinin gelişmesinde, komşuluk ilişkilerinin etkili olduğunu düşünmektedir. Yerli halka ilişkilerinin gelişmesinde komşuluk ilişkilerinin etkili olduğunu düşünenlerin %45.2'si "Müslüman" kimliği, %45.2'si "Müslüman Kürt" kimliği üzerinden kendilerini tanımlamaktadır. Bu verilerde dikkatimizi çeken yerli halkla ilişkilerin gelişmesinde komşuluk ilişkilerinin etkili olduğunu düşünen katılımcılarda "Müslüman" kimlik kadar etnik kimlik de ifade biçimi açısından önem kazanmaktadır. Esasında yerli halka ilişkilerin gelişmesinde öncelikli değer değiştiğinde, bireyin kimliğini ifade biçiminde de değişme olduğunu ifade etmek mümkündür. Manevi değerler ile komşuluk değeri arasındaki kimlik tanımlamalarındaki farklılaşmaları bu şekilde izah etmek mümkündür.

Örneklem grubun %11.4'ü yerli halkla ilişkilerin gelişmesinde kültürel değerlerin etkili olduğunu düşünmektedir. Yerli halkla ilişkilerin gelişmesinde kültürel değerlerin etkili olduğunu düşünen katılımcıların %39.7'si "Müslüman" kimliği, %39.7'si "Müslüman Kürt" kimliği, %6.3'ü "Müslüman Türk", %6.3'ü "Türk" kimliği üzerinden kendilerini ifade etmektedir. Ayrıca örneklem grubun %12.4'ü yerli halkla ilişkilerin gelişmesinde ticari ilişkilerin etkili olduğunu düşünmektedir. Yerli halkla ilişkilerin gelişmesinde ticari ilişkilerin etkili olduğunu düşünen katılımcıların %53.6'sı "Müslüman Kürt" kimliği, %29'u "Müslüman" kimliği, %7.2'si de "Türkiyeli" kimliği üzerinden kendini ifade etmektedir.

Sonuç olarak; yerli halkla ilişkilerin gelişmesinde etkili olan değerler bütün olarak incelendiğinde her ne kadar "Müslüman" kimlik ile "Müslüman Kürt" kimlik en yaygın ifade şekli olsa da yerli halkla ilişkilerde farklılaşan değerle birlikte kimlik ifade biçiminde de alternatif ifade şekillerinin ortaya çıktığını ifade etmek mümkündür.

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç İçin Konya'yı Tercih Etme Nedeni ve Konya'ya Göç Etmeden Önce Yaşamış Olduğu Bölge Bakımından Dağılımı.

Göç İçin Neden Konya'yı Seçtiniz? / Konya'ya Göç Etmeden Önce Hangi Bölgede Yaşadınız?				
Neden Konya'yı Seçtiniz?	Konya'ya Göç Etmeden Önce Yaşanılan Bölge			Toplam
		Doğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	
Tanıdıklarım Olduğu İçin	n	248	61	309
	%	80,3	19,7	100,0
	%	57,1	50,0	55,6
	%	44,6	11,0	55,6
Şartlar Beni Buraya Zorladığı İçin	n	65	10	75
	%	86,7	13,3	100,0
	%	15,0	8,2	13,5
	%	11,7	1,8	13,5
Daha Rahat Ve Güvenli Bir Hayat İçin	n	36	6	42
	%	85,7	14,3	100,0
	%	8,3	4,9	7,6
	%	6,5	1,1	7,6
Daha Rahat İş Bulacağım İçin	n	36	9	45
	%	80,0	20,0	100,0
	%	8,3	7,4	8,1
	%	6,5	1,6	8,1
Kültürel Açından Daha Rahat Edeceğim İçin	n	10	14	24
	%	41,7	58,3	100,0
	%	2,3	11,5	4,3
	%	1,8	2,5	4,3
Manevi Yapısından Dolayı	n	8	9	17
	%	47,1	52,9	100,0
	%	1,8	7,4	3,1
	%	1,4	1,6	3,1
Eğitim İmkanları Fazla Olduğu İçin	n	16	12	28
	%	57,1	42,9	100,0
	%	3,7	9,8	5,0
	%	2,9	2,2	5,0
Diğer	n	15	1	16
	%	93,8	6,3	100,0
	%	3,5	0,8	2,9
	%	2,7	0,2	2,9
Toplam	n	434	122	556
	%	78,1	21,9	100,0
	%	100,0	100,0	100,0
	%	78,1	21,9	100,0

Tablo 10'da örneklem grubunda her iki bölgeden Konya'ya göç eden göçmenlerin, göç için Konya'yı tercih etme nedenleri birlikte incelenmiştir.

Örneklem grubun göç için Konya'yı tercih etme nedenlerine bakıldığında; Doğu Anadolu Bölgesinden göç edenlerin %57.1'inin, Güneydoğu Anadolu Bölgesinden göç edenlerin %50'sinin daha önce Konya'da tanıdıkları olduğu için bu şehri tercih etmesi söz konusudur. Göçmen toplumun göç edeceği şehirde tanıdık birilerinin olması önemli bir tercih nedeni olarak karşımıza çıkmakta ve göçün seyrini etkileyebilmektedir.

Nitekim Konya'nın bazı mahallelerinde özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden göç eden göçmenlerin çoğunlukta bulunması bu durumu destekler niteliktedir. Esasında göçmenlerin, tanıdıklarının bulunduğu şehre göç etmesi ve çoğu zamanda tanıdıklarıyla aynı mahalleyi paylaşmasının önemli bir sonucu da; bu mahallelerde gettolaşma sürecinin yaşanması ve çarpık kentleşme sorunlarının gecekondulaşma ile birlikte gündeme gelmesidir. Bu bağlamda Karatay İlçesinin kenar mahalleleri, özellikle Tatlıcak ve Saraçoğlu Mahallesi kitlesel göçlerle şekillenmiş ve bu durum şehrin hem kültürel dokusunda hem de fiziki görünümünde etkiler bırakmıştır. Bu durumun, göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişim üzerine etkileri, örneklem grubun ibadetlerinde değişim durumlarıyla, göç için Konya'yı tercih etme nedenlerinin birlikte incelendiği tablo verilerinin analizleri neticesinde daha da somut hale geleceği tahmin edilmektedir.

Doğu Anadolu Bölgesinden Konya'ya göç eden örneklem grubun Konya'yı tercih etmesindeki diğer önemli nedenlere bakıldığında; %15'i şartların kendilerini buraya zorladığını , %8.3'ü daha rahat bir yaşam için bu şehri tercih ettiğini, %8.3'ü de daha rahat iş bulacağına inanarak bu şehri tercih ettiğini ifade etmektedir. Esasında örneklem grubun Konya'yı tercih etmesinde etkili olan diğer önemli nedenleri ekonomik nedenler başlığında toplamak mümkündür. Nitekim ekonomik nedenler bir yandan insanları göçe zorlarken diğer yandan da göçün seyrini etkileyebilmektedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Konya'ya göç eden ve araştırmaya katılan örneklem grubunun Konya'yı tercih etmelerinde dikkatimizi çeken diğer bir neden de gerek kültürel açıdan daha rahat edeceğini düşünen gerekse manevî yapısından dolayı Konya'yı tercih eden %18.9'luk bir kitlenin varlığıdır. Nitekim Doğu Anadolu Bölgesi'nden bu gerekçeler ile Konya'yı tercih edenlerin %4.1 oranında olması ve iki bölge arasında frekans farkı ayrıca önem arz eden bir durumdur. Yine Güneydoğu Anadolu bölgesindeki örneklem grubunun %9.8'inin eğitim amacıyla Konya'ya göç

Tablo 11’de araştırmaya katılan örneklem grubun Konya’ya geldiğinde en çok zorlanmış olduğu konu ile g için Konya’yı tercih etme nedeni birlikte incelenmiştir.

Araştırmaya katılan örneklem grubun Konya’ya geldiğinde en fazla zorluk çektiği konu dağılımına bakıldığında; örneklem grubun %38.3’ dil farklılığı, %19.4’ kültür farklılığı, %18.5’i şehre uyum, %11.2’si ekonomik şartlar, %4.3 din farklılığı’ %4 mezhep farklılığı konusunda zorlandığını ifade etmektedir.

Bu veriler bütün olarak incelendiğinde, örneklem grubun Konya’ya geldiğinde en fazla zorluk çekmiş olduğu konuların başında dil ve kültür farklılığı gelmektedir. Nitekim gerek göçmen toplum gerekse örneklem grup göz önünde bulundurulduğunda, kültür ve dil farklılığından dolayı g sonrasında zorluk yaşanması olası bir durumdur. Bu durumun anket verileri ile doğrulanması, göç eden toplum ve g sonrası yaşanacak zorluklar arasındaki anlamlı bir ilişkinin varlığı açısından önemlidir.

Konya’ya geldiğinde konuşulan dilin farklı olmasından dolayı zorluk yaşayanların %64.8’inin Konya’da tanıdıkları olduğu için Konya’yı tercih ettikleri görülmektedir. Benzer durum kültür farklılığı konusu içinde ifade etmek mümkündür. Konya’da g sonrası kültür farklılığı konusunda zorlandığını ifade edenlerin %58.3’ Konya’da tanıdıkları olduğu için bu şehri tercih etmiştir. Benzer durumla şehre uyum sürecinde zorlandığını ifade edenlerde de karşılaşılmaktadır. Zira bu konuda zorluk çekenlerin %54.4’ tanıdıklarından dolayı Konya’yı tercih etmiştir. Esasında bu veriler bize göstermektedir ki: Kendileri için birçok noktadan yabancı ve farklı olan bir şehre gelen göçmen toplum her ne kadar o şehirde destekçisi olabilecek tanıdıkları olsa da, farklı bir bölgeden geliyor olmaktan kaynaklanan farklılıklar ve değişen şartlar yüzünden zorlanmaktadırlar. Bu durum birçok g için öncelikli bir sorundur.

Örneklem grubun din ve mezhep gibi inanca dair konularda zorluk yaşamalarıyla ilgili verilere bakıldığında, diğerlerine kıyasla %4 ve %4.8 gibi düşük değerlerle karşılaşılmaktadır. Bu veriler, dinin toplumları bütünleştirici fonksiyonunun bir sonucu olarak okunabilir. Öte yandan dinin özel bir yorumu olan ve yerli halk ile göçmen toplum için farklılık alanı olan mezhep konusu ile ilgili zorluk yaşama hususunda azınlık bir kitlenin varlığı da farklı kültürel motifleri bünyesinde barındıran Konya şehri için birlikte yaşama kültürünün olgunlaşması bağlamında yorumlanabilir. Nitekim bu konuyla ilişkili farklı tablolarda da bu sonucu destekleyen verilere ulaşmak

mümkündür. İlgili tablolar yorumlanırken, o veriler üzerinden aynı tespiti tekrar hatırlatma imkânı bulunmuş olacaktır.

Tablo 12. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun Konya'nın Yerli Halkıyla İlişki Düzeyi İle Konya'da En Çok Zorlandığı Konu Bakımından Dağılımı.

Konya'nın Yerli Halkıyla İlişkiniz Ne Düzeyde? / Konya'ya Geldiğinizde En Çok Hangi Konuda Zorlandınız?										
Konya'nın Yerli Halkıyla İlişkiniz Ne Düzeyde?	Konya'ya Geldiğinizde En Çok Hangi Konuda Zorlandınız?									Toplam
	Dil	Din	Kültür	Mezhep	Ekonomi	Şehre Uyum	Diğer	Hiçbiri		
Kabullenmiyorlar	n	30	2	6	1	1	1	0	1	42
	%	71,4	4,8	14,3	2,4	2,4	2,4	0,0	2,4	100,0
	%	14,1	8,3	5,6	4,5	1,6	1,0	0,0	5,6	7,6
Kabullenmiyorlardı Şimdi Alıştılar	n	51	4	34	3	5	6	2	0	105
	%	48,6	3,8	32,4	2,9	4,8	5,7	1,9	0,0	100,0
	%	23,9	16,7	31,5	13,6	8,1	5,8	33,3	0,0	18,9
Bir Kısmı Kabullendi Bir Kısmı Kabullenmedi	n	38	5	19	3	7	15	2	1	90
	%	42,2	5,6	21,1	3,3	7,8	16,7	2,2	1,1	100,0
	%	17,8	20,8	17,6	13,6	11,3	14,6	33,3	5,6	16,2
Gayet İyi	n	42	10	29	3	20	30	1	7	142
	%	29,6	7,0	20,4	2,1	14,1	21,1	0,7	4,9	100,0
	%	19,7	41,7	26,9	13,6	32,3	29,1	16,7	38,9	25,5
Sorun Yok	n	43	3	15	9	26	47	1	9	153
	%	28,1	2,0	9,8	5,9	17,0	30,7	0,7	5,9	100,0
	%	20,2	12,5	13,9	40,9	41,9	45,6	16,7	50,0	27,5
İyiymiş Bozuldu	n	1	0	1	3	0	0	0	0	5
	%	20,0	0,0	20,0	60,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	%	0,5	0,0	0,9	13,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9
Yerli Halkla İlişkimiz Yok	n	8	0	2	0	2	4	0	0	16
	%	50,0	0,0	12,5	0,0	12,5	25,0	0,0	0,0	100,0
	%	3,8	0,0	1,9	0,0	3,2	3,9	0,0	0,0	2,9
Diğer	n	0	0	2	0	1	0	0	0	3
	%	0,0	0,0	66,7	0,0	33,3	0,0	0,0	0,0	100,0
	%	0,0	0,0	1,9	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,5
Toplam	n	213	24	108	22	62	103	6	18	556
	%	38,3	4,3	19,4	4,0	11,2	18,5	1,1	3,2	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 12'de örneklem grubun yerli halkla ilişki düzeyi ile Konya'ya geldiğinde en çok zorlanmış oldukları konu birlikte incelenmiştir. Bundan önceki tabloda örneklem grubun Konya'ya geldiğinde en çok zorlanmış olduğu konu ile ilgili verileri incelendiği için, bu tabloda en çok zorlanılan konular bağlamında yerli halkla ilişki düzeyleri

incelenmiştir. Bu bağlamda yaşanan zorluk yüzdeleri çoktan aza doğru olmak üzere 4 temel konunun tablo incelenmesi yapılmıştır.

Konya'ya geldiğinde dil konusunda zorluk yaşayan katılımcıların yerli halkla ilişki düzeylerine bakıldığında; %23.9'u yerli halkın önce kendilerini kabullenmemelerine rağmen zamanla alıştıklarını, %20.9'u şu anda yerli halkla ilişkilerinde herhangi bir sorunları olmadığını, %19.7'si yerli halkla ilişkilerinin gayet iyi olduğunu ifade etmektedir. Konya'ya geldiğinde dil ile ilgili sorun yaşayan örneklem grubun çoğunluğunun süreç içinde bu konudan kaynaklı sorunları aşmış olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan bu soruyla ilgili verilen diğer cevaplara bakıldığında; %17.8'i yerli halkın kendilerini kısmen kabullendiğini %14.1'i de yerli halkın kendilerini kabullenmediğini ifade etmesi, dil farklılığı konusunda zorluk yaşayanların %31.9'u yerli halkla ilişkiler esnasında hala sorun yaşadığını göstermektedir. Bu verilerden yola çıkarak, örneklem grubun yerli halkla ilişki sürecinde güçlük yaşamamasının en önemli nedenlerinden birinin dil farklılığı olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu durum, kültürün manevi unsuru olan dilin sosyal ilişkilerin gelişme sürecindeki işlevinin önemini anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

Konya'ya geldiğinde kültür farklılığı hususunda zorluk yaşayan katılımcıların yerli halkla ilişki düzeylerine bakıldığında; %31.5'i yerli halkın önce kendilerini kabullenmemelerine rağmen şimdi alıştıklarını, %26.9'u yerli halkla ilişkilerinin gayet iyi olduğunu, %13.9'u yerli halkla ilişkilerde şu anda bir sorunları olmadığını ifade etmektedir. Bu veriler birlikte ele alındığında kültür konusunda zorluk yaşayanların %72.3'ünün yerli halkla ilişkilerinde bir sorun olmadığını ve süreç içinde yerli halkla ilişkiler geliştirebildiği rahatlıkla ifade edilebilir. Bu verilerden yola çıkarak, örneklem grubu için kültürel farklılıklar çatışmadan daha çok ilişkiler geliştirmeye zemin oluşturmakta ve şehir kültürü içinde süreç içinde yeniden yorumlanmaktadır. Öte yandan bu soruyla ilgili verilen diğer cevaplar incelendiğinde; kültür konusunda zorluk yaşayanların %17.6'sı yerli halkın kendilerini kısmen kabul ettiklerini ve %5.6'sı da yerli halk tarafından kabullenilmediğini ifade etmesi dil konusu kadar olmasa da kültür konusunda da yerli halkla ilişki sürecinde hala sorun yaşayan %23.1'lik bir kitlenin varlığını göstermektedir.

Konya'ya geldiğinde şehre uyum konusunda zorluk yaşayan katılımcıların yerli halkla ilişki düzeylerine bakıldığında; %45.6'sı şu anda yerli halkla ilişkilerinde herhangi bir sorunları olmadığını, %29.1'i ilişkilerinin gayet iyi olduğunu, %5.8'i yerli halkın önce kendilerini kabullenmemelerine rağmen zamanla alıştıklarını ifade etmektedir. Konya'ya geldiğinde şehre uyum konusunda sorun yaşayan örneklem grubun %80.5'inin süreç içerisinde bu konudan kaynaklı sorunları büyük oranda aşmış olduğunu ifade etmek mümkündür. Öte yandan bu soruyla ilgili verilen diğer cevaplara bakıldığında, örneklem grubun %14.6'sı yerli halkın kendilerini kısmen kabullendiğini, %1'i de yerli halkın kendilerini kabullenmediğini ifade etmektedir. Bu durum, şehre uyum konusunda zorluk yaşayanların %15.6'sı yerli halkla ilişkiler esnasında hala sorun yaşadığını göstermektedir. Şehre uyum konusunda zorluk çekenlerin yerli halkla ilişki geliştirebilme düzeyinin kültür ve dil farklılığı konusunda zorluk çekenlere göre daha yüksek olması dikkat çekmektedir.

Konya'ya geldiğinde ekonomik şartlardan dolayı zorlandığını ifade eden katılımcıların yerli halkla ilişki düzeylerine bakıldığında; %41.9'u şu anda yerli halkla ilişkilerinde herhangi bir sorunları olmadığını, %32.3'ü ilişkilerinin gayet iyi olduğunu, %8.1'i yerli halkın önce kendilerini kabullenmemelerine rağmen zamanla alıştıklarını, ifade etmektedir. Konya'ya geldiğinde ekonomik şartlardan dolayı zorlanan katılımcıların %82.3'ünün süreç içinde bu konudan kaynaklı sorunları büyük oranda çözmüş olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan bu soruyla ilgili verilen diğer cevaplara bakıldığında; %11.3'ü yerli halkın kendilerini kısmen kabullendiğini, %1.6'sı da yerli halkın kendilerini kabullenmediğini ifade etmektedir. Nirekim Konya'ya geldiğinde ekonomik şartlardan dolayı zorlanan katılımcıların %12.9'u yerli halkla ilişkiler esnasında hala sorun yaşamaktadır. Burada dikkatimizi çeken husus, ekonomik şartlardan dolayı zorluk yaşayanların yerli halkla ilişki geliştirebilme düzeyinin kültür, dil farklılığı ve şehre uyum konusunda zorluk çekenlere göre daha yüksek olmasıdır.

Sonuç olarak denilebilir ki örneklem grubun Konya'ya geldiğinde zorlanmış oldukları konuların zorluk yüzdeleri düştükçe, süreç içinde ilişki geliştire bilme yüzdeleri yükselmektedir.

2.2.4. Göç Sonrası Göçmenlerin Sosyoekonomik Durumu

Tablo 13. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Oturduğu Meskenin Kime Ait Olduğu ve Mesken Tipi Bakımından Dağılımı.

Oturduğunuz Mesken Kime Ait? / Oturulan Mesken Tipi					
Oturduğunuz Mesken Kime Ait?		Mesken Tipi			Toplam
		Müstakil	Apartman	Gecekondu (Baraka)	
Kendime	n	177	122	12	311
	%	56,9	39,2	3,9	100,0
	%	72,5	45,9	28,6	56,3
	%	32,1	22,1	2,2	56,3
Kira	n	52	97	23	172
	%	30,2	56,4	13,4	100,0
	%	21,3	36,5	54,8	31,2
	%	9,4	17,6	4,2	31,2
Akrabama (Kirasız)	n	15	47	7	69
	%	21,7	68,1	10,1	100,0
	%	6,1	17,7	16,7	12,5
	%	2,7	8,5	1,3	12,5
Toplam	n	244	266	42	552
	%	44,2	48,2	7,6	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0
	%	44,2	48,2	7,6	100,0

Tablo 13'te örneklem grubunun oturmuş olduğu mesken tipi ile bu meskenin kime ait olduğuyula ilgili sorulara vermiş oldukları cevaplar birlikte incelenmiştir.

Örneklem grubunun oturmuş olduğu mesken tipine bakıldığında; katılımcıların %44.2'sinin müstakil evleri, %7.6'sının gecekonduları tercih ettiği görülür. Bu verilerden yola çıkarak örneklem grubunun %51.8'inin müstakil meskenlerde yaşadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Esasında bu veriler şehrin kenar mahallelerindeki gecekondulaşmanın mahiyeti hakkında ipucu verir niteliktedir.

Bununla birlikte örneklem grubunun %48.2'sinin yaşam alanı olarak apartmanı tercih ediyor olması da apartman hayatına geçiş açısından anlam ifade etmektedir. Zira bu veriler bir bakıma örneklem grubunun şehir kültürüyle entegre olması noktasında bir işaret niteliğindedir.

Örneklem grubun oturmuş olduğu meskenin %56.3'ünün kendisine ait olması ve %12.5'ininde akrabasına ait kirasız bir meskende kalması, örneklem grubun

çoğunluğunun kira ile ilgili bir sorunu olmadığını göstermektedir. Bunun yanı sıra örneklem grubun %31.2'sinin oturmuş olduğu meskenin kirasını ödüyor olduğunu da verilerden yola çıkarak söylemek mümkündür. Ayrıca gecekonduda oturduğunu ifade edenlerin %28.6'sının oturmuş olduğu evi sahipleniyor olması da dikkat çeken diğer bir noktadır.

Tablo 14. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Aynı Evde Yaşayan Kişi Sayısı ve Oturduğu Mesken Tipi Bakımından Dağılımı.

Aynı Evde Kaç Kişi Yaşıyorsunuz? / Oturulan Mesken Tipi					
Aynı Evde Kaç Kişi Yaşıyorsunuz?		Mesken Tipi			Toplam
		Müstakil	Apartman	Gecekondü (Baraka)	
1-4	n	66	70	4	140
	%	47,1	50,0	2,9	100,0
	%	26,9	26,2	9,5	25,3
	%	11,9	12,6	0,7	25,3
5-7	n	104	128	14	246
	%	42,3	52,0	5,7	100,0
	%	42,4	47,9	33,3	44,4
	%	18,8	23,1	2,5	44,4
8-10	n	47	27	20	94
	%	50,0	28,7	21,3	100,0
	%	19,2	10,1	47,6	17,0
	%	8,5	4,9	3,6	17,0
11 Ve Üzeri	n	28	42	4	74
	%	37,8	56,8	5,4	100,0
	%	11,4	15,7	9,5	13,4
	%	5,1	7,6	0,7	13,4
Toplam	n	245	267	42	554
	%	44,2	48,2	7,6	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0
	%	44,2	48,2	7,6	100,0

Tablo 14'te örneklem grubun oturmuş olduğu mesken tipiyle bu meskende yaşayan kişi sayısı hakkında bilgilere ulaşılmaktadır.

Tablodaki verilere bakıldığında, aynı evde 5-7 kişi yaşadığını ifade eden %44.4'lük dilimden bahsetmek mümkündür. Öte yandan %25.3'lük dilimin ise bu soruyu 1-4 kişi olarak yanıt vermesi ve neticesinde toplamda %69.7'lik dilimin aile fertlerinin kırsal kültürden göç eden göçmen kitle için nispeten çekirdek aile olarak ifade edebileceğimiz, alışılmış kırsal kültürdeki geniş aile profilindeki fert sayısına göre fert sayılarının az

Tablo 15’te örneklem grubun göç sürecinde gelir düzeyindeki değişim ile birikimlerini değerlendirme biçimleri birlikte incelenmiştir.

Örneklem grubun göç sürecinde gelir düzeyindeki değişimle ilgili veri dağılımına bakıldığında; %37.6’sı gelir düzeyinde bir değişim olmadığını, %47.5’i gelir düzeyinin yükseldiğini, %14.9’u gelir düzeyinin düştüğünü ifade etmektedir. Bu dağılım örneklem grubun çoğunluğunun göç sonrasında ekonomik olarak daha iyi bir konuma geldiğini göstermektedir.

Örneklem grubunda gelir düzeyinin yükseldiğini ifade edenlerin birikimlerini değerlendirme biçimleri ile ilgili veri dağılımına bakıldığında; %11.1’i bankaya yatırdığını, %1.9’u borsaya yatırdığını, %28.6’sı gayrimenkule yatırım yaptığını, %10.3’ü ticaret yaptığını, %1.5’i hayır kurumlarına yardım yaptığını, %4.6’sı eğitime harcadığını, %31.3’ü birikimi olmadığını, %8’i biriktirdiğini ifade etmektedir. Veriler bütün olarak incelendiğinde; göç sürecinde gelir düzeyi artanların, birikimlerini gayrimenkule yatırım yapmayı tercih ettiği görülür. Bunu ticaret yapanlarla, bankada saklamayı tercih edenlerin takip ettiğini söylemek mümkündür.

Örneklem grubunda gelir düzeyinin düştüğünü ifade edenlerin, birikimlerini değerlendirme biçimleriyle ilgili veri dağılımına bakıldığında; katılımcıların %7.3’ü bankaya yatırdığını, %1.2’si borsaya yatırdığını, %8.5’i gayrimenkule yatırım yaptığını, %2.4’ü ticaret yaptığını, %2.4’ü hayır kurumlarına yardım yaptığını, %12.2’si eğitime harcadığını, %63.4’ü birikimi olmadığını, %1.2’si biriktirdiğini ifade etmektedir. Veriler bütün olarak incelendiğinde göç sürecinde gelir seviyesi düşenlerin çoğunluğunda yatırım yapacak bir birikimi olmadığı görülür. Birikimi olanların çoğunluğu birikimini eğitim harcamalarında kullanıyor olması da dikkat çeken bir noktadır. Eğitim harcamalarının yanı sıra gayrimenkule yatırım yaptığını ifade eden bir kitlenin varlığından söz etmek mümkündür. Sonuç olarak göç sonrası gelir düzeyinin düştüğünü ifade edenlerin çoğunluğunun yatırım yapacak bir birikimi olmadığını ifade etmek mümkündür.

Örneklem grubunda gelir düzeyinde bir değişim olmadığını ifade edenlerin birikimlerini değerlendirme biçimleri ile ilgili veri dağılımına bakıldığında; %18.4’ü bankaya yatırdığını, %2.4’ü borsaya yatırdığını, %9.7’si gayrimenkule yatırım yaptığını, %4.8’i

ticaret yaptığını, %1.0'ı hayır kurumlarına yardım yaptığını, %7.2'si eğitime harcadığını, %46.9'u birikimi olmadığını, %7.2'si biriktirdiğini ifade etmektedir. Veriler bütün olarak incelendiğinde göç sürecinde gelir düzeyinde değişme olmadığını ifade eden katılımcıların çoğunluğunda yatırım yapacak bir birikimi olmadığı görülür.

Bununla birlikte birikimi olanların çoğunluğu birikimini bankada saklamayı tercih etmektedir. Birikimlerini bankada saklamayı tercih edenleri, gayrimenkule yatırım yapanlar takip etmektedir.

Göç sürecinde örneklem grubun gelir düzeyine bütün olarak bakıldığında; göç sonrası çoğunlukla katılımcıların gelir seviyesinde bir iyileşme olduğu ifade edilebilir. Örneklem grubun yine gelir düzeyi değişim durumları göz önünde bulundurulduğunda, çoğunlukla birikimlerini değerlendirme hususunda gayrimenkule yatırım yapmayı tercih ettiği görülür. Gayrimenkulün yanı sıra ticaret yapmayı tercih edenlerle, birikimlerini bankada saklamayı tercih edenlerin sayısının da az olmadığı veriler doğrultusunda rahatlıkla ifade edebilir.

2.2.5. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Yeni Sosyal Ortamdaki Yaşantıları

Tablo 16. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Yerli Halkla İlişki Düzeyi ve Etnik Kimliklerinden Dolayı Yaşamış Olduğu Sorun Türü Bakımından Dağılımı.

Konya'nın Yerli Halkıyla İlişkiniz Ne Düzeyde? / Etnik Kimlikten Dolayı Yerli Halkla Ne Tür Sorun Yaşandı?									
Konya'nın Yerli Halkı İle İlişkiniz Ne Düzeyde?	Etnik Kimlikten Dolayı Yerli Halkla Yaşanılan Sorun Türü								Toplam
	Küfür/ Hakaret	Darp / Şiddet	Aşağılama	Dışlanma	Tehdit	Diğer	Hiçbiri		
Kabullenmiyor	n	12	3	7	16	1	0	3	42
	%	28,6	7,1	16,7	38,1	2,4	0,0	7,1	100,0
	%	33,3	37,5	14,3	11,2	6,7	0,0	1,0	7,6
Kabullenmiyorlardı Şimdi Alıştılar	n	5	3	15	63	0	3	16	105
	%	4,8	2,9	14,3	60,0	0,0	2,9	15,2	100,0
	%	13,9	37,5	30,6	44,1	0,0	33,3	5,4	18,9
Bir Kısmı Kabul Bir Kısmı Değil	n	13	1	11	35	2	1	27	90
	%	14,4	1,1	12,2	38,9	2,2	1,1	30,0	100,0
	%	36,1	12,5	22,4	24,5	13,3	11,1	9,1	16,2

Tablo 16'nin devamı...

Konya'nın Yerli Halkı İle İlişkiniz Ne Düzeyde?	Etnik Kimlikten Dolayı Yerli Halkla Yaşanılan Sorun Türü								Toplam
	Küfür/ Hakaret	Darp / Şiddet	Aşağılama	Dışlanma	Tehdit	Diğer	Hiçbiri		
Gayet İyi	n	1	0	3	15	7	0	116	142
	%	0,7	0,0	2,1	10,6	4,9	0,0	81,7	100,0
	%	2,8	0,0	6,1	10,5	46,7	0,0	39,2	25,5
Sorun Yok	n	4	1	7	10	4	5	122	153
	%	2,6	0,7	4,6	6,5	2,6	3,3	79,7	100,0
	%	11,1	12,5	14,3	7,0	26,7	55,6	41,2	27,5
İyiymiş Bozuldu	n	0	0	1	0	0	0	4	5
	%	0,0	0,0	20,0	0,0	0,0	0,0	80,0	100,0
	%	0,0	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	1,4	0,9
Yerli Halkla İlişkimiz Yok	n	1	0	4	3	1	0	7	16
	%	6,3	0,0	25,0	18,8	6,3	0,0	43,8	100,0
	%	2,8	0,0	8,2	2,1	6,7	0,0	2,4	2,9
Diğer	n	0	0	1	1	0	0	1	3
	%	0,0	0,0	33,3	33,3	0,0	0,0	33,3	100,0
	%	0,0	0,0	2,0	0,7	0,0	0,0	0,3	0,5
Toplam	n	36	8	49	143	15	9	296	556
	%	6,5	1,4	8,8	25,7	2,7	1,6	53,2	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 16'da araştırmaya katılan örneklem grubun yerli halkla ilişki düzeyiyle etnik kimliklerinden dolayı yerli halkla yaşamış olduğu sorun türü birlikte incelenmiştir. Tablo 7'de örneklem grubun yerli halkla ilişki düzeyi müstakil olarak incelendiği için, burada daha çok örneklem grubun etnik kimliğinden dolayı maruz kaldığı sorunlar bağlamında yerli halkla ilişki düzeyleri incelenmiştir.

Araştırmaya katılan örneklem grubun etnik kimliğinden dolayı yerli halkla yaşamış oldukları sorunlara bakıldığında; %25.7'sinin dışlanmaya, %8.8'inin aşağılanmaya, %6.5'inin küfür ve hakarete, %2.7'sinin tehdide, %1.4'ünün darp ve şiddete maruz kaldığını ifade ettikleri görülür. Göç sonrası dışlanmaya maruz kalan katılımcıların yerli halkla ilişki düzeylerine bakıldığında; %44.1'i yerli halkın zamanla kendilerini kabullendiklerini, %24.5'i yerli halk tarafından kısmen kabul gördüklerini, %11.2'si yerli halkın kendilerini kabullenmediklerini, %10.5'i yerli halkla ilişkilerinin gayet iyi olduklarını, %7.0'ı yerli halkla ilişkilerinde sorunları olmadığını ifade etmektedirler. Bu veriler bütün olarak incelendiğinde, göç sonrası dışlanmaya maruz kalan katılımcıların %61.6'sının süreç içerisinde yerli halkla ilişki geliştirebildiği ve dışlanma ile ilgili

problemleri zamanla çözebildiği ifade edilebilir. Bununla birlikte göç sonrası dışlanmaya maruz kalan katılımcıların %35.7'sinin hala yerli halkla ilişkilerinde problem yaşadığından söz etmek mümkündür.

Göç sonrası aşağılanmaya maruz kalan katılımcıların yerli halkla ilişki düzeylerine bakıldığında; %30.6'sı yerli halkın zamanla kendilerini kabullendiklerini, %22.4'ü yerli halkın kendilerini kısmen kabullendiğini, %14.3'ü yerli halkın kendilerini kabullenmediklerini, %14.3'ü yerli halkla ilişkilerinde sorunları olmadığını, %8.2'si yerli halkla ilişkilerinin olmadığını, %6.1'i yerli halkla ilişkilerinin gayet iyi olduğunu ifade etmektedirler. Bu veriler bütün olarak incelendiğinde, göç sonrası aşağılanmaya maruz kalan katılımcıların %50.4'ünün süreç içinde yerli halkla ilişkiler geliştirebildiğini ifade etmek mümkündür. Esasında yaşanan her iki sorunda da dikkatimizi çeken, örneklem grubun göç sonrası birtakım sorunlar yaşamalarına rağmen süreç içinde yerli halkla sosyal ilişkiler geliştirebilmeleridir. Bu her iki sorunda da karşımıza çıkan ortak noktadır. Bunun yanı sıra her ne kadar çoğunluğu teşkil etmese de azımsanmayacak miktarda katılımcının hala yerli halk tarafından kabullenilmediğini düşünmeleri söz konusudur. Nitekim sorunun şiddeti arttıkça bu durum uzun vadeli ilişkilere de yansımakta ve şiddeti artan sorunların neticesinde yerli halkla ilişkiler geliştirme fırsatı da ortadan kalkabilmektedir.

Göç sonrası küfür ve hakarete maruz kalan örneklem grubun yerli halkla ilişki düzeylerine bakıldığında; %36.1'i yerli halkın kendilerini kısmen kabullendiğini, %33.3'ü yerli halkın kendilerini kabullenmediklerini, %13.9'u yerli halkın kendilerini kabullenmediğini fakat şimdi alıştıklarını, %11.1'i yerli halkla ilişkilerinde sorun olmadığını, %2.8'i yerli halkla ilişkileri olmadığını ifade etmektedirler. Bu veriler bütün olarak incelendiğinde, göç sonrası küfür ve hakarete maruz kalan katılımcıların %72.1'inin süreç içerisinde yerli halkla ilişkilerinde sorunların hala devam ettiğini düşünmeleri göstermektedir ki yaşanan problem büyüdükçe etkileri daha derin ve kalıcı olmakta ve iki toplum arasındaki ilişkileri hem kısa vadede hem de uzun vadede etkilemektedir. Benzer durum darp ve şiddete maruz kaldıklarını ifade eden katılımcılarda daha yüksek oranlarda kendini göstermektedir. Nitekim darp ve şiddete maruz kaldıklarını ifade eden katılımcıların %87.5'inin yerli halkla ilişkilerde hala sorun yaşaması, yaşanan şiddetin derecesi yükseldikçe sosyal ilişkilerin geliştirilebilme ihtimali de zayıfladığını teyit etmektedir. Her ne kadar örneklem grubun bütününde

azınlık bir kitle de olsa göçün başlangıcında yaşanan ciddi sorun göç eden toplumda travma etkisi yapmakta ve seneler geçse de sosyal ilişkilerin sağlıklı bir zeminde devam etmesine engel olmaktadır. Bu ve benzeri sosyal vakalar sosyal psikoloji kapsamında müstakil olarak incelenmeli ve göç sürecinde ağır sorunlarla karşılaşan göçmenlerin yerli halkla ilişkilerin normal düzeylerde seyretmesi adına ne tür çözümler üretilebileceği üzerinde araştırmalar yapılması ayrıca önem arz eden bir durumdur.

Tablo 17. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç Sonrası Yeni Sosyal Ortama Uyum Sürecinde, Türkçe Bilip Bilmemenin Sürece Etkileri Bakımından Dağılımı

Yeni Sosyal Ortama Uyum Sürecinde Türkçe Bilmenin Getirdikleri		
	Toplam	Yüzde
Türkçe Biliyordum Uyum Sağladım	331	59,5
Türkçe Bilmeme Rağmen Uyum Sağlayamadım	132	23,7
Türkçe Bilmiyordum Uyum Sağlayamadım	63	11,3
Türkçe Bilmiyordum Yine De Uyum Sağladım	30	5,4
Toplam	556	100,0

Tablo 17’de araştırmaya katılan örneklem grubun Türkçeyi bilme durumlarının yeni sosyal ortama uyum sağlama sürecine etkileri incelenmiştir. Tabloya bakıldığında, katılımcıların %59.5’i Türkçeyi bildiğini ve yeni sosyal ortama uyum sağladıklarını ifade etmektedir. Bu veri bize yerli halkın dilini bilmenin uyum sağlama açısından önemli bir faktör olduğunu fakat tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Zira örneklem grubun %23.7’si Türkçeyi bilmesine rağmen uyum sağlayamadığını ifade etmektedir. Daha önceki tabloda örneklem grubun Konya’ya geldiklerinde yaşamış oldukları zorluklar incelendiği ve uyum sağlayamama nedenleri üzerinde durulduğu için burada dili bilenlerin, uyum sağlayamama nedenleri üzerinde tekrar durulmaya gerekli olmadığı düşünülmektedir. Öte yandan dili bilmediğini ifade eden %16.7’lik dilimden söz etmek mümkündür. Bu kitlenin büyük bir kısmının uyum sağlayamadığını ifade etmesi de beklenen bir durumdur.

Bu tabloya bütün olarak bakıldığında ortak bir dilin iki toplum arasında ilişkilerin gelişmesindeki önemini veriler destekler niteliktedir. Bu yönüyle de yerli halkın dilini bilme ile halkla iletişim arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür.

2.2.6. Göç Sürecinde Değişim ve Gelenek İlişkisi

Tablo 18. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç Sonrası Geleneklerinin Değişim Durumları Bakımından Dağılımı.

Gelenekleriniz Değişti Mi?		
	Toplam	Yüzde
Evet	136	24,5
Hayır	420	75,5
Toplam	556	100,0

Tablo 18’de araştırmaya katılan örneklem grubun göç sonrasında geleneklerindeki değişim durumları incelenmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların bu soruya vermiş oldukları cevaplara bakıldığında; %24.5’i geleneklerinin değiştiğini, %75.5’i geleneklerinin değişmediğini düşünmektedir. Örneklem grubunun bu soruya vermiş olduğu cevaplar göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların çoğunluğunun göç sonrası hayatlarını devam ettirdiği yeni sosyal ortamda gelenekleri ile bağlarını muhafaza ettiğini düşünmektedir. Bununla birlikte yaklaşık her 4 kişiden birisi göçle birlikte geleneklerinde değişim olduklarını düşünmektedir.

Sonuç olarak bu tabloya bütün olarak bakıldığında, farklı sosyokültürel yapılarla şekillenen şehir kültürü, göçmen toplumlara, bir taraftan geleneklerini muhafaza etme imkânı sunarken, diğer taraftan da geleneklerini yeniden inşa etme fırsatı sunan, sosyal mekânlar olduğunu ifade etmek mümkündür.

Tablo 19. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Yeni Sosyokültürel Yapıya İntibak Süreci ve Geleneklerindeki Değişim Durumları Bakımından Dağılımı.

Yeni Kültür Ortamına Uyum Sağladınız Mı? / Gelenekleriniz Değişti Mi?				
Yeni Kültür Ortamına Uyum Sağladınız Mı?		Gelenekleriniz Değişti Mi?		Toplam
		Evet	Hayır	
Kültürel Benzerlik Olduğu İçin Hızlı Uyum Sağladım	n	32	169	201
	%	15,9	84,1	100,0
	%	23,5	40,2	36,2
Kültürel Benzerlik Vardı Ama Geç Uyum Sağladım.	n	19	74	93
	%	20,4	79,6	100,0
	%	14,0	17,6	16,7
Kültürel Farklılığa Rağmen Uyum Sağladım	n	24	90	114
	%	21,1	78,9	100,0
	%	17,6	21,4	20,5

Tablo 19'un devamı...

Yeni Kültür Ortamına Uyum Sağladınız Mı?		Gelenekleriniz Değişti Mi?		Toplam	
		Evet	Hayır		
Kültürel Farklılıktan Dolayı Geç Uyum Sağladım.	n	61	87	148	
	%	41,2	58,8	100,0	
	%	44,9	20,7	26,6	
Toplam		n	136	420	556
		%	24,5	75,5	100,0
		%	100,0	100,0	100,0

Tablo 19'da örneklem grubunun yeni kültür ortamına uyum sağlama durumları ile geleneklerinin değişim durumları birlikte incelenmiştir. Bir önceki tabloda örneklem grubun göç sonrasında geleneklerindeki değişim durumları incelendiği için bu tabloda daha çok örneklem grubun yeni sosyokültürel ortama uyum sağlama durumları üzerinde durulmuştur.

Örneklem grubun “Yeni kültür ortamına uyum sağlaya bildiniz mi?” sorusuna vermiş olduğu cevaplar ile ilgili dağılıma bakıldığında; katılımcıların %36.2'si kültürel benzerliklerin çok olmasından dolayı hızlı uyum sağladığını, %26.6'sı kültürel farklılıklardan dolayı geç uyum sağladığını, %20.5'i kültürel farklılığa rağmen hızlı uyum sağladığı, %16.7'si kültürel benzerlikler çok olmasına rağmen geç uyum sağladığını ifade etmektedir. Veriler bütün olarak incelendiğinde örneklem grubun %56.7'sinin göç sürecinde yeni kültür ortamına hızlı bir şekilde uyum sağladığını görülmektedir. Bununla birlikte örneklem grubun %43.3'ünün de yeni kültür ortamına zamanla uyum sağladığını ifade etmek mümkündür. Veri dağılımında dikkatimizi çeken husus yeni kültür ortamına uyum sağlama sürecinde kültürel benzerliklerin önemli bir etken olmasıdır. Zira örneklem grup içinde dağılımda en yüksek yüzdelik payın bu gerekçe ile uyum sağlayan bireylere ait olduğu görülmektedir. Esasında bu tabloya ait veri dağılımı, toplumlar arası ilişkilerin gelişmesinde kültürel ortaklıkların önemini teyit etmekte fakat tek başına da yeterli olmadığını göstermektedir. Zira örneklem grup içinde kültürel benzerliklere rağmen geç uyum sağladığını ifade eden %16.7'lik bir kitle bu durumu somut bir şekilde göstermektedir.

2.2.7. Göç İle Dini Tutumlardaki Değişim Arasındaki İlişki

Tablo 20. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç Sonrası Namaz İbadetindeki Değişim Durumlarıyla Genel Olarak İbadetlerindeki Değişim Durumlarının Dağılımı.

Göç Sonrası Namaz İbadetinde Değişim Oldu Mu? / Göç Sonrası İbadetlerinizde Herhangi Bir Değişim Oldu Mu?					
Göç Sonrası Namaz İbadetinde Değişim Oldu Mu?		Göç Sonrası İbadetlerinizde Değişim Oldu Mu?			Toplam
		Arttı	Azaldı	Değişim Yok	
Düzenli Kılmaya Başladım	n	143	6	26	175
	%	81,7	3,4	14,9	100,0
	%	82,2	10,3	8,1	31,7
Namaz Kılmamaya Başladım	n	9	20	4	33
	%	27,3	60,6	12,1	100,0
	%	5,2	34,5	1,3	6,0
Namaz Kılmam	n	3	16	29	48
	%	6,3	33,3	60,4	100,0
	%	1,7	27,6	9,1	8,7
Namazı Bıraktım	n	0	8	6	14
	%	0,0	57,1	42,9	100,0
	%	0,0	13,8	1,9	2,5
Değişim Yok	n	19	8	255	282
	%	6,7	2,8	90,4	100,0
	%	10,9	13,8	79,7	51,1
Toplam	n	174	58	320	552
	%	31,5	10,5	58,0	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0
Toplam	n	174	58	320	552
	%	31,5	10,5	58,0	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 20’de araştırmaya katılan örneklem grubun göç sonrası ibadetlerindeki değişim durumlarıyla namaz ibadetindeki değişim durumları birlikte incelenmiştir. Bu tabloda örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumları bağlamında namaz ibadetindeki değişim durumu ile ilgili veriler incelenmiştir. Araştırmaya katılan örneklem grubun göç sonrası ibadetlerinde değişim durumlarıyla ilgili dağılıma bakıldığında; %31,5'i

ibadetlerinde artış olduğunu, %10.5'i ibadetlerinde azalış olduğunu, %58'i de ibadetlerinde değişim olmadığını düşünmektedir. Bu veriler bütün olarak incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu teşkil etmese de önemli bir kısmının ibadetlerinde bir değişimden söz etmek mümkündür. Bununla birlikte ibadetlerinde değişim olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğu ibadetlerinde artış olduğu ifade etmektedir.

Örneklem grubunda ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların namaz ibadetinde değişim durumlarına bakıldığında; katılımcıların %82.2'sinin düzenli namaz kılmaya başladığını, %5.2'sinin namaz kılmamaya başladığı görülmektedir. Burada ibadetlerinde artış olduğunu düşünenlerin büyük çoğunluğunun namazı düzenli kılmaya başladığını ifade etmesi ibadetlerdeki değişim ile namaz ibadetindeki değişim arasındaki anlamlı ilişki açısından önemlidir. Zira katılımcıların çoğu ibadetlerinde artış olduğunu düşünmektedir ve namazı düzenli kılmaya başladığını ifade ederek bu değişimi teyit etmektedir.

İbadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcıların namaz ibadetinde değişim durumlarına bakıldığında; %34.5'inin namaz kılmamaya başladığını, %27.6'sının namaz kılmadığını, %13.8'inin namazı bıraktığını, %13.8'inin namaz ibadetinde değişim olmadığını görür. Burada yine katılımcıların ibadetlerinde azalma durumu ile namaz kılma ile ilgili durumlar arasında anlamlı bir ilişkiden bahsetmek mümkündür. Zira ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğu ya namaz kılmayı bırakmış ya namazı düzenli kılmamaya başlamıştır.

Sonuç olarak; göç sonrası örneklem grubunun %42'sinin ibadetlerinde, %40.2'sinin de namaz ibadetinde değişim olduğu görülmektedir. İbadetlerinde değişim olduğunu düşünen katılımcıların, ibadetlerindeki değişim durumlarını yansıtan veriler ile namaz ibadetinde değişim olduğunu düşünen katılımcıların, namaz ibadetindeki değişim durumlarını yansıtan verilerin birbirine yakın olması, değişimlerin birbiriyle olan ilişkisi açısından önemlidir. Bununla birlikte bu tablo verilerinden yola çıkarak katılımcılarda çoğunluğu teşkil etmese de önemli bir kısmında göç sonrası ibadetlerinde bir değişimden bahsetmek mümkündür.

Tablo 21. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Mezhep Farklılığının Yerli Halkla İlişkilere Yansıması İle Göç Sonrası Cami Alışkanlıklarında Değişim Durumları Bakımından Dağılımı.

Mezhep Farkınız Halkla İlişkinizi Değiştirdi Mi? / Cami Alışkanlığınız Değişti Mi?					
Mezhep Farkının Halkla İlişkilere Yansıması	Cami Alışkanlığınız Değişti Mi?				Toplam
	Düzenli Gitmeye Başladım	Daha Az Gitmeye Başladım	Herhangi Bir Değişme Yok		
Farksızdı Sorun Olmadı	n	44	9	115	168
	%	26,2	5,4	68,5	100,0
	%	39,6	16,4	29,9	30,5
Farklıydı Sorun Oldu	n	29	27	91	147
	%	19,7	18,4	61,9	100,0
	%	26,1	49,1	23,6	26,7
Farklı Olması Sorun Olmadı	n	38	19	179	236
	%	16,1	8,1	75,8	100,0
	%	34,2	34,5	46,5	42,8
Toplam	n	111	55	385	551
	%	20,1	10,0	69,9	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 21’de örneklem grubun mezhep farklılığının yerli halkla ilişkilere yansımasıyla, göç sonrası cami alışkanlıklarında değişim durumları birlikte incelenmiştir. Örneklem grubunun mezhep farklılığının yerli halkla ilişkilere yansıması ile ilgili verilere bakıldığında; katılımcıların %42.8’i mezhep farklılığından kaynaklı ilişkilerde sorun yaşamadığını ifade etmektedir. Bu şekilde ifade edenlerin cami alışkanlıklarıyla ilgili veri dağılımına bakıldığında %46.5’inin camiye gitme alışkanlıklarında herhangi bir değişim olmadığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle yerli halkla ilişkiler esnasında mezhep farklılığından kaynaklı herhangi bir sorun yaşamadığını ifade edenlerin çoğunluğu camiye devam konusunda bir değişim yaşamadığını ifade etmektedir.

Öte yandan yerli halkla ilişkiler sırasında mezhep farklılığından dolayı sorun yaşayanların cami alışkanlığıyla ilgili verilere bakıldığında, örneklem grubun %26.7’si sorun yaşadığını ifade etmektedir. Sorun yaşayanların %49.1’i camiye daha az gittiğini ifade etmektedir. Bu veriler mezhep farklılığından kaynaklı yerli halkla ilişkiler esnasında yaşanan sorunlar ile camiye devam etme konusunda anlamı bir ilişki açısından önem arz etmektedir. Zira örneklem grup içinde azımsanamayacak bir kitlenin

mezhep farklılığından kaynaklı sorun yaşaması ve bu sorun yaşayanların da çoğunluğunun cami alışkanlıklarında bir azalma olması bu iki değişken arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirmektedir.

Tablo 22. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Namaz İbadetindeki Değişim Durumlarıyla Mezheplerindeki Değişim Durumlarının Birlikte İncelenmesi.

Göç Sonrası Namaz İbadetinde Değişim Oldu Mu? / Mezhebiniz Değişti Mi?				
Göç Sonrası Namaz İbadetinde Değişim Oldu Mu?		Mezhebiniz Değişti mi?		Toplam
		Evet	Hayır	
Düzenli Kılmaya Başladım	n	14	161	175
	%	8,0	92,0	100,0
	%	29,8	31,8	31,6
Namaz Kılmamaya Başladım	n	3	30	33
	%	9,1	90,9	100,0
	%	6,4	5,9	6,0
Namaz Kılmam	n	5	43	48
	%	10,4	89,6	100,0
	%	10,6	8,5	8,7
Namazı Bıraktım	n	4	10	14
	%	28,6	71,4	100,0
	%	8,5	2,0	2,5
Değişim Yok	n	21	262	283
	%	7,4	92,6	100,0
	%	44,7	51,8	51,2
Toplam	n	47	506	553
	%	8,5	91,5	100,0
	%	100,0	100,0	100,0

Tablo 22’de örneklem grubun göç sonrası mezhebinde değişim durumları ile namaz ibadetinde değişim durumları birlikte incelenmiştir. Araştırmaya katılan örneklem grubun mezhebinde değişim durumlarına bakıldığında; %91.5’inin mezhebinde bir değişimin olmadığı görülür. Bu durum bize göstermektedir ki göçün örneklem grubun mezhebinde değişiklik hususunda ciddi bir etkisi yoktur. Zira %8.5’lerle ifade edilebilecek azınlık bir kitlenin mezhebinde bir değişme söz konusudur.

Mezhebinde bir değişme olmadığını ifade edenlerin %51.8’inin namaz ibadetinde de bir değişimin olmadığı gözükmemektedir. Dolayısıyla mezheplerinin değişmediğini ifade edenlerin çoğunluğu namaz ibadetinde de bir değişim olmadığını ifade etmektedir.

Bununla birlikte bu kitle içinde %31.8 oranında azımsanmayacak sayıda katılımcının göç sonrası namaz kılmaya başladığını ifade ediyor olması da ayrıca önem arz eden bir durumdur. Zira her ne kadar mezhep hususunda değişim yaşamasa da namaz kılma hususunda değişim yaşadığını düşünen bir kitlenin varlığı da bize göç sonrası dinin pratikleriyle ilgili olası değişimlerde aynı dine müntesip olanlar aynı oranda etkilenmemektedir. Kimi pratiklerde değişim daha az ferdi ilgilendirirken (mezhep örneğinde olduğu gibi) kimi pratiklerde ise değişim daha çok ferdi ilgilendirmektedir. (Namaz ibadetinde olduğu gibi) Mezhebinin değiştiğini ifade eden katılımcıların %44.7'sinin namaz ibadetinde bir değişimin olmadığı gözükmemektedir. Öte yandan göç sonrasında mezhebi değişen katılımcıların %29.8'i namazı düzenli kılmaya başladığını ifade etmektedir.

Nitekim bu veriler bize göstermektedir ki; örneklem grup içinde mezhebi değişsin ya da değişmesin her iki kesim içinde de göç sonrası düzenli olarak namaz kılmaya başladığını ifade eden bir kitlenin varlığı söz konusudur.

Tablo 23. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Ailelerinin Dini Tutumunda Değişim Durumlarına Göre Dağılımı

Göç Sonrası Ailenizin Dini Tutumunda Değişim Oldu Mu?		
	Toplam	Yüzde
Dine Bağlılıkları Arttı	138	24,8
Dine Bağlılıkları Azaldı	35	6,3
Dine Bağlılıklarında Değişim Yok	383	68,9
Toplam	556	100,0

Tablo 23'te örneklem grubun göç sonrası ailelerinin dini tutumundaki değişim durumlarıyla ilgili soruya vermiş oldukları cevaplar incelenmiştir. Tabloya bakıldığında örneklem grubun, %24.8'i ailelerinin dine bağlılıklarının arttığını ve %6.8'i de ailelerinin dine bağlılıklarının azaldığını düşünmektedir. Ayrıca örneklem grup içinde %68.9'luk çoğunluk ailelerin dine bağlılığında bir değişim olmadığını düşünmektedir. Dolayısıyla göç sonrasında ailelerinin dini tutumlarında bir değişim olduğunu ifade eden katılımcıların çoğunluğu ailelerinin dine bağlılığında artış olduğunu düşünmektedir.

2.2.8. Göç Sonrasında Çocukların Dini Eğitimi

Tablo incelemelerin bu bölümünde örneklem grubunun çocuklarının, gerek eğitimleri gerekse dini eğitimleri ile ilgili sorulara vermiş oldukları cevapları çapraz tablo analizleri bağlamında incelenmiştir. Bu incelemeler neticesinde elde edilen veriler doğrultusunda bir yandan göçün ikinci kuşak üzerindeki etkileri öğrenilmiş, diğer yandan da bahsi geçen etkilerle ikinci kuşağın dini hayatında meydana gelen değişim arasındaki ilişkiler çözümlenmiştir.

Tablo 24. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Çocuklarının Dini Eğitimi Nereden Aldıkları ve Göç Sonrasında Dini Eğitim Durumları Bakımından Dağılımı

Eğitimde Önceliğiniz Nedir? / Göç, Çocuğunuzun Dini Eğitimi Nasıl Etkilendi?							
Eğitimde Önceliğiniz Nedir?	Göç Çocuğunuzun Dini Eğitimi Nasıl Etkilendi?					Toplam	
		Gelişti	Geri Kaldı	Etkisi Yok	Gereklilik Tartışılır Oldu		
Önce Din Sonra Fen	n	88	5	32	9	134	
	%	65,7	3,7	23,9	6,7	100,0	
	%	53,7	20,0	31,1	33,3	42,0	
Önce Fen Sonra Din	n	2	4	12	1	19	
	%	10,5	21,1	63,2	5,3	100,0	
	%	1,2	16,0	11,7	3,7	6,0	
İkisi Birlikte	n	57	11	53	13	134	
	%	42,5	8,2	39,6	9,7	100,0	
	%	34,8	44,0	51,5	48,1	42,0	
Fark Etmez	n	17	5	6	4	32	
	%	53,1	15,6	18,8	12,5	100,0	
	%	10,4	20,0	5,8	14,8	10,0	
Toplam	n	164	25	103	27	319	
	%	51,4	7,8	32,3	8,5	100,0	
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

Tablo 24'te örneklem grubun çocuklarının eğitiminde öncelikleri ile göç sonrası çocuklarının din eğitiminde değişim durumları birlikte incelenmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılara, çocuklarının eğitiminde önceliklerinin ne olduğunu sorulduğunda, bu soruya verilen cevaplara bakıldığında; örneklem grubunun %42'si çocuklarının öncelikli olarak din ilimlerini sonra fen ilimleri almaları gerektiğini, yine %42'si ikisinin birlikte olması gerektiğini, %6'sı da eğitimde önceliğin fen ilimleri olması

gerektiğini düşünmektedir. Geride kalan %10'luk kesim ise çocuklarının eğitiminde öncelik hususunda, soruya fark etmez şeklinde cevap vermişlerdir.

Örnekleme grubun bu soruya vermiş olduğu cevaplara bütün olarak bakıldığında, örnekleme grubun çoğunluğu için din eğitimi eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Bununla birlikte bu konunun kendisi için öncelikli bir konu olmadığını ifade eden %10'luk bir kitlenin varlığından söz etmek mümkündür.

Örnekleme grubun çocuklarının eğitiminde önceliği ve göç sonrası dini eğitimde değişim durumlarına birlikte bakıldığında; çocuklarının eğitiminde din ilimlerini önceleyenlerin %65.7'si göç sonrası çocuklarının din eğitimi hususunda daha iyi eğitim aldıklarını düşünmektedir. Bunun yanı sıra çocuklarının eğitiminde fen ilimlerini önceleyenlerin %63.2'sinin göç sonrası bu konuda herhangi bir değişim olmadığını ve göçün bu konuda herhangi bir etkisinin olmadığını düşünmektedirler. Ayrıca bu kitle içinde %21.1 oranında çocuklarının dini eğitim noktasında geri kaldığını düşünen katılımcıların varlığı da dikkat çekmektedir. Yine bu tabloda çocukların eğitimi hususunda din/fen ilimlerinin birlikte olması gerektiğini düşünenlere bakıldığında; %42.5'inde göç sonrası din eğitimi hususunda bir iyileşme olduğunu düşünürken bu hususta herhangi bir değişim olmadığını düşünen %39.6'luk bir kitleden de söz etmek mümkündür.

Bu veriler bütün olarak incelendiğinde: Eğitimde önceliklerin göç sonrası dini eğitim üzerine etkilerinden söz etmek mümkündür. Nitekim din ilimlerini önemseyenler göç sonrası çoğunlukla çocuklarında din eğitimi konusunda ilerleme sağladığını düşünürken, bu konuyu eğitimde öncelikli konu olarak görmeyenler, göç sonrası çocuklarında din eğitimi konusunda çoğunlukla bir gerilemenin olduğunu ya da herhangi bir değişim olmadığını teyit eden verilere ulaşmak mümkündür. Nitekim teorik çerçevede göç eden bireylerin göç öncesi din konusundaki hassasiyetlerin göç sonrası dini hayattaki değişimle ilişkileri olumlu ve olumsuz etki bağlamında tartışmaya açılmıştı. Bu tabloda örnekleme grubun eğitim hususundaki dini hassasiyetlerinin göç sonrası din eğitimindeki değişim üzerindeki olumlu etkileriyle ilgili veriler bahsi geçen tartışmadaki tespitleri destekler niteliktedir.

2.2.9. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun Göç Sonrasında Dini Hayatlarındaki Değişimi Etkileyen Diğer Faktörler

Araştırma konusunun teorik bölümünde kavramsal ve kuramsal çerçevede, göçmen toplumun göç sonrası dini hayatında meydana gelen değişimle, toplumun diğer kurumlarında meydana gelen değişimler arasındaki ilişkilerden bahsedilmiş ve bu değişimlerin bütün olarak incelenmesi gerektiği vurgulanmıştı. Esasında aşağıda incelenecek olan tablolar, teorik düzeyde tespit edilen değişimin bu yönünü bulgular üzerinden test etme imkânı sunacaktır. Öte yandan bu tablolarla ilgili incelemelerin, göçmen toplumun dini hayatında meydana gelen değişimin parametrelerinin belirlenmesi hususunda yol gösterici olacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 25. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun İbadetlerindeki Değişim Durumları İle Konya’da Kalma Süreleri Bakımından Dağılımı

Kaç Yıldır Konya’da Yaşıyorsunuz? / İbadetleriniz Değişti Mi?						
Kaç Yıldır Konya’da Yaşıyorsunuz?		İbadetleriniz Değişti Mi?			Toplam	
		Arttı	Azaldı	Değişim Yok		
0-4	n	49	5	52	106	
	%	46,2	4,7	49,1	100,0	
	%	28,0	8,6	16,1	19,1	
5-9	n	46	21	81	148	
	%	31,1	14,2	54,7	100,0	
	%	26,3	36,2	25,2	26,7	
10-15	n	27	12	95	134	
	%	20,1	9,0	70,9	100,0	
	%	15,4	20,7	29,5	24,1	
16 Ve Üzeri	n	53	20	94	167	
	%	31,7	12,0	56,3	100,0	
	%	30,3	34,5	29,2	30,1	
Toplam	n	175	58	322	555	
	%	31,5	10,5	58,0	100,0	
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	

Tablo 25’de örneklem grubunun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla Konya’da kalma süreleri birlikte incelenmiştir. Göç sonrası ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların kalma süreleri ile ilgili veri dağılımına bakıldığında; %30.3’ü 16 yıl ve üzeri, %28’i 0-4 yıl, %26.3’ü 5-9 yıl ve %15.4’ü de 10-15 yıldır Konya’da ikamet ettiği görülür. Göç sonrası ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların kalma sürelerine bütün olarak bakılacak olursa: katılımcıların ibadetlerinde artış olduğunu düşünenlerin Konya’da kalma sürelerinden herhangi birinde bir yığılmanın söz konusu olmadığı görülür.

Öte yandan ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcıların kalma süreleri ile ilgili veri dağılımına bakıldığında benzer bir tablo ile karşılaşmak mümkündür. Nitekim katılımcıların %36.2'si 5-9 yıl, %34.5'i 16 yıl ve üzeri, %20.7'si 10-15 yıl ve %8.6'sı 4 yıl ve daha az süre Konya'da ikamet ettiği görülür.

Sonuç olarak ibadetlerinde gerek artış gerekse azalma olduğunu düşünen katılımcıların Konya'da kalma süreleri ile ibadetlerindeki değişim durumları arasında anlamlı bir ilişkiden söz etmek mümkün gözükmemektedir.

Tablo 26. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun İbadetlerindeki Değişim Durumlarıyla Göç Etmelerindeki En Önemli Neden Bakımından Dağılımı.

Göç Etmenizdeki En Büyük Sebep Nedir? / İbadetleriniz Değişti Mi?					
Göç Etmenizdeki En Büyük Sebep Nedir?		İbadetleriniz Değişti Mi?			Toplam
		Arttı	Azaldı	Değişim Yok	
Siyasi Nedenler	n	16	23	33	72
	%	22,2	31,9	45,8	100,0
	%	9,1	39,7	10,2	13,0
Ekonomik Şartlar	n	32	5	79	116
	%	27,6	4,3	68,1	100,0
	%	18,3	8,6	24,5	20,9
İşsizlik	n	34	13	93	140
	%	24,3	9,3	66,4	100,0
	%	19,4	22,4	28,9	25,2
Köy Korucusu Baskısı	n	1	2	3	6
	%	16,7	33,3	50,0	100,0
	%	0,6	3,4	0,9	1,1
Kan Davası	n	4	3	7	14
	%	28,6	21,4	50,0	100,0
	%	2,3	5,2	2,2	2,5
Konya'daki Avantajlar	n	14	5	22	41
	%	34,1	12,2	53,7	100,0
	%	8,0	8,6	6,8	7,4
Eğitim	n	54	4	37	95
	%	56,8	4,2	38,9	100,0
	%	30,9	6,9	11,5	17,1
Diğer	n	20	3	48	71
	%	28,2	4,2	67,6	100,0
	%	11,4	5,2	14,9	12,8
Toplam	n	175	58	322	555
	%	31,5	10,5	58,0	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 26’de örneklem grubunun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla Konya’ya göç etmelerindeki en önemli neden birlikte incelenmiştir. Bu tabloda göç sonrası ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların göç etmelerindeki en önemli nedenle ilgili dağılıma bakıldığında; %30.9’u eğitimi, %19.4’ü işsizliği, %18.3’ü ekonomik şartları, %9.1’i siyasi nedenleri, %8’i de Konya’daki avantajları en önemli neden olarak göstermektedir. Çapraz tablo verileri bütün olarak incelendiğinde ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların eğitim, işsizlik ve ekonomik şartlarda yoğunlaştığını ve çoğunluğunu eğitimin teşkil ettiğini görülür. Esasında daha öncesinde örneklem grubun göç etme nedenleri incelendiğinde bu üç nedenin en önemli göç nedenleri arasında olduğu ifade edilmişti. Burada göç sonrası ibadetlerinde artış olduğunu düşünenlerin üç neden etrafında toplandığını söylemek mümkündür. Bu nedenler arasında eğitimin yüzdeler dilim olarak en yüksek oranda olması da dikkatimizi çeken bir diğer noktadır.

Tabloda göç sonrası ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcıların göç etmelerindeki en önemli nedene bakıldığında da; %39.7’si siyasi nedenleri, %22.4’ü işsizliği, %8.6’sı ekonomik şartları, yine %8.6’sı Konya’daki avantajları, %6.9’u da eğitimi en önemli neden olarak göstermektedir. İbadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcıların siyasi nedenler, işsizlik ve ekonomik şartlarda yoğunlaştığını gözlemlemek mümkündür. Bu verilere bütün olarak bakıldığında dikkatimizi çeken nokta ibadetlerinde artış olduğunu düşünenlerin çoğunluğunun göç etmelerindeki en önemli neden eğitim imkânları iken ibadetlerinde azalma olduğunu düşünenler için en önemli göç nedeninin siyasi nedenler olmasıdır. Sonuç olarak, örneklem grubunun göç etmesindeki en önemli neden farklılaştıkça ibadetlerindeki değişim durumları da farklılaşmaktadır. Bu veriler neden-sonuç zemininde incelenmeye çalıştığımız araştırma konusu bakımından önem arz etmektedir.

Tablo 27. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubun İbadetlerindeki Değişim Durumlarıyla Göç İçin Konya'yı Seçme Nedeni Bakımından Dağılımı.

Niçin Konya'yı Seçtiniz? / İbadetleriniz Değişti Mi?					
Niçin Konya'yı Seçtiniz?		İbadetleriniz Değişti Mi?			Toplam
		Arttı	Azaldı	Değişim Yok	
Tanıdıklarımın Dolayı	n	104	23	182	309
	%	33,7	7,4	58,9	100,0
	%	59,4	39,7	56,5	55,7
Şartlar Beni Buraya Zorladığı İçin	n	15	14	45	74
	%	20,3	18,9	60,8	100,0
	%	8,6	24,1	14,0	13,3
Daha Rahat Ve Güvenli Bir Hayat İçin	n	8	6	28	42
	%	19,0	14,3	66,7	100,0
	%	4,6	10,3	8,7	7,6
Daha Rahat İş Bulacağım İçin	n	15	8	22	45
	%	33,3	17,8	48,9	100,0
	%	8,6	13,8	6,8	8,1
Kültürel Açından Daha Rahat Edeceğim İçin	n	8	3	13	24
	%	33,3	12,5	54,2	100,0
	%	4,6	5,2	4,0	4,3
Manevi Yapısından Dolayı	n	4	0	13	17
	%	23,5	0,0	76,5	100,0
	%	2,3	0,0	4,0	3,1
Eğitim İmkânları Daha İyi Olduğu İçin	n	14	3	11	28
	%	50,0	10,7	39,3	100,0
	%	8,0	5,2	3,4	5,0
Diğer	n	7	1	8	16
	%	43,8	6,3	50,0	100,0
	%	4,0	1,7	2,5	2,9
Toplam	n	175	58	322	555
	%	31,5	10,5	58,0	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 27'de araştırmaya katılan örneklem grubunun, ibadetlerindeki değişim durumlarıyla göç için Konya'yı tercih etme nedenleri birlikte incelenmiştir.

Göç sonrasında örneklem grubunda ibadetlerinde artış olduğunu düşünenlerin Konya'yı tercih etme nedenlerine bakıldığında; %59.4'ü tanıdıklarından dolayı, %8.6'sı şartların kendisini buraya zorladığı için, %8.6'sı daha rahat iş bulabilme ümidiyle, %8'i eğitim

imkânlarının daha iyi olmasından dolayı, %4.6'sı daha rahat ve güvenli bir hayat yaşamak için, %4.6'sı ise kültürel açıdan daha kolay uyum sağlayacağını düşündüğü için Konya'yı tercih etmektedir. Veriler bütün olarak incelendiğinde ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğu Konya'da tanıdıkları olduğu için Konya'yı tercih etmektedir. Burada göç sonrası ibadetlerinde artış olduğunu düşünen diğer katılımcıların farklı gerekçelerde küçük yüzdeler dilimler olarak dağılması ve en belirgin gerekçenin, tanıdıkları için Konya'ya geldiğini ifade edenlerin gerekçesi olması, bu tabloda dikkat çeken bir husustur.

Öte yandan ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcıların göç etmek için Konya'yı tercih etme nedenlerine bakıldığında; %39.7'si tanıdıklarından dolayı, %24.1'i şartların kendilerini buraya zorladığı için, %13.8'i daha kolay iş bulabilme ümidiyle, %10.3'ü daha rahat ve güvenli bir hayat yaşamak için, %5.2'i kültürel açıdan daha kolay uyum sağlayacağını düşündüğü için, %5.2'si eğitim imkânlarının fazla olmasından dolayı Konya'yı tercih etmektedir. Veriler bütün olarak incelendiğinde yine yukarıdaki duruma benzer bir durumla karşılaşırız. İbadetlerinde azalış olduğunu düşünen katılımcıların (her ne kadar yüzdeler dilimde düşüş olsa da) çoğunluğu Konya'da tanıdıkları olduğu için Konya'yı tercih etmektedir. Burada %24.1'lik oranla şartların kendilerini buraya zorladığı için Konya'yı tercih edenlerin yüzdeler diliminin, Konya'da tanıdıkları olduğu için burayı tercih edenlerin yüzdeler dilimine yakın olması dikkat çeken diğer bir husustur. Bunun dışında diğer tercih nedenlerinin yüzdeler dilimlerinin küçük dilimler şeklinde olması, göç sonrası ibadetlerinde gerek artış gerekse azalma olduğunu düşünenlerin çoğunluğunun Konya'yı tercih nedeninin tanıdıklarından kaynaklandığını göstermektedir.

Sonuç olarak her ne kadar bir önceki tabloda genel anlamda göç nedenleri ile ibadetlerde değişim durumları arasında kıyaslama imkânı bulabileceğimiz veri dağılımına ulaşma imkânı bulunsa da, bu tabloda kıyas yapılabilecek anlamlı bir veri dağılımından söz etmek mümkün gözükmemektedir. Başka bir ifadeyle bu tablodaki verilerin dağılımı farklı nedenlere yayılım göstermekten ziyade bir iki tercihte yığılıyor olması bize kıyas imkânı vermemektedir. Öte yandan bir şehre aynı gerekçeyle yapılan göçlerde ibadetler konusunda farklı tutumların ortaya çıkabileceğini bu veri dağılımına bakarak söylemek mümkündür.

Tablo 28. Araştırmaya katılan örneklem grubun ibadetlerinin değişim durumlarıyla Konya'nın yerli halkıyla ilişki düzeyi bakımından dağılımı.

Konya'nın Yerli Halkıyla İlişkiniz Ne Düzeyde? / İbadetlerinizde Değişim Oldu Mu?					
Konya'nın Yerli Halkıyla İlişkiniz Ne Düzeyde?		İbadetlerinizde Değişim Oldu Mu?			Toplam
		Arttı	Azaldı	Değişim Yok	
Bizi Kabullemiyor	n	7	7	28	42
	%	16,7	16,7	66,7	100,0
	%	4,0	12,1	8,7	7,6
Önce Kabullemiyorlardı Sonra Alıştılar	n	38	9	57	104
	%	36,5	8,7	54,8	100,0
	%	21,7	15,5	17,7	18,7
Bir Kısmı Kabullendi Bir Kısmı Kabullemeydi	n	36	12	42	90
	%	40,0	13,3	46,7	100,0
	%	20,6	20,7	13,0	16,2
Gayet İyi	n	39	10	93	142
	%	27,5	7,0	65,5	100,0
	%	22,3	17,2	28,9	25,6
Yerli Halkla İlişkilerimizde Herhangi Bir Sorun Yok	n	44	14	95	153
	%	28,8	9,2	62,1	100,0
	%	25,1	24,1	29,5	27,6
Önce İyiydi Sonra Bozuldu	n	1	3	1	5
	%	20,0	60,0	20,0	100,0
	%	0,6	5,2	0,3	0,9
Yerli Halk İlişkimiz Yok	n	7	3	6	16
	%	43,8	18,8	37,5	100,0
	%	4,0	5,2	1,9	2,9
Diğer	n	3	0	0	3
	%	100,0	0,0	0,0	100,0
	%	1,7	0,0	0,0	0,5
Toplam	n	175	58	322	555
	%	31,5	10,5	58,0	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 28'de örneklem grubunun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla, Konya'nın yerli halkıyla ilişki düzeyi birlikte incelenmiştir. Göç sonrasında ibadetlerinde artış olduğunu düşünenlerin yerli halkla ilişki düzeyiyle ilgili veri dağılımına bakıldığında; %25.1'i yerli halkla ilişkilerinde sorun olmadığını, %22.3'ü yerli halkla ilişkilerinin gayet iyi olduğunu, %21.7'si yerli halkın önce kendilerini kabul etmediğini ama zamanla alıştıklarını, %20.6'sı yerli halk tarafından kısmen kabul gördüklerini, %4'ü yerli halkla ilişkileri olmadığını, %4'ü yerli halkın kendilerini kabul etmediklerini ifade etmektedirler.

Öte yandan göç sonrasında ibadetlerinde azalma olduğunu düşünenlerin yerli halkla ilişki düzeyiyle ilgili veri dağılımına bakıldığında; %24.1'i yerli halkla ilişkilerinde

Tablo 29’da örneklem grubunun göç sonrası namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla etnik kimliğinden dolayı yerli halkla ilişkiler sırasında karşılaşmış oldukları sorunlar birlikte incelenmiştir. Göç sonrasında namazı düzenli kılmaya başladıklarını ifade eden katılımcıların yerli halkla ilişkiler sırasında yaşamış olduğu sorunlarla ilgili dağılıma bakıldığında; %50.3’ü hiçbir sorun yaşamadığını, %28’i dışlandığını, %9.7’si aşağılandığını, %5.7’si küfür ve hakarete maruz kaldığını, %4’ü tehdide maruz kaldığını ifade etmektedir.

Göç sonrası namazı düzenli kılmayı bıraktıklarını ifade eden katılımcıların yerli halkla ilişkiler sırasında yaşamış olduğu sorunlarla ilgili dağılıma bakıldığında; %42.4’ü hiçbir sorun yaşamadığını, %33.3’ü dışlandığını, %15.2’si aşağılandığını, %6.1’i küfür ve hakarete maruz kaldığını, %3’ü darp ve şiddete maruz kaldığını ifade etmektedir. Göç sonrası namazı bıraktığını ifade eden katılımcıların yerli halkla ilişkiler sırasında yaşamış olduğu sorunların dağılıma bakıldığında da; %50’si hiç bir sorun yaşamadığını, %28.6’sı dışlandığını %7.1’i küfür ve hakarete maruz kaldığını, %7.1’i aşağılandığını ifade etmektedir.

Sonuç olarak, göç sürecinde namaz ibadetinde değişim durumlarıyla yerli halkla etnik kimlikten dolayı yaşanan sorunlarla ilgili veri dağılımların büyük oranda örtüştüğünü söyleyebiliriz. Esasında göç sonrası göçmen toplum birtakım sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bu sorunlar karşısında dini tutumlar konusunda farklı tavırlar geliştirebilmektedir. Nitekim teorik çerçevede her iki durumu olumlu ve olumsuz etki başlıkları altında tartışmaya açılmıştı. Bu tabloda gerek namazı terk eden gerekse namazı düzenli kılmaya başlayan katılımcıların yaşamış olduğu sorunların benzer yüzdelerle karşımıza çıkması, katılımcıların benzer şartlara farklı tepki vermeleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 30. Araştırmaya katılan örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla Konya'ya geldiğinde en çok zorlandığı konu bakımından dağılımı.

Konya'ya Geldiğinizde En Çok Hangi Konuda Zorlandınız? / Namaz İbadetleriniz Değişti Mi?							
Konya'ya Geldiğinizde En Çok Hangi Konuda Zorlandınız?		Namaz İbadetleriniz Değişti Mi?					Toplam
		Düzenli Kılmaya Başladım	Düzenli Kılmayı Bıraktım	Namaz Kılmam	Namaz Kılmayı Bıraktım	Değişim Yok	
Dil Farklılığı	n	67	13	5	4	122	211
	%	31,8	6,2	2,4	1,9	57,8	100,0
	%	38,3	39,4	10,4	28,6	43,1	38,2
Din Farklılığı	n	8	2	4	2	8	24
	%	33,3	8,3	16,7	8,3	33,3	100,0
	%	4,6	6,1	8,3	14,3	2,8	4,3
Kültürel Farklılık	n	41	6	11	2	48	108
	%	38,0	5,6	10,2	1,9	44,4	100,0
	%	23,4	18,2	22,9	14,3	17,0	19,5
Mezhep Farklılığı	n	6	3	5	2	6	22
	%	27,3	13,6	22,7	9,1	27,3	100,0
	%	3,4	9,1	10,4	14,3	2,1	4,0
Ekonomik Şartlar	n	11	3	6	3	39	62
	%	17,7	4,8	9,7	4,8	62,9	100,0
	%	6,3	9,1	12,5	21,4	13,8	11,2
Şehre Uyum	n	35	6	17	1	43	102
	%	34,3	5,9	16,7	1,0	42,2	100,0
	%	20,0	18,2	35,4	7,1	15,2	18,4
Diğer	n	4	0	0	0	2	6
	%	66,7	0,0	0,0	0,0	33,3	100,0
	%	2,3	0,0	0,0	0,0	0,7	1,1
Hiçbiri	n	3	0	0	0	15	18
	%	16,7	0,0	0,0	0,0	83,3	100,0
	%	1,7	0,0	0,0	0,0	5,3	3,3
Toplam	n	175	33	48	14	283	553
	%	31,6	6,0	8,7	2,5	51,2	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 30'da örneklem grubunun göç sonrası namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla, Konya'ya geldiklerinde en fazla zorluk çektikleri konu birlikte incelenmiştir. Göç sonrası namazını düzenli kılmaya başladığını ifade eden katılımcıların Konya'da en fazla zorlanmış olduğu konuyla ilgili dağılıma bakıldığında; katılımcıların %38.3'ü dil farklılığı, %23.4'ü kültürel farklılık, %20'si şehre uyum, %6.3'ü ekonomik şartlar konusunda zorlandığını ifade etmektedir. Göç sonrası namazı düzenli kılmaya

başladıklarını ifade eden katılımcıların Konya'ya geldiğinde zorlanmış oldukları konuları şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

Göç sonrası namazı düzenli kılmayı bıraktığını ifade eden katılımcıların Konya'da en fazla zorlanmış olduğu konuların dağılımına bakıldığında ise; %39.4'ü dil farklılığı, %18.2'si kültürel farklılık, %18.2'si şehre uyum, %9.1'i ekonomik şartlar, %9.1'i mezhep farklılığı konusunda zorlandığını ifade etmektedir. Göç sonrası namazı düzenli kılmayı bıraktığını ifade eden katılımcıların Konya'ya geldiğinde zorlanmış olduğu konuları da şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

Göç sonrası namaz kılmayı bıraktığını ifade eden katılımcıların Konya'da en fazla zorlanmış olduğu konuların dağılımına bakıldığında; %28.6'sı dil farklılığı, %21.4'ü ekonomik şartlar, %14.3'ü din farklılığı, %14.3'ü mezhep farklılığı, %14.3'ü kültürel farklılık, %7.1'i şehre uyum konusunda zorlandığını ifade etmektedir. Bu verilere bütün olarak bakıldığında göç sonrası gerek namazı bırakan gerekse namaz kılmaya başlayan katılımcıların şehre uyum sürecinde zorlanmış olduğu konuların büyük oranda örtüşüğünü söyleyebiliriz.

Sonuç olarak gerek genel olarak ibadetler noktasında gerekse özel olarak namaz ibadeti noktasında göç sonrası yaşanan sorunlar kimi bireylerde ibadetlere yönelme nedeni olurken, kimi bireylerde de ibadetlerden kopma nedeni olabilmektedir. Bu tablolarda birbirinin tersi durumlar için benzeri dağılımların ortaya çıkmasını bu şekilde izah etmek mümkündür.

Tablo 31. Araştırmaya katılan örneklem grubun ibadetlerindeki değişimi durumları ile kimliğini ifade biçimi bakımından dağılımı.

Kimliğinizi Ne İfade Eder? / İbadetleriniz Değişti Mi?					
Kimliğinizi Ne İfade Eder?		İbadetleriniz Değişti Mi?			Toplam
		Arttı	Azaldı	Değişim Yok	
Müslümanım	n	97	9	154	260
	%	37,3	3,5	59,2	100,0
	%	55,4	15,5	48,0	46,9
Müslüman Kürdüm	n	69	34	118	221
	%	31,2	15,4	53,4	100,0
	%	39,4	58,6	36,8	39,9
Müslüman Türküm	n	4	8	8	20
	%	20,0	40,0	40,0	100,0
	%	2,3	13,8	2,5	3,6

Tablo 31'in devamı...

Kimliğinizi Ne İfade Eder?		İbadetleriniz Değişti Mi?			Toplam
		Arttı	Azaldı	Değişim Yok	
Kürdüm	n	1	4	7	12
	%	8,3	33,3	58,3	100,0
	%	0,6	6,9	2,2	2,2
Türkümlü	n	0	1	4	5
	%	0,0	20,0	80,0	100,0
	%	0,0	1,7	1,2	0,9
Türkiyeliyim	n	4	2	30	36
	%	11,1	5,6	83,3	100,0
	%	2,3	3,4	9,3	6,5
Toplam	n	175	58	321	554
	%	31,6	10,5	57,9	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 31'de örneklem grubun ibadetlerinde değişim durumlarıyla kimliğini ifade biçimi birlikte incelenmiştir.

Göç sonrası ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların kimliğini ifade biçimlerine bakıldığında; %55.4'ü "Müslüman" kimliği, %39.4'ü "Müslüman Kürt" kimliği, %2.3'ü "Türkiyeli" kimliği, %2.3'ü "Müslüman Türk" kimliği, %0.6'sı "Kürt" kimliği üzerinden kendini ifade etmektedir. İbadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğunu "Müslüman" kimliğin teşkil ettiğini ve bunu "Müslüman Kürt" kimliğinin takip ettiğini söylemek mümkündür. Örneklem grubunda ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğunun kendilerini inanmış olduğu değer üzerinden tanımlıyor olması bu tabloda dikkat çeken husustur.

Göç sonrası ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcıların kimliğini ifade biçimlerine bakıldığında; %58.6'sı "Müslüman Kürt" kimliği, %15.5'i "Müslüman" kimliği, %13.8'i "Müslüman Türk" kimliği, %6.9'u "Kürt" kimliği, %3.4'ü "Türkiyeli" kimliği, %1.7'si "Türk" kimliği üzerinden kendini ifade etmektedir. İbadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcıların kendilerini ifade biçimlerine bakıldığında "Müslüman Kürt" kimliğinin ön plana çıktığını görülür. Bunun yanı sıra "Müslüman" kimliği ve "Müslüman Türk" kimliğinin de ifade biçimlerinde azımsanamayacak bir çoğunluk tarafından tercih edilmesi dikkat çeken diğer bir husustur. Burada dikkat çeken bir diğer husus da ibadetlerinde azalış olduğunu düşünen katılımcıların kendilerini ifade biçimindeki çeşitliliğidir. Her ne kadar

“Müslüman Kürt” kimliği çoğunluğu teşkil etse de ibadetlerinde artış olduğunu düşünenlere kıyasla ibadetlerinde azalma olduğunu düşünenlerde ifade biçimleri bakımından çeşitlilik ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte tablodaki verilerde dikkat çeken diğer bir husus da ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcılarda inanç kimliği üzerinden kendini ifade etme biçimi çoğunluğu teşkil ederken, ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcılarda inanç ve etnik kimlik üzerinden kendini ifade etme biçiminin daha yaygın olmasıdır.

Tablo 32. Araştırmaya katılan örneklem grubun ibadetlerindeki değişimi durumları ile oy vermiş olduğu partinin savunmasını istediği öncelikli değer bakımından dağılımı.

Oy Verdiğiniz Parti Neyi Savunmalı? / İbadetleriniz Değişti Mi?					
Oy Verdiğiniz Parti Neyi Savunmalı?		İbadetleriniz Değişti Mi?			Toplam
		Arttı	Azaldı	Değişim Yok	
Manevi Değerleri	n	36	11	49	96
	%	37,5	11,5	51,0	100,0
	%	20,6	19,0	15,2	17,3
Kültürel Değerleri	n	12	17	42	71
	%	16,9	23,9	59,2	100,0
	%	6,9	29,3	13,0	12,8
Hem Manevi Hem De Kültürel Değerleri	n	78	16	134	228
	%	34,2	7,0	58,8	100,0
	%	44,6	27,6	41,6	41,1
Milli Değeri	n	13	3	46	62
	%	21,0	4,8	74,2	100,0
	%	7,4	5,2	14,3	11,2
Benim İçin Fark Etmez	n	23	9	44	76
	%	30,3	11,8	57,9	100,0
	%	13,1	15,5	13,7	13,7
Diğer	n	13	2	7	22
	%	59,1	9,1	31,8	100,0
	%	7,4	3,4	2,2	4,0
Toplam	n	175	58	322	555
	%	31,5	10,5	58,0	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablo 32’de örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla oy vermiş oldukları partinin savunmasını istediği öncelikli değer birlikte incelenmiştir.

Göç sonrası ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların oy vermiş oldukları partinin savunmasını istedikleri değer incelendiğinde; %44.6’sının hem manevi hem kültürel değerleri, %20.6’sı manevi değerleri, , %7.4’ü milli değerleri, %6.9’u kültürel

değerleri öncelikli değer olarak ifade ettiklerini görülür. Bunun yanı sıra %13.4'ü kendileri için fark etmediğini ifade etmektedir.

Bu tablodaki verilere dayanarak örneklem grubunda ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğu için kültürel ve manevi değerlerin kendileri açısından öncelikli değer olduğu ifade edilebilir.

Göç sonrası ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcıların oy vermiş oldukları partiden savunmasını istedikleri değer incelendiğinde; %29'3'ü kültürel değerleri, %27.6'sı hem manevi hem kültürel değerleri, %19.0'u manevi değerleri, %5.2'si milli değerleri öncelikli değer olarak ifade etmektedirler. Bunun yanı sıra %'15.5'i kendileri için fark etmediğini ifade etmektedirler.

Bu tablodaki verilere dayanarak örneklem grubunda ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcılarda öncelikli değer hususunda her ne kadar kültürel değerler diğerlerine nispeten yüzdeler dilim olarak fazla olsa da katılımcıların oy vermiş oldukları partiden savunmasını istedikleri değerler ile ilgili yüzdeler dilimlerin birbirine yaklaştığını görülür. Başka bir ifadeyle ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcılarda çoğunluğun birleşmiş olduğu bir değerden bahsetmekten ziyade farklı değerlerde hemfikir olmuş, sayıları birbirine yakın kitlelerden bahsetmek mümkün gözükmektedir.

Tablo 33. Araştırmaya katılan örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumları ile ailelerinin dini tutumundaki değişim durumları bakımından dağılımı.

Ailenizin Dini Tutumu Değişti Mi? / İbadetleriniz Değişti Mi?						
Ailenizin Dini Tutumu Değişti Mi?		İbadetleriniz Değişti Mi?			Toplam	
		Arttı	Azaldı	Değişim Yok		
Arttı	n	99	6	33	138	
	%	71,7	4,3	23,9	100,0	
	%	56,6	10,3	10,2	24,9	
	Azaldı	n	1	26	8	35
		%	2,9	74,3	22,9	100,0
		%	0,6	44,8	2,5	6,3
Değişim Yok	n	75	26	281	382	
	%	19,6	6,8	73,6	100,0	
	%	42,9	44,8	87,3	68,8	
Toplam	n	175	58	322	555	
	%	31,5	10,5	58,0	100,0	
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	

Tablo 33'te örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumları ile ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları birlikte incelenmiştir. Göç sonrası ibadetlerinde artış olduğunu düşünenlerin ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumlarına bakıldığında; %56.6'sı ailelerinin dine bağlılığının arttığını, %42.9'u ailelerinin dine bağlılığının değişmediğini, %0.6'sı ailelerinin dine bağlılığının azaldığını düşünmektedir. Göç sonrası ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğu ailelerinin dine bağlılığında artış olduğunu düşünmektedir.

Göç sonrası ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcıların ailelerinin dini tutumundaki değişim durumlarına bakıldığında; %44.8'i ailelerinin dine bağlılığının azaldığını, %44.8'i ailelerinin dine bağlılığının değişmediğini, %10.3'ü ailelerinin dine bağlılığının arttığını düşünmektedir. Göç sonrası ibadetlerinde azalma olduğunu düşünenlerin çoğunluğu ailelerinin dine bağlılığında azalma olduğunu düşünmektedir.

Bu tabloya bütün olarak bakıldığında örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasında anlamlı bir ilişkiden bahsetmek mümkündür. Zira örneklem grubun çoğunluğunda, ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcılar, ailelerinin dine bağlılıklarında artış olduğunu düşünmekte, ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcılarda ailelerinin dine bağlılıklarında azalma olduğunu düşünmektedir.

2.2.10. Genel Olarak Tablo Analizleri ve Veri

Tablo 34. Örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dini tutumundaki değişim durumları arasındaki ilişki - Korelasyon

Correlations			
		İbadetleriniz Değişti Mi?	Ailenizin Dini Tutumu Değişti Mi?
İbadetleriniz Değişti Mi?	Pearson Correlation	1	,477**
	Sig. (2-TAILED)		,000
	N	555	555
Ailenizin Dini Tutumu Değişti Mi?	Pearson Correlation	,477**	1
	Sig. (2-TAILED)	,000	
	N	555	556

Tablo 34’da örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasındaki korelasyon(r) görülmektedir. Tabloya bakıldığında $r=0.477$ değeri görülür. Bu değer bize örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasındaki pozitif yönlü ilişkiyi göstermektedir. Başka bir ifadeyle bu iki önerme arasında doğru orantılı bir ilişkiden söz etmek mümkündür. İbadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların ailelerinin dine bağlılıklarında da bir artıştan bahsetmek mümkündür. Keza ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcıların ailelerinin dine bağlılıklarında da bir azalmadan bahsetmek mümkündür.

Tablo 34.2. Regresyon

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error OF THE Estimate
1	,477 ^A	,227	,226	,759

Tablo 34.2’de Regresyon Tablosu görülmektedir. Bu tablo örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla, ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasındaki ilişkinin saptanması için tercih edilmiş istatistiksel analiz yöntemidir. Başka bir ifade ile Regresyon Tablosu sebep-sonuç bağlamında anlamaya çalıştığımız göç sonrası dinî hayatta meydana gelen değişimin değişkenleri arasındaki ilişkinin analizleri sırasında bize yardımcı olmaktadır.

Regresyon tablosundaki değerlere bakıldığında; R Square(regresyon) değeri 0.227 düzeyinde kalmaktadır. Bu durumda örneklem grubun, ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasında %0.027 düzeyinde etkililikten bahsetmek mümkündür.

Tablo 34.3. Anova

Anova ^a						
Model		Sum OF Squares	DF	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	93,881	1	93,881	162,825	,000 ^B
	Residual	318,847	553	,577		
	Total	412,728	554			

Tablo 34.3'te örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasındaki Anova değerleri görülmektedir. Anova Tablosunun anlamlılık(sig) sütunundaki değer 0.000 olarak görülmektedir. $P = sig < 0.05$ olmasından dolayı burada örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır denilebilir.

Tablo 34.4. Coefficients^a

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,414	,087		16,336	,000
	İbadetleriniz Değişti Mi?	,453	,035	,477	12,760	,000

Tablo 34.4'te örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasındaki ilişkinin Coefficients (katsayı) değerleri bulunmaktadır. Bu değerlerden yola çıkarak örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumları ile ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasındaki ilişkiyi formülize edilirse; ibadetlerdeki değişim = $1.414 + 0.0453$ ailelerin dinî tutumundaki değişim formülüne ulaşılır.

Tablo 35. Örneklem grubun çocuklarının dini eğitim durumları ile çocuklarının dini eğitimi aldıkları kurum arasındaki ilişki - Korelasyon

Correlations			
		Çocuğunuzun Dini Nasıl Etkilendi?	Din Eğitimlerini Nerede Aldılar?
Çocuğunuzun Dini Nasıl Etkilendi?	Pearson Correlation	1	,256**
	Sig. (2-TAILED)		,000
	N	320	303
Din Eğitimlerini Nerede Aldılar?	Pearson Correlation	,256**	1
	Sig. (2-TAILED)	,000	
	N	303	304

Tablo 35’de örneklem grubun çocuklarının dini eğitim durumları ile çocuklarının dini eğitimini aldıkları kurum arasındaki korelasyon(r) görülmektedir. Tabloya baktığımızda $r=0.256$ değerini görürüz. Bu değer bize örneklem grubun çocuklarının dini eğitim durumları ile çocuklarının dini eğitimini aldıkları kurum arasındaki pozitif yönlü, doğru orantılı bir ilişkiyi göstermektedir. Başka bir ifadeyle örneklem grubun çocuklarının dini eğitim durumları ile dini eğitim aldığı kurum arasında pozitif yönlü orantısal bir ilişkiden bahsetmek mümkün gözükmemektedir.

Tablo 35.2. Regresyon

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,256 ^a	,065	,062	1,057

Tablo 35.2’de Regresyon Tablosu görülmektedir. Bu tablo örneklem grubun çocuklarının din eğitimi durumları ile çocuklarının din eğitimini aldıkları kurum arasındaki ilişkinin saptanması için tercih edilmiş istatistiksel analiz yöntemidir. Başka bir ifade ile Regresyon Tablosu sebep-sonuç bağlamında anlamaya çalışılan göç sonrası dinî hayatta meydana gelen değişimin değişkenleri arasındaki ilişkinin analizleri sırasında bize yardımcı olmaktadır.

Regresyon Tablosu’ndaki değerlere bakıldığında; R Square(regresyon) değeri 0.065 düzeyinde kalmaktadır. Bu durumda örneklem grubun çocuklarının din eğitimi durumları ile çocuklarının dinî eğitimi aldıkları kurum arasında %0.065 düzeyinde etkililikten bahsetmek mümkündür.

Tablo 35.3. Anova

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	23,496	1	23,496	21,029	,000 ^b
	Residual	336,313	301	1,117		
	Total	359,809	302			

Tablo 35.3’te örneklem grubun çocuklarının din eğitim durumları ile çocuklarının din eğitimini aldıkları kurum arasındaki Anova Tablosunun anlamlılık(sig) sütunundaki

değer 0.000 olarak görülmektedir. $P = \text{sig} < 0.000$ olmasından dolayı burada örneklem grubun çocuklarının din eğitim durumları ile çocuklarının din eğitimini aldıkları kurum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır denilebilir.

Tablo 35.4. Coefficients

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,534	,107		14,358	,000
	Çocuklarınız Din Eğitimlerini Nereden Aldılar?	,206	,045	,256	4,586	,000

Tablo 35.4'te örneklem grubun çocuklarının dini eğitim durumları ile çocuklarının dinî eğitimini aldıkları kurum arasındaki ilişkinin Coefficients(katsayı) değerleri bulunmaktadır. Bu değerlerden yola çıkarak örneklem grubun çocuklarının dini eğitim durumları ile çocuklarının dinî eğitimini aldıkları kurum arasındaki ilişkiyi formülize edersek; çocukların dinî eğitimindeki değişim= $1.534 + 0.0206$ dinî eğitimi aldığı kurum formülüne ulaşmış oluruz.

Tablo 36. Örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla ibadetlerindeki değişim durumları arasındaki ilişki - Korelasyon

Correlations			
		Namaz İbadetinizde Bir Değişim Oldu Mu?	İbadetlerinizde Değişim Oldu Mu?
Namaz İbadetinizde Bir Değişim Oldu Mu?	Pearson Correlation	1	,734**
	Sig. (2-TAILED)		,000
	N	553	552
İbadetlerinizde Değişim Oldu Mu?	Pearson Correlation	,734**	1
	Sig. (2-TAILED)	,000	
	N	552	555

Tablo 36'da örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla ibadetlerindeki değişim durumları arasındaki Korelasyon(r) görülmektedir. Tabloya bakıldığında $r=0.734$

değerini görülür. Bu değer bize örneklem grubun namaz ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ibadetlerindeki değişim durumları arasındaki pozitif yönlü ilişkiyi göstermektedir. Başka bir ifadeyle bu iki önerme arasında doğru orantılı bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Namaz ibadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların ibadetlerinde de bir artıştan bahsetmek mümkündür. Keza namaz ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcıların ibadetlerinde de bir azalmadan bahsetmek mümkündür.

Tablo 36.2. Regresyon

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,734 ^a	,538	,538	1,231

Tablo 36.2’de Regresyon Tablosu’nu görmekteyiz. Bu tablo örneklem grubun namaz ibadetlerindeki değişim durumlarıyla, ibadetlerindeki değişim durumları arasındaki ilişkinin saptanması için tercih edilmiş istatistiksel analiz yöntemidir. Başka bir ifade ile Regresyon Tablosu sebep-sonuç bağlamında anlaşılmaya çalışılan göç sonrası dinî hayatta meydana gelen değişimin değişkenleri arasındaki ilişkinin analizleri sırasında bize yardımcı olmaktadır.

Regresyon Tablosu’ndaki değerlere bakıldığında; R Square(regresyon) değeri 0.538 düzeyinde kalmaktadır. Bu durumda örneklem grubun, namaz ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ibadetlerinde değişim durumları arasında %0.538 düzeyinde etkililikten bahsetmek mümkündür.

Tablo 36.3. Anova

ANOVAa					
Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	972,342	1	972,342	641,408	,000 ^b
Residual	833,772	550	1,516		
Total	1806,114	551			

Tablo 36.3’te örneklem grubun namaz ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ibadetlerindeki değişim durumları arasındaki Anova değerleri görülmektedir. Anova Tablosu’nun anlamlılık(sig) sütunundaki değer 0.000 olarak görülmektedir. P=sig<0.05

olmasından dolayı burada örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla genel olarak ibadetlerindeki değişim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır denilebilir.

Tablo 36.4. Coefficients

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,044	,141		,315	,753
	İbadetleriniz Değişti Mi?	1,461	,058	,734	25,326	,000

Tablo 36.4’de örneklem grubun namaz ibadetlerindeki değişim durumlarıyla, ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasındaki ilişkinin Coefficients(katsayı) değerleri bulunmaktadır. Bu değerlerden yola çıkarak örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumları ile ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasındaki ilişki formülize edilirse; namaz ibadetlerdeki değişim= 0.044 + 1.0461 ibadetlerindeki değişim formülü elde edilir.

Tablo 37. Örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dini tutumundaki değişim durumları arasındaki ilişki - Korelasyonlar

Correlations			
		Namaz İbadetiniz Değişti Mi?	Ailenizin Dini Tutumu Değişti Mi?
Namaz İbadetinizde Bir Değişim Oldu Mu?	Pearson Correlation	1	,513**
	Sig. (2-TAILED)		,000
	N	553	553
Ailenizin Dini Tutumu Değişti Mi?	Pearson Correlation	,513**	1
	Sig. (2-TAILED)	,000	
	N	553	556

Tablo 37’de örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasındaki Korelasyon(r) görülmektedir. Tabloya bakıldığında $r=0.513$ değeri görülür. Bu değer bize örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları

arasındaki pozitif yönlü ilişkiyi göstermektedir. Başka bir ifadeyle bu iki önerme arasında doğru orantılı bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Namaz ibadetinde artış olduğunu düşünenlerin ailelerinin dine bağlılıklarında da bir artıştan bahsetmek mümkündür. Keza namaz ibadetinde azalma olduğunu düşünenlerin ailelerinin dine bağlılıklarında da bir azalmadan bahsetmek mümkündür.

Tablo 37.2. Regresyon

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,513 ^a	,264	,262	1,555

Tablo 37.2’de Regresyon Tablosu görülmektedir. Bu tablo örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dini tutumundaki değişim durumları arasındaki ilişkinin saptanması için tercih edilmiş istatistiksel analiz yöntemidir. Başka bir ifade ile Regresyon Tablosu sebep-sonuç bağlamında anlamaya çalışılan göç sonrası dinî hayatta meydana gelen değişimin değişkenleri arasındaki ilişkinin analizleri sırasında bize yardımcı olmaktadır.

Regresyon Tablosu’ndaki değerlere bakıldığında; R Square(regresyon) değeri 0.264 düzeyinde kalmaktadır. Bu durumda örneklem grubun, ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasında %0.264 düzeyinde etkililikten bahsetmek mümkündür.

Tablo 37.3. Anova^a

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	476,796	1	476,796	197,229	,000 ^b
	Residual	1332,025	551	2,417		
	Total	1808,821	552			

Tablo 37.3’te örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasındaki Anova değerleri görülmektedir. Anova Tablosunun anlamlılık(sig) sütunundaki değer 0.000 olarak görülmektedir. P=sig<0.05

olmasından dolayı burada örneklem grubun namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır denilebilir.

Tablo 37.4. Coefficients

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,715	,199		3,587	,000
	Ailenizin Dini Tutumu Değişti Mi?	1,080	,077	,513	14,044	,000

Tablo 37.4'te örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasındaki ilişkinin Coefficients(katsayı) değerleri bulunmaktadır. Bu değerlerden yola çıkarak örneklem grubun ibadetlerdeki değişim durumları ile ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları arasındaki ilişki formülize edilirse; namaz ibadetindeki değişim= 0.715 + 0.0080 ailelerin dinî tutumundaki değişim formülü elde edilir.

Tablo 38. Örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla kimliklerini ifade biçimleri arasındaki ilişki.

Correlations			
		İbadetleriniz Değişti Mi?	Kimiliğinizi Ne İfade Eder?
İbadetleriniz Değişti Mi?	Pearson Correlation	1	,136**
	Sig. (2-TAILED)		,001
	N	555	555
Kimliğinizi Ne İfade Eder?	Pearson Correlation	,136**	1
	Sig. (2-TAILED)	,001	
	N	555	556

Örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla kimliklerini ifade biçimleri arasındaki ilişkiye bakıldığında pozitif yönlü doğrusal bir ilişkiden bahsetmek mümkündür($r=0.136$). Tablo 38'deki anlamlılık düzeyi $p=0.001$ düzeyinde kalmaktadır. $p<0.05$ olduğundan iki değişken arasında istatistiksel olarak bir fark bulunmaktadır yorumu yapılabilir. Küçük de olsa doğrusal yönde anlamlı bir ilişkiden bahsetmek mümkündür.

Tablo 39. Örnekleme grubun eğitimde önceliği ile göç sonrası çocukların dini eğitim durumları arasındaki ilişki.

Correlations			
		Eğitimde Önceliğiniz Nedir?	Çocuğunuzun Dini Nasıl Etkilendi?
Eğitimde Önceliğiniz Nedir?	Pearson Correlation	1	,182**
	Sig. (2-TAILED)		,001
	N	320	319
Çocuğunuzun Dini Nasıl Etkilendi?	Pearson Correlation	,182**	1
	Sig. (2-TAILED)	,001	
	N	319	320

Örnekleme grubun çocuklarının eğitiminde öncelikleri ile çocuklarının din eğitimi durumları arasındaki ilişkiye bakıldığında pozitif yönlü doğrusal bir ilişkiden bahsetmek mümkündür ($r=0.82$). Tablo 39'daki anlamlılık düzeyi $p=0.001$ düzeyinde kalmaktadır. $p < 0.05$ olduğundan iki değişken arasında istatistiksel olarak bir fark bulunmaktadır yorumu yapılabilir. İki değişken arasında düşük de olsa doğrusal yönde anlamlı bir ilişkiden bahsedilebilir.

Tablo 40. Örnekleme grubun namaz ibadetindeki değişim ile mezhep farklılığının yerli halkla ilişkilere yansımaları arasındaki ilişki.

Correlations			
		Namaz İbadetinizde Değişim Oldu Mu?	Mezhep Farkı Halkla İlişkinizi Değiştirdi Mi?
Namaz İbadetinizde Değişim Oldu Mu?	Pearson Correlation	1	,158**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	553	552
Mezhep Farkı Halkla İlişkinizi Değiştirdi Mi?	Pearson Correlation	,158**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	552	555

Tablo 40'ta örnekleme grubun namaz ibadetindeki değişim durumları ile mezhep farklılığının yerli halkla ilişkilere yansımaları arasındaki ilişkiye bakıldığında pozitif yönlü doğrusal bir ilişkiden bahsetmek mümkündür ($r=0.158$). Tablo 40'teki anlamlılık düzeyi $p=0.000$ düzeyinde kalmaktadır. $p < 0.05$ olduğundan iki değişken arasında

istatistiksel olarak bir fark bulunmaktadır yorumu yapılabilir. İki değişken arasında doğrusal yönlü anlamlı bir ilişkiden söz etmek mümkündür.

FAKTÖR ANALİZİ

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,697
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	4235,351
	df	561
	Sig.	,000

KMO değeri=0,697 olduğu için ve bu değer sosyal bir anket için yeterli bir sonuç olmasından dolayı faktör analizi yapılmıştır.

Total Variance Explained									
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3,782	11,124	11,124	3,782	11,124	11,124	2,739	8,056	8,056
2	3,288	9,671	20,795	3,288	9,671	20,795	2,602	7,652	15,708
3	2,236	6,575	27,370	2,236	6,575	27,370	1,996	5,870	21,579
4	1,806	5,310	32,680	1,806	5,310	32,680	1,919	5,643	27,222
5	1,475	4,339	37,019	1,475	4,339	37,019	1,878	5,524	32,746
6	1,408	4,141	41,160	1,408	4,141	41,160	1,777	5,225	37,971
7	1,326	3,899	45,059	1,326	3,899	45,059	1,748	5,142	43,114
8	1,232	3,623	48,681	1,232	3,623	48,681	1,456	4,282	47,396
9	1,143	3,362	52,043	1,143	3,362	52,043	1,373	4,037	51,433
10	1,100	3,236	55,279	1,100	3,236	55,279	1,308	3,846	55,279
11	1,036	3,047	58,326						
12	1,005	2,956	61,283						
13	,992	2,919	64,201						
14	,946	2,783	66,985						
15	,868	2,553	69,538						
16	,832	2,447	71,984						
17	,803	2,363	74,347						
18	,776	2,282	76,630						
19	,757	2,227	78,857						
20	,696	2,047	80,904						
21	,668	1,964	82,868						
22	,630	1,852	84,720						
23	,613	1,802	86,523						
24	,594	1,746	88,268						
25	,562	1,653	89,921						
26	,531	1,562	91,483						
27	,516	1,518	93,001						
28	,475	1,396	94,397						
29	,448	1,317	95,714						
30	,426	1,253	96,967						
31	,403	1,185	98,152						
32	,298	,875	99,027						
33	,224	,660	99,687						
34	,106	,313	100,000						

Rotated Component Matrix ^a										
	Component									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Namaza Alışkanlığınız Değişti mi?	.859	,005	-,014	-,048	-,013	,058	,037	,027	,062	-,028
İbadetleriniz Değişti mi?	.832	-,019	,000	-,098	-,052	,067	,032	,127	,007	,063
Ailenizin Dini Tutumu Değişti mi?	.739	,098	,061	-,012	,035	-,047	-,129	-,008	,092	,164
Cami Alışkanlığınız Değişti mi?	.701	-,046	-,056	,035	-,184	,069	,052	-,015	-,121	-,068
Etnik Kimliğinizden Dolayı Yerel	,005	.892	,063	-,017	-,072	,118	,074	,061	,050	,074
Ne Tür Sorun Oldu?	,026	.886	,079	-,064	-,118	,129	,017	,034	,057	,089
Konya'nın Yerli Halkıyla İlişkiniz Ne Düzeyde	,014	.647	,180	,047	,128	,138	,124	-,110	,093	-,062
Türkçe Bilmenin Getirdikleri Eğitim Durumu	,061	-,181	-,615	,174	-,031	,016	,006	,090	,052	-,111
Kültüre Uyum Sağladınız mı?	,027	-,397	-,541	,048	,066	-,134	,015	-,149	,061	-,005
Konya'ya Geldiğinizde En Çok Nerde Zorlandınız?	-,018	,334	.510	,061	,070	,078	,326	,206	-,050	-,110
Göç Etmenizdeki En Büyük Sebep?	-,108	,050	,459	,304	,211	,021	,217	-,016	,383	,114
Aylık gelir	,036	-,041	,098	-,717	-,133	,095	,260	,088	-,085	-,003
Birikiminizi Nasıl Değerlendirirsiniz?	,033	-,142	,039	.636	-,065	-,038	,181	,140	,024	-,060
Meslek	-,142	,043	-,006	.540	,117	,169	,051	-,217	,092	,011
Mesken Tipi	-,084	-,192	,077	-,014	.586	-,134	-,030	,148	-,265	-,037
Oturduğunuz Mesken Kime Ait?	-,115	-,054	,136	,203	.560	-,185	-,233	-,087	-,107	,008
Medyayı Nasıl Takip Edersiniz?	-,039	,002	,264	,141	-,478	-,268	,003	-,245	-,011	,184
Niçin Konya'yı Seçtiniz?	,012	,008	,356	-,093	,456	,140	,037	-,109	,264	-,140
Konya'dan önce yaşadığınız bölge	-,051	,130	,058	,245	,439	-,036	,066	-,117	,194	,225
Aynı Evde Kaç Kişi Yaşıyorsunuz?	-,179	,039	-,314	,116	,387	-,072	,351	-,173	,051	-,048
Gelenekleriniz Değişti mi?	,006	,279	,040	-,034	,020	.810	,033	,052	,064	,087
Ne Tür Değişim?	,143	,154	,053	,041	-,125	.790	,105	-,103	-,041	,061
İhtiyaçlarınızı Nerden Karşılıyorsunuz?	,043	,074	,015	-,081	-,053	,022	.666	-,055	,156	,059
Halkla Paylaştığınız Değer	-,016	,132	,194	,168	-,074	,118	.502	,191	-,075	,082
Kaç yıldır Konya'da yaşıyorsunuz?	,118	-,063	-,167	-,161	-,358	,182	,415	-,087	-,364	-,221
Yaşamış Olduğunuz Mahallede Çoğunlukla Kimler Oturuyor?	-,162	,046	,020	,211	,243	,075	,351	,010	-,171	,307
Kimliğinizi Ne İfade Eder?	,088	,057	,056	-,003	,001	,008	-,116	.679	,016	,028
İlişkilerinizin Gelişmesinde Etkili Olan	,009	-,044	-,148	-,134	,028	-,066	,238	.615	,149	,048
Ne kadar Dindarsınız?	,086	,179	,006	,219	-,111	-,026	,113	,115	.668	,011
Oy Verdiğiniz Parti Neyi Savunmalı?	,052	,074	,012	,399	,027	-,217	,354	-,101	-,470	,064
Mezhep Değişti mi?	,000	,006	,170	-,018	-,157	,327	-,036	,034	,000	.590
Mezhep Farkı Halkla İlişkinizi Değiştirdi mi?	,257	,021	-,105	,050	,001	-,026	,024	,214	-,055	.575
Maddi Durumuz Değişti mi?	,060	-,076	-,005	,185	-,079	,058	-,227	,282	-,181	-,501

Bu tablolar, verilerin 10 gruba ayrıldığını ve ayrılan grupların verileri açıklama yüzdesinin %55.279 olduğunu göstermektedir.

Ayrılan bu 10 gruba göz atıldığında, 1.faktör ve 2. faktör olarak ifade edebilecek iki grubun verileri açıklama yüzdesinin diğerlerinden daha fazla olduğu dikkat çekmektedir.

1. Faktör:

1. Namaz ibadetiniz değişti mi?
2. İbadetleriniz değişti mi?
3. Ailenizin dinî tutumunda değişim oldu mu?
4. Cami alışkanlıklarınızda değişim oldu mu?

1. Faktör de göçmenlerin dinî tutumu ile ilgili soru grubunu görülmektedir. Göçmenlerin göç sürecinde dinî hayatlarında değişimin tespit edilmesi amacıyla sorulan bu soru grubunun verileri açıklama yüzdesinin değer olarak yüksek çıkması, dinî hayattaki değişim açısından önem taşımaktadır.

2. Faktör:

1. Etnik kimlikten dolayı yerli halkla ilişkiler sırasında bir sorun yaşadınız mı?
2. Ne tür sorun yaşadınız?
3. Konya'nın yerli halkıyla ilişkiniz ne düzeyde?

2. Faktörde göçmenlerin göç sonrası yerli halkla ilişkiler sırasında ne tür problem yaşadığı ve problemlerin nedenini tespiti yönelik soru grubu görülmektedir. Bu soru grubu göç sürecinde göçmen toplumunun dinî hayatında meydana gelen değişimle ilişkili olması noktasında önem arz etmektedir. Bu soru grubunun, verileri açıklama yüzdesinin değer olarak yüksek çıkması, dinî hayattaki değişim açısından önem taşımaktadır.

Sonuç olarak denilebilir ki anket sorularının tutarlılık/güvenirlik analizi olan faktör analizinde, anket sorularının 10 gruba ayrılmıştır. Burada özellikle değerlerin diğer faktörlere göre yüksek çıktığı iki faktör ve bu faktör altında bir araya gelen soru grupları ayrıca incelenmiştir.

KMO değeri=0,697 olması ve bu değer sosyal bir anket için yeterli olmasından dolayı faktör analizi genel hatlarıyla izah edilmiştir. Bu faktörlere ait güvenilirlik analizleri aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

1.Faktör:

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,767	4

Cronbach's Alpha=0,767 Bulunan değer bizim için bu faktörün güvenilir olduğunu göstermektedir.

Item-Total Statistics				
	Scale Mean İF Item Deleted	Scale Variance İF Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha İF Item Deleted
Namaz İbadetleriniz Değişti mi?	7,20	4,259	,726	,717
İbadetleriniz Değişti mi?	8,29	8,247	,743	,650
Ailenizin Dini Tutumu Değişti mi?	8,11	9,265	,563	,730
Cami Alışkanlığınız Değişti mi?	8,05	9,643	,531	,746

Bu tabloda hiçbir faktör sorusunun 0,767den büyük bir değer almadığının görüyoruz buda bize sorularda da tutarsızlık olmadığını göstermektedir.

2.Faktör:

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,678	3

Cronbach's Alpha=0,678 Bulunan değer bizim için bu faktörün güvenilir olduğunu göstermektedir.

Item-Total Statistics				
	Scale Mean İF Item Deleted	Scale Variance İF Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha İF Item Deleted
Etnik Kimliğinizden Dolayı Yerel Halk Sorun Yaşadınız Mı?	8,98	8,654	,811	,629
Ne Tür Sorun Oldu?	5,19	3,041	,650	,440
Konya'nın Yerli Halkı İle İlişkiniz Ne Düzeyde?	6,90	5,758	,485	,591

Yine bu tabloda hiçbir faktör sorusunun 0,678den büyük bir değer almadığının görüyoruz buda bize sorularda da tutarsızlık olmadığını göstermektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmanın temel amacını, iç göç sürecinde göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişimin, toplumun diğer kurumlarında meydana gelen değişimlerle ilişkileri bağlamında ve neden-sonuç zemininde incelenmesi teşkil etmektedir.

Bu çalışma kapsamında, araştırma evreni olan Konya'nın Karatay, Selçuklu ve Meram ilçelerindeki mahallelerden seçilen 556 kişilik örneklem grubuna uygulanan anketler analiz edilmiştir. Anketteki sorularla örneklem grup ölçeğinde göçmen toplumun sosyokültürel, sosyoekonomik ve dinî hayatı hakkında bilgilere ulaşılmıştır. Anket sorularından yola çıkılarak hazırlanan tabloların incelemeleri yapılarak, toplumsal kurumlarda meydana gelen değişimler birbiriyle ilişkileri bağlamında çözümlenmiştir. Bununla birlikte göçmenlerin göç nedenleri ile ilgili verilerin elde edildiği sorular vasıtasıyla, göçmen toplumun göç etme nedenlerinin dinî hayatlarında meydana gelen değişime etkileri ayrıca incelenmiştir.

Örneklem gruba uygulanan anketler neticesinde elde edilen verilerle, göçmen topluma ait sosyal kurumlarla ilgili özelliklerin tasnif edildiği tablolar elde edilmiştir. Bu tablolar göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişimle ilişkili olarak incelenmiştir. Aşağıda, bahsi geçen tablo incelemeleri hakkında özet bir sunum yapılmıştır. Özetleme sırasında çalışmanın giriş bölümündeki iddiaların (hipotezler) bu tablolarla ilişkileri bağlamında test edilme imkânı bulunmuştur.

Araştırmaya katılan örneklem grubun demografik özelliklerinin incelendiği tablo grubuna bakıldığında;

Tablo 1, tablo 2 ve tablo 3'te örneklem grubun cinsiyet, meslek ve eğitim durumunun incelenmiştir. Tablo 1'e bakıldığında, örneklem grubunun çoğunluğunun erkek olduğunu görülür. Cinsiyet dağılımındaki frekans farkını farklı nedenlerle izah etmek mümkündür. Bu nedenlerden en önemlisi göçmen toplumun büyük çoğunluğunun kırsal kesimden göç ediyor olması ve bunun bir sonucu olarak kırsal kültürün göçmen toplumun sosyokültürel yapısına hâkim olmasıdır. Nitekim kırsal kültürün belirleyici özelliğini cinsiyet/eğitim ve cinsiyet/meslek durumlarına göre düzenlenen tablo verilerindeki dağılımlarda da gözlemlemek mümkündür.

Bu üç tablodaki veri dağılımı incelendiğinde göçmen toplumda bir yandan kırsal kültürün etkisi devam ederken bir yandan da şehir kültürüne geçiş özelliğinin göstergesi olan veriler karşımıza çıkmaktadır. Bu durum 7 ve 8. hipotezleri teyit etmektedir. (7. Kırsaldan şehre göçler neticesinde farklı sosyal evrenler arasında etkileşimler meydana gelmektedir. / 8. Göç sonrasında şehre yerleşen göçmen toplumda şehir kültürü ile kırsal kültür arasında geçiş kültürü meydana gelebilmektedir.)

Araştırmaya katılan örneklem grubun göç etme nedenlerinin incelendiği bu tablo grubuna bakıldığında, tablo 5 ve tablo 6'da örneklem grubun göç etme nedenleri ile Konya'da kalma süreleri ve Konya'ya gelmeden önce yaşamış olduğu bölgeler bağlamında veri incelemelerine ulaşılır. Bu tablolarda göçmen toplumun göç etmesindeki en önemli nedenlerin üç başlık altında toplandığı görülür. Bu nedenleri; ekonomik, siyasi ve eğitime bağlı nedenler olarak ifade etmek mümkündür. Bu nedenlerin, her iki bölgeden Konya'ya cereyan eden göçlerde de ön plana çıkması ve Konya'da kalma sürelerinde yine bu nedenlerin benzer oranlarda dağılım göstermesi dikkat çeken diğer noktalaradır.

Araştırmaya katılan örneklem grubun göç için Konya'yı tercih etme nedenleri ve göç sonrası göçmen memnuniyetinin incelendiği tablo grubuna bakıldığında;

Tablo 7'de örneklem grubun Konya'nın yerli halkıyla ilişki düzeyi ile ilgili veri incelemeleri yapılmıştır. Tabloda örneklem grubun göç sürecinde göçmen toplumun yerli halkla ekseriyet itibariyle ilişkiler geliştirebildiğini bununla birlikte azınlık bir kitle olsa da yerli halkla ilişkiler sırasında problemler yaşadığı görülür. Bu durum 11. hipotezi doğrulamaktadır. (11. Göç sürecinde farklı sosyokültürel yapılar arasında meydana gelen etkileşimler; kültürel farklılaşma, kültürel bütünleşme ve kültürel çatışma gibi durumları netice verebilmektedir.)

Tablo 8'de örneklem grubun yerli halkla paylaşmış olduğu öncelikli değer bakımından dağılım incelenmiştir. Bu tablo incelemesinde dinî değerlerin iki toplum arasında paylaşılan en önemli ortak değer olduğunu ve bunu insani ilişkilerin takip ettiğini ifade etmek mümkündür.

Tablo 9'da örneklem grubun kimliklerini ifade biçimleri ve yerli halkla ilişkilerinin gelişmesinde etkili olan değerle ilgili veriler incelenmiştir. Bu tablo incelemesinde, yerli

halkla ilişkilerin gelişmesinde manevi değerlerin ve komşuluk ilişkilerinin daha etkili olduğu görülür. Gerek tablo 8’de gerekse tablo 9’da ortaya çıkan sonuç 17. hipotezi teyit etmektedir (17. Göçmen toplum ile yerli halk arasında ortak değer olan din olgusunun toplumları bütünleştirici işleve sahip olduğu düşünülmektedir.).

Tablo 10’da örneklem grubun göç için Konya’yı tercih etme nedeni ve Konya’ya göç etmeden önce yaşamış olduğu bölge bakımından dağılımı incelenmiştir. Tablo 10’a bakıldığında; göç için Konya’yı tercih etme nedenleri arasında şehirde tanıdık birilerinin olması önemli bir tercih nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gerekçe, göçün seyrini etkilemekte ve kitlesel göçleri netice verebilmektedir. Bu süreçte göçmenlerin tanıdıklarıyla aynı mahalleye yerleşmeleri neticesinde yaşanan gettolaşma süreci varoşlarda çarpık kentleşme sorunlarını gündeme getirmektedir. Nitekim bu durumlar 4, 5 ve 10. hipotezi teyit etmektedir. (4. Göçlerin nedenleriyle sonuçları arasında karşılıklı etkileşimden söz etmek mümkündür. (Neden-sonuç sarmalı) / 5. Göçün yapılma gerekçesi göçün yapılacağı mekân tercihinde belirleyici bir faktör olmakla birlikte, göç sonrası sosyal çevrenin belirlenme süreçlerinde de etkili olabilmektedir. / 10. Göç sürecinde yaşanan gettolaşmanın şehrin maddî kültür unsuru olan mimarisi üzerinde belirleyici bir faktör olduğu tahmin edilmektedir.)

Bu tabloda dikkat çeken diğer bir nokta da göç için Konya’yı tercih etme nedenlerine bakıldığında; her iki bölgeden de Konya’ya göç etme bakımından ortak nedenlerin olabileceği gibi bölgesel farklılıklardan kaynaklı farklı nedenlerin de ön plana çıkabileceği hususudur.

Tablo 11’de örneklem grubun göç için Konya’yı tercih etme nedeni ile Konya’ya geldiğinde en çok zorlandığı konu bakımından dağılımı incelenmiştir. Tablodaki verilere bakıldığında; göçmen toplumum Konya’ya geldiğinde en fazla zorlanmış olduğu konuların dil ve kültür farklılığı olduğu görülür. Bu konular arasında din konusunda zorlandığını ifade eden bireylerin azınlıkta kalması, dinin toplumların bütünleşmesindeki rolünü teyit ederken kültürel farklılıkların çatışmaya zemin olabileme yönünü de gündeme getirmektedir.

Tablo 12’de örneklem grubunun yerli halkla ilişki düzeyi ile Konya’da en çok zorlandığı konu bakımından dağılımı incelenmiştir. Bu tablodaki veriler bundan önceki

tablodaki verileri teyit etmektedir. Başka bir ifade ile Konya'ya geldiğinde dil ve kültür farklılığı konusunda zorluk çekenlerin diğer konularda zorluk çekenlere göre yerli halkla ilişki düzeylerinin daha düşük olduğu ve ilişkilerle ilgili problemlerin göç sürecinde tam olarak çözüme kavuşmadığını, bu tablodaki verilerden yola çıkarak söylemek mümkündür. Nitekim tablo 11 ve tablo 12'deki veriler 14 ve 15. hipotezi teyit etmektedir. (14. Kültürün manevi bir unsuru olan dilin, göç sürecinde göçmen toplum ile yerli halk arasında ilişkilerin gelişmesinde önemli bir iletişim aracı olduğu tahmin edilmektedir. / 15. Kültürel farklılıklar, göçmen toplum ile yerli halk arasında zaman zaman çatışma nedeni olabilmektedir.)

Araştırmaya katılan örneklem grubun göç sonrası sosyoekonomik durumunun incelendiği tablo grubuna bakıldığında;

Tablo 13'te örneklem grubun oturduğu meskenin kime ait olduğu ve mesken tipi bakımından dağılımına dair veriler incelenmiştir. Örneklem grubun çoğunluğunun müstakil evlerde oturuyor olması, varoşlarda gecekondulaşmayı akıllara getirmektedir. Göçün şehir açısından en önemli sonuçlarından birisi de şehrin mimarisinin göçlerle şekillenmesidir. Nitekim oturlan mesken tipindeki dağılımlar bu meseleyi tekrar akıllara getirmektedir. Karatay ilçesinin mahallelerindeki saha çalışmaları sırasında yapılan gözlemler esnasında göçün şehrin fiziksel görünümündeki etkileri somut olarak gözlenmektedir. Özellikle bu semtin kenar mahallelerinde göçlerin neticesinde oluşan çarpık kentleşme ve gecekondulaşma bariz bir şekilde gözükmektedir. Göç sürecinde yapılaşmanın meydana geldiği bu mahalleler uzun bir süre silinmesi mümkün olmayan şehre atılmış bir imza niteliğindedir. Tablo 13'teki veriler 10. hipotezi teyit etmektedir. (10. Göç sürecinde yaşanan gettolaşmanın şehrin maddî kültür unsuru olan mimarisi üzerinde belirleyici bir faktör olduğu tahmin edilmektedir.)

Tablo 14'te örneklem grubunda aynı evde yaşayan kişi sayısı ve oturduğu mesken tipi bakımından dağılımı ile ilgili veri incelemelerine ulaşılır. Veri incelemelerine bakıldığında kişi sayısı ile mesken tipi arasında anlamlı bir ilişkiden bahsetmek mümkündür. Başka bir ifadeyle ailede fert sayısında arttıkça kırsal kültüre dair özellikler ön plana çıkmakta ve yaşanan meskende bu kültürün izini taşımakta iken, kişi sayısı azaldıkça şehir kültürünün özellikleri ön plana çıkmakta ve oturlan mesken

tipi de şehir kültürünün yansımaları ile şekillenmektedir. Bu yönüyle de yaşam alanları olarak müstakil binaların yerini çok katlı binalar almaktadır.

Tablo 15'te örneklem grubun göç sürecinde gelir düzeyinde değişim durumlarıyla birikimlerini değerlendirme biçimlerinin birlikte incelenmiştir.

Örneklem grubun göç sürecinde maddî durumu ile ilgili değişime dair veri dağılımına bakıldığında çoğunluğun sosyoekonomik yapısında iyileşme olduğunu ve gelir düzeyinin yükseldiğini söylemek mümkündür.

Örneklem grubun yine gelir düzeyi, değişim durumları göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların çoğunlukla birikimlerini gayrimenkule yatırmayı tercih ettikleri görülür. Gayrimenkulün yanı sıra ticaret yapmayı tercih edenlerle, birikimlerini bankada saklamayı tercih edenlerin sayısının da az olmadığını veriler doğrultusunda ifade etmek mümkündür.

Sonuç olarak bu tablodaki verilerden hareketle göç sürecinde örneklem grubun sosyoekonomik durumunda değişimin meydana geldiğini söylemek mümkündür. Gerek bu tablo gerekse aşağıda incelenecek olan tablo 18 ve tablo 20 bize göç sonrası sosyal kurumlarda meydana gelen değişimi göstermektedir. Nitekim bu durum 1. hipotezi teyit etmektedir. (1. Göç sosyal kurumlarda değişimi netice veren bir sosyal harekettir ve sosyal yapıya ait kurumlar süreçten etkilenmektedir). Yukarıda ifade edildiği gibi bu üç tablo, örneklem grubun dini hayatında ve sosyokültürel ve sosyoekonomik yapılarında meydana gelen değişimleri somut olarak veriler ile göstermektedir.

Araştırmaya katılan örneklem grubun yeni sosyal ortamdaki yaşantılarının incelendiği tablo grubuna bakıldığında;

Tablo 16'da örneklem grubun yerli halkla ilişki düzeyi ve etnik kimliklerinden dolayı yaşamış olduğu sorun türü bakımından dağılımı incelenmiştir. Bu veriler bütün olarak incelendiğinde, yaşanan problemin şiddetiyle, ilişki geliştirebilme düzeyi arasında anlamlı bir ilişkiden bahsetmek mümkündür. Zira göç sonrası küfür ve hakarete maruz kalan katılımcıların %72.1'inin süreç içerisinde yerli halkla ilişkilerde sorunların hala devam ettiğini düşünmektedir. Bu durum yaşanan problemin büyümesi nispetinde problemle ilgili etkilerin daha derin ve kalıcı olduğunu ve iki toplum arasındaki ilişkileri

hem kısa vadede hem de uzun vadede etkilediğini göstermektedir. Benzer durum darp ve şiddete maruz kaldıklarını ifade eden katılımcılarda daha yüksek oranlarla karşımıza çıkmaktadır. Nitekim darp ve şiddete maruz kaldıklarını ifade eden katılımcıların %87.5'inin yerli halkla ilişkilerde hala sorun yaşaması, yaşanan şiddetin derecesi yükseldikçe sosyal ilişkilerin geliştirilebilme ihtimalinin de zayıfladığını göstermektedir. Her ne kadar örneklem grubun bütününde azınlık bir kitle de olsa göçün başlangıcında yaşanan ciddi sorun göç eden toplumda travma etkisi yapmakta ve seneler geçse de ilişkilerin sağlıklı bir zeminde devam etmesine engel olmaktadır. Bu ve benzeri sosyal vakalar sosyal psikoloji kapsamında müstakil olarak incelenmeli ve göç sürecinde ağır sorunlarla karşılaşan göçmenlerin halkla ilişkilerin normal düzeylerde seyretmesi adına ne tür çözümler üretilebileceği üzerinde araştırmalar yapılması ayrıca önem arz etmektedir. Tablo 16, 20. hipotezi teyit etmektedir (20. Kültürün manevi bir unsuru olan etnisiteden kaynaklı farklılık, göçmen toplum ile yerli halk arasındaki ilişkilerde çatışma nedeni olabilmektedir.).

Tablo 17'de örneklem grubun Türkçeyi bilme durumlarının yeni sosyal ortama uyum sağlama sürecine etkileri incelenmiştir. Bu verilere bakıldığında ortak bir dilin her iki toplum arasında ilişkilerin gelişmesindeki önemini, bu veriler destekler niteliktedir. Bu yönüyle de yerli halkın dilini bilme ile halkla iletişim arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Bu durum 14. hipotezi teyit etmektedir. (14. Kültürün manevi bir unsuru olan dilin, göç sürecinde göçmen toplum ile yerli halk arasında ilişkilerin gelişmesinde önemli bir iletişim aracı olduğu tahmin edilmektedir.)

Araştırmaya katılan örneklem grubun göç sürecinde değişim ve gelenek ilişkisinin incelendiği tablo grubuna bakıldığında;

Tablo 18'de örneklem grubun göç sonrası geleneklerinin değişim durumları incelenmiştir. Bu verilerden, göç sonrasında göçmen toplumun kısmen geleneklerini muhafaza etmekle birlikte kısmen de şehir kültürü içinde yeniden yorumlanıp değişime uğradığı anlaşılmaktadır. Nitekim gerek bu tablodaki veriler, gerek göçmenlerin dinî hayatındaki değişimi gösteren veriler gerekse göçmenlerin sosyoekonomik yapısındaki değişimlerin somut olarak görülebileceği diğer tablo verileri 1. hipotezi teyit etmektedir. (1. Göç, sosyal kurumlarda değişimi netice veren bir sosyal harekettir ve sosyal yapıya ait kurumlar göç sürecinden etkilenmektedir.)

Tablo 19’da örneklem grubunun yeni sosyokültürel ortama uyum sağlama durumlarının incelenmiştir. Bu verilere bakıldığında yeni sosyokültürel ortama uyum sağladığını ifade edenlerin çoğunluğu kültürel ortaklıkları gerekçe göstermektedir. Bu veriler ortak kültürel kodların uyum sağlama sürecindeki işlevini teyit etmektedir. Bununla birlikte çoğunluğu teşkil etmese de yeni sosyokültürel ortama geç uyum sağladığını ifade edenlerin kültürel farklılıkları gerekçe göstermesi de iki toplum arasında ilişkilerin gelişme sürecinin uzamasında kültürel farklılıkların etkili olduğunu göstermektedir. Bu veriler 16. hipotezi doğrulamaktadır. (16. Ortak kültürel kodların göç sonrasında göçmen toplum ile yerli halk arasındaki ilişkilerin gelişmesinde önemli bir etken olduğu düşünülmektedir.)

Araştırmaya katılan örneklem grubun göç sürecinde dini tutumlarındaki değişim durumlarının incelendiği tablo grubuna bakıldığında;

Tablo 20’de örneklem grubun göç sonrası ibadetlerinde değişim durumlarıyla namaz ibadetinde değişim durumu birlikte incelenmiştir. Bu veriler incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunu teşkil etmese de önemli bir kısmının ibadetlerinde bir değişimden söz etmek mümkündür. İbadetlerinde değişim olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğunun ibadetlerinde artış olduğu söylenilebilir. İbadetlerinde artış olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğu namaz ibadetinde de artış olduğunu ifade etmektedir. Keza ibadetlerinde azalma olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğu namaz ibadetinde de bir azalma olduğunu ifade etmektedir. Esasında örneklem grubun göç sonrası, hem genel anlamda ibadetler konusunda hem de özel bir ibadet türü olan namaz ibadeti konusunda benzer değişimler yaşadığını ifade etmesi, göç sonrası meydana gelen değişimlerden dinin pratiklerinin bütün olarak etkilendiği ile ilgili sonucun ortaya çıkması bakımından önemlidir. Bu durum kısmen de olsa 2. hipotezi teyit etmektedir. (2. Göç, göçmenlerin dini hayatının bütününde değişime neden olabilen bir sosyal bir harekettir.)

Tablo 21’de örneklem grubun mezhep farklılığının yerli halkla ilişkilere yansımalarıyla, göç sonrası cami alışkanlıklarında değişim durumları birlikte incelenmiştir. Bu veri incelemelerine bakıldığında mezhep farklılığından kaynaklı herhangi bir sorun yaşamadığını ifade edenlerin çoğunluğu camiye devam konusunda bir değişim yaşamadığını ifade etmektedir. Keza mezhep farklılığından kaynaklı sorun yaşadığını

ifade edenlerin çoğunluğunun cami alışkanlıklarında bir azalma olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı açısından önemlidir. Başka bir ifadeyle göçmen toplum ile yerli halk arasında farklılık alanı olan mezhep konusu zaman zaman ilişkilere olumsuz yönde yansımakta ve bu durum göçmen toplumun camiye devam etme sürecinde etkili olabilmektedir. Bu tablo verileri 18 ve 19. hipotezi teyit etmektedir. (18. Mezhep farklılığı göçmen toplum ile yerli halk arasındaki ilişkileri etkileyebilmekte ve ilişkilerde çatışma nedeni olabilmektedir. / 19. Göçmenlerin göç sürecinde mezhep farklılığından kaynaklı yaşamış olduğu sorunların dini tutumlar üzerinde de etkisi olduğu düşünülmektedir.)

Araştırmaya katılan örneklem grubun göç sürecinde çocuklarının din eğitimi durumlarının incelendiği tablo grubuna bakıldığında;

Tablo 24'te örneklem grubun çocuklarının eğitiminde öncelikleri ile göç sonrası çocuklarının din eğitiminde değişim durumları birlikte incelenmiştir. Bu verilere bakıldığında, eğitimde öncelikler ile göç sonrası din eğitimi hususunda değişim arasındaki anlamlı bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Nitekim din ilimlerini önemseyenler, göç sonrası çoğunlukla çocuklarında din eğitimi konusunda ilerleme olduğunu düşünürken, bu konuyu eğitimde öncelikli konu olarak görmeyenler göç sonrası çocuklarında din eğitimi konusunda çoğunlukla bir gerilemenin olduğunu ya da herhangi bir değişim olmadığını düşünmektedirler. Nitekim teorik çerçevede göç eden bireylerin göç öncesi din konusundaki hassasiyetlerin göç sonrası yaşanacak olan dinî hayattaki değişim üzerindeki etkilerini olumlu ve olumsuz etki bağlamında epey tartışma imkânı bulunmuştu. Bu tabloda örneklem grubun eğitim hususundaki dinî hassasiyetlerinin göç sonrası dinî eğitimdeki değişime yansımaları ile ilgili veriler bu tespitleri destekler niteliktedir. Bu durum 6. hipotezi kısmen de olsa teyit etmektedir. (6. Göçmen toplumda dine dair olan hassasiyet göç sonrası yaşanan değişim süreçlerinde belirleyici olabilmektedir)

Araştırmaya katılan örneklem grubun göç sonrasında dini hayatındaki değişimi etkileyen diğer faktörlerin incelendiği tablo grubuna bakıldığında;

Tablo 26'da örneklem grubunun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla Konya'ya göç etmelerindeki en önemli neden birlikte incelenmiştir. Bu veri incelemelerine

bakıldığında; ibadetlerinde artış olduğunu düşünenlerin çoğunluğu göç etmelerindeki en önemli nedeni eğitim imkânları olarak ifade ederken; ibadetlerinde azalma olduğunu düşünenlerin çoğunluğu göç etmelerindeki en önemli nedeni siyasi nedenler olarak ifade etmektedir. Sonuç olarak örneklem grubun göç etmesindeki neden farklılaştıkça ibadetlerindeki değişim durumlarında da farklılaşmadan söz etmek mümkündür. Bu veriler neden-sonuç zemininde incelenmeye çalıştığımız araştırma konusu bakımından önem arz etmektedir. Bu durum 3. hipotezi teyit etmektedir. (3. Göçmenlerin göç etme nedenleri ile göç sonrası dini hayattaki değişim arasında ilişki olduğu düşünülmektedir.)

Tablo 27’de örneklem grubunun, ibadetlerindeki değişim durumlarıyla göç için Konya’yı tercih etme nedenleri birlikte incelenmiştir. Bu verilere bakıldığında; göç sonrası ibadetlerinde gerek artış gerekse azalma olduğunu düşünenlerin çoğunluğunun Konya’yı tercih etme nedeni, tanıdıklarının bu şehirde bulunmasıdır. Dolayısıyla göç için Konya’yı tercih etme nedenleri ile ibadetlerde değişim durumları arasında kıyaslama imkânı bulabileceğimiz anlamlı bir farktan söz etmek mümkün gözükmemektedir.

Tablo 28’de örneklem grubunun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla, Konya'nın yerli halkla ilişki durumları birlikte incelenmiştir. Bu tabloya ait veri dağılımına bakıldığında; her ne kadar ibadetlerinde artış olduğunu düşünenlerin yerli halkla ilişkiler geliştirme hususunda daha başarılı olduğu ile ilgili sonuçlara ulaşılmış olsa da, hem ibadetlerinde artma olduğunu düşünenlerin hem de ibadetlerinde azalma olduğunu düşünenlerin yerli halkla ilişkiler geliştirebildiğini söylemek mümkündür.

Tablo 29’da örneklem grubunun göç sonrası namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla etnik kimliklerinden dolayı yerli halkla ilişkiler esnasında yaşamış oldukları sorunlar birlikte incelenmiştir. Bu veriler incelendiğinde, göçmenlerin göç sürecinde namaz ibadetinde değişim durumlarıyla yerli halkla etnik kimlikten dolayı yaşanan sorunlarla ilgili veri dağılımların büyük oranda örtüştüğünü ifade etmek mümkündür. Esasında göç sonrası göçmen toplum birtakım sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bu sorunlar karşısında dinî tutum konusunda farklı tavırlar sergileyebilmektedir. Nitekim teorik çerçevede her iki durumu olumlu ve olumsuz etki başlığı altında tartışılmıştı. Bu tabloda gerek namazı terk eden gerekse namazı düzenli kılmaya başlayan katılımcıların yaşamış olduğu sorunların benzer yüzdeler dilimler olarak karşımıza çıkmasını, katılımcıların benzer

şartlara farklı tepki vermeleri şeklinde yorumlamak da mümkündür. Başka bir ifadeyle katılımcıların bir kısmı için yerli hakla yaşanan sorunlar onların ibadetlere yönelmesine neden olurken diğer kısmı içinde ibadetlerden uzaklaşmasını netice verebilmektedir.

Tablo 30’da örneklem grubunun göç sonrası namaz ibadetindeki değişim durumlarıyla, Konya’ya geldiklerinde en fazla zorlanmış oldukları konu birlikte incelenmiştir. Bu verilere bütün olarak bakıldığında, göç sonrası gerek namaz kılmayı bırakan gerekse namaz kılmaya başlayan katılımcıların şehre uyum sürecinde zorlanmış olduğu konuların büyük oranda örtüştüğü söylenilebilir.

Sonuç olarak, göçmen toplum gerek genel anlamda ibadetler noktasında gerekse namaz ibadeti noktasında bir takım sorunlar yaşamaktadır. Benzer sorun yaşayan bireylerin dinin pratikleri hususunda farklı tutumlar sergilediği görülmektedir. Nitekim göç sonrası ortaya çıkan benzer sorunlar kimi bireylerde ibadetlere yönelmeyi netice verirken kimi bireylerde ibadetlerden kopma nedeni olabilmektedir. Bu tabloda, birbirinin tersi durumlar için benzeri dağılımların ortaya çıkmasını bu şekilde izah etmek mümkündür. Tablo 29 ve tablo 30 12. hipotezi teyit etmektedir. (12. Göç sonrası yaşanan sorunlar karşısında göçmen toplum dinî tutumlar noktasında farklı tavırlar geliştirebilmektedir.)

Tablo 31’de örneklem grubun ibadetlerinde değişim durumlarıyla kimliğini ifade biçimleri birlikte incelenmiştir. Bu tablo verilerine bakıldığında; ibadetlerinde artma olduğunu düşünenlerde, inanç kimliği üzerinden kendini ifade etme biçimi ön plana çıkarken, ibadetlerinde azalma olduğunu düşünenlerde inanç ve etnik kimlik üzerinden kendini ifade etme biçimi daha yaygın gözükmektedir. Kimlik ifade biçimleri ile ibadetlerde değişim durumları arasında kısmen de olsa anlamlı bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Zira katılımcıların kimliklerini ifade etme biçiminde inanç değerini merkeze alanların, göç sonrası ibadetlerinde artış olduğunu düşünmesi, inançla birlikte etnik kimlik üzerinden kendini ifade edenlerde ise ibadetlerinde azalma olduğunu düşünmesi, kimlik ifade etme biçimleri ile ibadetlerde değişim durumları arasında anlamlı bir ilişkiyi ortaya koymaktadır. Esasında bu durum dinin teorik zemini olan inanç ve düşünce boyutunun pratik boyutu olan ibadetlere yansması ile kısmen de olsa ilişkilidir.

Tablo 33'te örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumları ile ailelerinin dinî tutumundaki değişim durumları birlikte incelenmiştir. Bu tabloya bütün olarak bakıldığında; örneklem grubun ibadetlerindeki değişim durumlarıyla ailelerinin dini tutumundaki değişim durumları arasında anlamlı bir ilişkiden bahsetmek mümkündür. Zira örneklem grubunda ibadetlerinde artış olduğunu düşünenlerin çoğunluğu, ailelerinin dine bağlılıklarında artma olduğunu düşünmesi ve ibadetlerinde azalma olduğunu düşünenlerin çoğunluğu, ailelerinin dine bağlılıklarında azalma olduğunu düşünmesi, bu tespiti destekler niteliktedir. Sonuç olarak; göç sonrası hem göçmen toplumun hem de sonraki kuşakların dini hayatında değişim meydana gelmekte ve süreçten göçmen toplum bir bütün olarak etkilenmektedir. Nitekim bu durum 13. hipotezi teyit etmektedir. (13. Göç sürecinde meydana gelen değişimlerin göçmen toplum kadar sonraki kuşaklar üzerinde de etkileri olduğu düşünülmektedir.)

Çalışmanın teorik bölümünde, kavramsal ve kuramsal çerçevede sosyal değişimin önemli nedenlerinden birisi olan göç olgusunu, toplumun dinî hayatında meydana gelen değişimi merkeze alarak tartışmaya açılmıştır. Tartışmalar esnasında din sosyolojisinin metodolojisi takip edilmiştir. Araştırma konusu kapsamında, insanlık tarihinde cereyan eden göçler neticesinde ortaya çıkan tecrübelerle istinaden hipotezler kurulmuştur. Esasında bu hipotezler, iç göç sürecinde göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişimin parametrelerini belirlemek amacıyla ortaya atılmış olan iddiaları içermektedir. Bu iddialar hem teorik bölümde yapılan tartışmaların özeti niteliğinde olmuş hem de bulgular ve tartışmalar yapıldığı bölüm için yol haritası hükmüne geçmiştir. Burada 20 maddede toplanan değişimle ilişkili hipotezlerle ortaya atılan iddiaların geçerliliği bulgular ve tartışmalar bölümünde test edilmiştir. Bu hipotezlerin merkeze alınmasıyla hazırlanan anket soruları, Konya evreninden seçilen 556 kişilik örneklem grubuna uygulanmış ve anketler sonucunda elde edilen verilerle oluşturulan tablo incelemeleri neticesinde hipotezler test edilmiştir.

Değişim, eşyanın mahiyetinde cereyan eden esaslı bir kanundur. Bilhassa göç gibi geniş sahalarda cereyan eden ve binlerce bireyden müteşekkil toplumları ilgilendiren sosyal hareketlerde değişim kaçınılmazdır. İnsanlığın yaşamış olduğu kadim dönemlerden beri var olan ve dünyanın neredeyse bütün coğrafyalarını kuşatan göç olgusu, beraberinde birçok değişimi de gündeme getirmektedir. Göçle birlikte topluma ait tüm kurumlarda değişim meydana gelmektedir. Hiç şüphesiz toplumların sosyokültürel ve

sosyoekonomik yapılarında değişime neden olan göç toplumların dinî hayatlarında da değişimi netice vermektedir. Toplumsal yapıya ait hiçbir kurum değişim kanunundan muaf değildir.

Yapılan bu çalışma ile göçün beraberinde getirmiş olduğu toplumsal yapılardaki değişim, bir kez daha somut veriler ile test edilmiştir. Esasında bu çalışmada her ne kadar temel amacımız iç göç sürecinde göçmen toplumun dinî hayatında meydana gelen değişimi incelemek olsa da böyle bir değişimi toplumsal yapının diğer kurumlarında meydana gelen değişimlerden bağımsız olarak ele almak ve göçmen toplumun göç sonrası yaşamış olduğu sorunlardan bağımsız düşünmek, incelenen konu açısından büyük bir eksiklik olacaktır. Nitekim bu çalışmada göç sürecinde toplumsal yapıya ait kurumlarda meydana gelen değişimleri birlikte incelenerek bahsi geçen eksikliğin önüne geçilmiştir. Bu değişimleri birlikte incelemenin yanı sıra, göçün nedenleri ile sonuçları arasındaki ilişkiler de çözümlenmiştir. Bu ilişkiler çok bilinmeyenli bir denklem gibi ele alınmıştır. Çok bilinmeyenli bir denklemin farklı değişkenlerine ait verilerinin denklemin çözümü için önemli olduğu bilinci ile her bir değişken önemsenmeye gayret edilmiştir.

Sonuç olarak denilebilir ki, göçle birlikte topluma ait sosyal kurumların bütününde değişimler meydana gelmekte ve bu değişimler birbiriyle bir bütün olarak cereyan etmektedir. Bu bütünlük içinde cereyan eden değişimler göçmenlerin dini hayatını da etkilemekte ve bir takım değişimleri netice vermektedir.

KAYNAKÇA

Kur'an-ı Kerim TDV

Altan, Mehmet, *Kent Dindarlığı* (2. Basım), Timaş Yayınları, İstanbul 2010.

Bağlı, Mazhar ve Abdulkadir Binici, *Kentleşme Tarihi ve Diyarbakır Kentsel Gelişimi*, Bilimadamı Yayınları, Ankara 2005.

Bilgin, Vejdi, Din ve Kültür, M. Bayyigit, (Ed.), *Din Sosyolojisi* içinde. (ss. 105-130), Palet Yayınları, Konya 2013.

Bolat, Gökhan *Türkiye’de İç Göç ve Din (İstanbul/Esenyurt/Kıraç Beldesi Örneği)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Kayseri 2013 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÇAKIR, Sabri, Geleneksel Türk kültüründe göç ve toplumsal değişme, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 24, 2011, s. 129-142.

Çelik, Celalettin, Almanya’da Türkler: Sürekli Yabancılaşma, Kültürel Çatışma ve Din, *Milel ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmalar Dergisi*, Cilt 5, Sayı 3, 2008, s. 105-142.

Çelik, Celalettin, Sosyal Bütünleşme ve Din, M. Bayyigit, (Ed.), *Din Sosyolojisi* içinde, (ss.162-177), Palet Yayınları, Konya 2013.

Çelik, Celalettin, *Şehirleşme ve Din* (1. Basım), Çizgi Kitabevi Yayınları Konya 2002.

Dönmezer, Sulhi, *Toplumbilim* (11. Basım), Beta Yayınları, İstanbul 1998.

Ekici, Süleyman ve Tuncel, Gökhan, Göç ve İnsan, <http://dergipark.org.tr/download/article-file/307113> (Erişim Tarihi: Ağustos 2019)

Emekli, Gözde, Avrupa Birliği’nde Turizm Politikaları ve Türkiye’de Kültürel Turizm, *Ege Coğrafya Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1-2, 2005, s. 99-107.

Er, İzzet, *Din Sosyolojisi* (2. Basım), Akçağ Yayınları, Ankara 2008.

- Erjem, Yaşar, *Mersin'de Göç, Kentleşme ve Sosyal Problemler*, Güven Ofset, Mersin 2009.
- Eyüpoğlu, Osman ve Batuk, Cengiz, Özsel ve İşlevsel Din Tanımları Bağlamında Assisili Francis Mistisizmi ve Protestan Ahlakının Mukayesesi, <http://dergipark.org.tr/download/article-file/188825> (Erişim Tarihi: Ağustos 2019)
- Fichter, J. *Sosyoloji Nedir* (Çev. Nilgün Çelebi), Anı Yayıncılık, Ankara 2009.
- HEYET, *Doğu Ve Güneydoğu Anadolu'dan Terör Nedeniyle Göçeden Ailelerin Sorunları*, Özkan Matbaacılık, Ankara 1998.
- Freyer, H. *Din Sosyolojisi*, (Çev. Turgut Kalpsüz), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1964.
- Furseth, I. ve P. Repstad, *Din Sosyolojisine Giriş*, (Çev. İ. Çapcıoğlu ve H. Aydınalp), Birleşik Kitabevi, Ankara 2011.
- Günay, Ünver, *Din Sosyolojisi* (8. Basım), İnsan Yayınları, İstanbul 2008.
- Günay, Ünver, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, Emek Matbaacılık, İstanbul 1999.
- İçduygu, A. ve İ. Sirkeci, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri 75. Yılda Köylerden Şehirlere* (1. Basım), Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1999.
- Kartarı, Asker, *Kültür Farklılık ve İletişim* (1.Basım), İletişim Yayınları, İstanbul 2014.
- Kaygalak, Sevilay, *Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme* (1. Basım), Dipnot Yayınları, Ankara 2009.
- Keskin, Mustafa, Din ve toplum ilişkileri üzerine bir genelleme, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 2004, s. 7-21.
- Korkmaz, Arif, *Göç ve Din (İsveç'teki Kululular Örneği)* (1. Basım), Çizgi Kitapevi, Konya 2011.
- Korkmaz, Arif, Göç ve Din, M. Bayyığıt, (Ed.), *Din Sosyolojisi* içinde, (ss.335-390), Palet Yayınları, Konya 2013.
- Koyuncu, Ahmet, Anadolu Kentlerine Göç: Konya Örneği, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2011, s. 130-145.

- Koyuncu, Ahmet, Kimliğin inşasında kent: Konya örneği, *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)*, Cilt 8, Sayı 2, 2013, s. 155-179.
- Kurt, Abdurrahman, *Din Sosyolojisi* (14. Basım), Sentez Yayıncılık, Ankara 2017.
- Lewins, F. *Sosyal Bilim Metodolojisi*, (Çev. A. Vahap Taştan), Lotus Yayınevi, Ankara 2011.
- Mahiroğulları, Adnan, Küreselleşmenin kültürel değerler üzerine etkisi, <http://dergipark.org.tr/download/article-file/9168> (Erişim Tarihi: Ağustos 2019)
- Okumuş, Ejder Din ve Sosyalleşme, *Electronic Turkish Studies*, Cilt 9, Sayı 11, 2014, s. 429-454.
- Okumuş, Ejder, Toplum Bağlamında Din-Kültür Etkileşimi, *Electronic Turkish Studies*, s. Cilt 11, Sayı 7, 2016, s. 269-292.
- Okumuş, Ejder, Toplumsal değişme ve din, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 8, Sayı 30, 2006, s. 323-347.
- Okumuş, Ejder, *Toplumsal Değişme ve Din* (2. Basım), İnsan Yayınları, İstanbul 2006.
- Okumuş, Ejder, Sosyolojinin Din Sorunsalı, M. Bayyigit, (Ed.), *Din Sosyolojisi* içinde, (ss.75-104.), Palet Yayınları, Konya 2013.
- Önkal, A. “Hicret”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (1. Basım) içinde, (17, 458-462), TDV Yayınları, İstanbul 1998.
- Örnek, Servet *Göç ve Din*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Konya 2011 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Özbolat, A. *Sosyal Hareketlilik ve Dini Hayatta Farklılaşma: Gerdibi Köylüleri Örneği*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Kayseri 2011 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Özdemir, Ç. *Türkiye’de İç Göç Olgusu: 13 Mart 1992 Erzincan Depremi Özelinde İç Göçlerin İncelenmesi*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan 2019 (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi)
- Roy, O. *Küreselleşen İslâm*, (Haldun Bayrı) Metis Yayınları, İstanbul 2003.

- Suğur, N. Kültür ve Toplum, 99-124. *In: Sosyolojiye Giriş* (Eds: N.Suğur,), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2010.
- Suğur, N. Toplumsal Değişme ve Küreselleşme, 55-71. *In: Sosyolojiye Giriş* (Eds: N.Suğur,), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2010.
- Şahin, İ. *Göçmen Kadınların Dini Ritüellere Katılımı: Amersfoort (Hollanda) ve Boğazlıyan Örneğinde Karşılaştırılmalı Bir İnceleme*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Kayseri 2008 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Taştan, A. *Göç ve Din: Sosyo-Kültürel Değişme ve Kimlik Sorunu Çerçevesinde Kayseri'nin Ömerhacılı Köyünden Yurtdışına İşçi Göçü Olayının Göçmen İşçilerin Dini Yaşayışlarına Etkileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Kayseri 1993 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Tekeli, İlhan, *Göç ve Ötesi* (2. Basım), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008.
- Tellier, Saide, *Göç, Kültürel Farklılık ve Kentselleşme Sürecinde Bolvadin İlçesi Ağılönü Örneği ve Din*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Konya 2006 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Ünal, Vehbi, İslam'da İbadetlerin Sosyal Fonksiyonu, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, 2010, s. 355-370.
- Yalçın, Cemal, *Göç Sosyolojisi* (1. Basım), Anı Yayıncılık, Ankara 2004.
- Yang, F. ve E. H. Rose, Yeni Göçmen Dinlerdeki Değişimler ve Küresel Etkileri, B. Solmaz ve İ. Çapcıoğlu (Ed.), *Din Sosyolojisi Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar* içinde, (ss. 155-190), (Çev. İhsan Çapcıoğlu), Çizgi Kitapevi, Konya 2006.
- Yeşiloğlu, Ünal, *Ankara'ya Dışardan Gelenlerin Dini ve Sosyal Hayatı (Esertepe Senti Erzincan ve Erzurum'lular Örneği)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Ankara 2006 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Yüksel, Emrullah, Din fenomeni, <http://dergipark.org.tr/download/article-file/10073> (Erişim Tarihi: Ağustos 2019)

EKLER

Anket Formu

Değerli katılımcı,

Bu Anket, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinden Konya il merkezine göç eden göçmenlerin göç sürecinden sonraki yaşamlarında, sosyal ve dini yaşantıları hakkında bilgi toplamak, durum tespiti yapmak ve elde edilen verileri, E.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Sosyolojisi Bilim Dalına Yüksek Lisans Tezi olarak sunmak üzere tamamen akademik bir çalışma amacıyla düzenlenmiştir.

Ankete vereceğiniz cevaplar sadece araştırma da kullanılacak olup bunun dışında hiçbir kurum veya kişiye verilmeyecektir. Sizden istenilen her soruya samimi ve doğru bir şekilde cevap vermenizdir. Bu durum anketin güvenilirliği ve geçerliliği açısından son derece önemlidir.

Gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür ederim.

1. Yaşınız: ..... **Cinsiyetiniz:** .....

2. Göçtüğünüz İlçe : ..... **Mahalle :** .....

3. Medeni durumunuz:

- Hiç evlenmemiş
- Evli
- Boşanmış
- Dul

4. Eğitim durumunuz nedir?

- Okuma-yazma bilmiyor
- Okuma-yazma biliyor
- Medresede okumuş
- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Yükseköğrenim
- Yüksek Lisans/ Doktora

5. Mesleğiniz nedir?

- Memur
- Tüccar
- İşçi
- Çiftçi
- Esnaf
- İşsiz
- Hayvancılık
- Bunların dışında ise belirtiniz.(.....)

6. Kaç yıldır Konya'da yaşıyorsunuz?

- 0-4 yıl
- 5-9 yıl
- 10-15 yıl arası
- 16 ve daha yukarı

7. Konya'ya gelmeden önce hangi ilde yaşıyordunuz?

- Ağrı
- Kars
- Van
- Bingöl
- Hakkâri
- Mardin
- Şanlıurfa
- Elazığ
- Farklı bir ilse lütfen ilinizi yazınız (.....)

8. Göç etmenizdeki en büyük sebep nedir?

- Ekonomik şartların bozulması
- İşsizlik
- Siyasi nedenler
- Köy Korucusu baskısı
- Kan davası
- Konya'daki avantajlar
- Doğal afetler
- Köylerin boşaltılmasından dolayı
- Daha önce göç eden yakınlarım.
- Çocukların eğitiminden dolayı
- Eğitimimden dolayı
- Mesleki şartlardan dolayı
- Bunların dışında bir nedeniniz varsa lütfen yazınız(.....)

9. Niçin Konya'yı seçtiniz?

- Tanıdıklarım olduğu için.
- Şartlar beni buraya zorladığı için.
- Daha rahat iş bulacağımı düşündüğüm için.
- Daha rahat ve güvenli bir hayat yaşamak için.
- Kültürel olarak daha kolay uyum sağlayacağımı düşündüğüm için
- Eğitim imkânları fazla olduğu için
- Manevi yapısından dolayı
- Farklı bir nedeni varsa lütfen yazınız.(.....)

10. Yaşamış olduğunuz mahallede çoğunlukla kimler oturuyor?

- Ekseriyetle bizden önce buraya göç eden göçmenler oturuyor.
- Ekseriyetle yerli halk oturuyor
- Hem yerli halk hem de göçmenler oturuyor.

11. Aylık geliriniz aşağıdaki miktarlardan hangisine tekabül etmektedir?

- 750 TL ve daha aşağı
- 751 TL -1250 TL
- 1251 TL -2000 TL
- 2001 TL -2500 TL
- 2500 TL ve daha yukarı

12. Oturduğunuz mesken kime aittir?

- Kendime
- Akrabama(kirasız)
- Kira

13. Oturduğunuz mesken tipi aşağıdakilerden hangisi?

- Müstakil
- Apartman dairesi
- Gecekondu
- Baraka

14. Aynı evde kaç kişi yaşıyorsunuz?

- 1-4
- 5-7
- 8-10
- 11 ve üzeri

15. Konya'nın yerli halkıyla ilişkiniz ne düzeyde?

- Bizi kabullenmiyorlar
- Önce kabullenmiyorlardı sonra alıştılar
- Bir kısmı kabullendi bir kısmı kabullenmedi
- Gayet iyi karşıladılar
- Şimdiye kadar sorunumuz olmadı
- Önce iyiydi sonra bozuldu
- Yerli halkla ilişkimiz yok

Yukarıdaki seçeneklerden farklıysa kısaca belirtiniz.
(.....)

16. Etnik kimliğinizden dolayı yerel halkla bir sorun yaşadınız mı?

- Evet
- Hayır

17. Eğer bir sorunla karşılaşmışsanız, ne tür bir sorunla karşılaştığınız?

- Küfür ve hakaret
- Darp/Şiddet
- Aşağılanma
- Dışlanma
- Tehdit
- Yukarıdaki sorunlardan herhangi biri değil ise karşılaştığınız sorununuzu kısaca belirtiniz. (.....)

18. Konya'ya geldiğinizde en çok hangi konuda zorlandınız?

- Dil farklılığı
- Din farklılığı
- Kültürel farklılık
- Mezhep farklılığı
- Ekonomik şartlar
- Şehre uyum
- Farklı bir konuda zorlandıysanız bu konuyu belirtiniz. (.....)

19. Türkçeyi bilmeniz veya bilmemeniz çevreyle iletişiminizde ve uyum sağlamanızda nasıl bir sonuç ortaya çıkarttı?

- Türkçeyi biliyordum. Bunun için kısa zamanda çevreyle uyum sağladım.
- Türkçeyi bilmeme rağmen çevreye uyum sağlamada zorluk yaşadım.
- Türkçeyi bilmiyordum. Bundan dolayı çevreyle uyum sağlamakta zorluk yaşadım.
- Türkçeyi bilmemem çevreyle uyum sağlamamda olumsuzluğa sebep olmadı.

20. Yeni bir kültür ortamına uyum sağlayabildiniz mi?

- Kültürel benzerliklerimiz çok olduğu için uyum konusunda çok sıkıntı çekmedik.
- Kültürel benzerliklerimiz çok olmasına rağmen geç uyum sağlayabildik.
- Kültürel farklılıklarımız çok olmasına rağmen hızlı uyum sağladık
- Kültürel farklılıklarımız çok olduğu için geç uyum sağlayabildik

21. Göçten sonra geleneklerinize olan bağlılığınızda bir değişimin oldu mu?

- Evet
- Hayır

22. Eğer bir değişim oldu ise, bu değişimi söyler misiniz?

- Geleneklerimize bağlılığımız arttı
- Geleneklerimize bağlılığımız azaldı.
- Geleneklerimize bağlılığımızda bir değişim olmadı.

23. Size göre yerli halkla en çok paylaştığınız değer hangisidir?

- Dil
- Vatan
- Din
- Bayrak
- Devlet
- İnsanlık
- Kültür

24. Aşağıdakilerden hangisi kimliğinizi ifade eder?

- Müslüman'ım
- Müslüman Kürt'üm
- Müslüman Türk'üm
- Kürt'üm
- Türk'üm
- Türkiyeliyim

25. Yerli halkla ilişkilerinizin gelişmesinde aşağıdakilerden hangisi daha etkili oldu?

- Manevi değerler
- Komşuluk ilişkileri
- Kültürel ortaklıklar
- Ticari ilişkiler
- Bunların dışında bir seçenek ise kısaca belirtir misiniz?(.....)

26. Kendi dindarlığınızı nasıl tanımlarsınız?

- Çok dindarım
- Orta derece dindarım
- Dindarım
- Dindar Değilim
- Bilmiyorum
- Cevap Vermek İstemiyorum

27. Göç ettikten sonra ibadetlerinizde bir değişim oldu mu?

- İbadetlerimde artış oldu
- İbadetlerimde azalma oldu
- İbadetlerimde herhangi bir değişim olmadı

28. Göç sonrası namaz ibadetinizde herhangi bir değişim oldu mu?

- Evet, düzenli kılmaya başladım.
- Evet, düzenli kılmamaya başladım.
- Namaz kılmam.
- Evet, namazı bıraktım.
- Hayır, herhangi bir değişim olmadı.

29. Eğer mezhebınız farklı ise bu farklılık yerli halkla ilişkilerinizi nasıl etkiledi?

- Mezhebim farklı olmadığı için sorun yaşamadım
- Mezhebim farklı olduğu için ilişkilerimde zorluk yaşadım.
- Mezhebimin farklılığı ilişkilerde herhangi bir sorun oluşturmadı.

30. Göç sonrası mezhebınız değişti mi?

- Evet değişti
- Hayır değişmedi

31. Göç sonrası camiye gidişinizde bir değişiklik oldu mu?

- Daha sık ve düzenli gitmeye başladım
- Gitmemeye veya daha az gitmeye başladım
- Herhangi bir etkisi olmadı

32. Göç sonrası ailenizin dini tutumunda bir değişiklik oldu mu?

- Dine bağlılıkları arttı
- Dine bağlılıkları azaldı
- Herhangi bir değişim olmadı

33. Bir şeye ihtiyaç duyduğunuz zaman ihtiyacınızı nasıl karşılırsınız?

- Kamu kuruluşlarından.
- Cemaatlerden.
- Tarikatlardan.
- Sivil toplum kuruluşlarından (derneklerden).
- Akraba ve hemşerilerimden
- İş yeri arkadaşlardan
- Komşulardan
- Hiçbir şeye ihtiyaç duymuyorum

34. Göç sonrası maddi durumunuzda bir değişim oldu mu?

- Hiçbir değişim olmadı
- Gelir seviyemiz yükseldi
- Gelir seviyemiz düştü

35. İhtiyaç fazlası paranızı nasıl değerlendirirsiniz?

- Bankaya yatırım
- Borsaya yatırım
- Arsa ev gibi gayrimenkule yatırım yaparım
- Ticaret yaparım
- Hayır kurumlarına destek veririm
- Eğitime harcarım
- İhtiyaç fazlası param yok
- Yastık altı yaparım (biriktirim)
- Bunların dışında ise lütfen yazar mısınız.(.....)

36. Medyayı takip eder misiniz?(seçeneğiniz birden fazla ise işaretleye bilirsiniz)

- Gazete okurum
- Görsel medyayı takip ederim (TV gibi)
- Sosyal medyayı takip ederim (facebook, twitter gibi)
- İnternette takip ederim
- Dergi okurum
- Hiç birisiyle ilgilenmem
- Cevabınız yukarıdakilerden farklı ise lütfen yazar mısınız (.....)

37. Oy verdiğiniz parti sizin hangi değerlerinizi öncelikli savunmalı?

- Manevi değerlerimi
- Kültürel değerlerimi
- Hem manevi hem de kültürel değerlerimi
- Milli değerlerimi
- Benim için fark etmez
- Eğer bunların dışında ise yazar mısınız. (.....)

Aşağıdaki soruları çocuk sahibi olan bireyler yanıtlayacaktır.**38. Göç, çocuklarınızın dini eğitimini nasıl etkiledi?**

- Dini konuda daha iyi eğitim aldılar.
- Dini konuda eğitimsiz kaldılar
- Göçün bu konuda herhangi bir etkisi olmadı
- Din eğitiminin gerekliliği tartışılır oldu

39. Eğer çocuklarınız daha iyi bir dini eğitim almışlarsa bu eğitimi nerede aldılar?

- Cami/yaz Kur'an Kursları
- Okul
- Aile içinde
- Kendi gayretiyle
- Vakıf ve cemaatler
- Tarikatlar
- Medreselerde

40. Sizce çocuklarınızın eğitiminde hangisine öncelik verilmelidir?

- Önce dini ilimler sonra fenni ilimler
- Önce fenni ilimler sonra dini ilimler
- Her ikisi birlikte.
- Hiç fark etmez, yeter ki okusun.

41. Kız çocuklarının eğitimine bakış açınız nedir?

- Okuması gereksizdir
- Sadece dini eğitim almalıdır
- Sadece fen eğitimi almalıdır
- Hem dini hem de fen eğitimi almalıdır
- Okumaması manevi hayatları açısından daha iyidir

42. Hanenizde çalışan çocuk varsa ne tür bir işte çalışıyor?

- Çalışan çocuk yok
- Sokakta çalışıyor(mendil satma, ayakkabı boyama vd)
- İnşaatlarda çalışıyor
- Sanayide çalışıyor
- Fabrika ya da atölyede çalışıyor
- Benimle birlikte çalışıyor
- Başka bir iş yapıyorsa lütfen belirtir misiniz.(.....)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı	:	Engin Aşır İNCE
Uyruğu	:	Türkiye (TC)
Doğum Tarihi ve Yeri:		23.01.1979/KONYA
Medeni Durumu	:	Evli
Tel	:	0 (541) 432 37 37
e-mail	:	enginince42@gmail.com
Yazışma Adresi	:	Aşkan Mah. Gerçek Sok. Yakamoz Sit. 2/3 No:8 Meram/KONYA

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	.....
Lisans	Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik Öğretmenliği	2002

YABANCI DİL

İngilizce